

Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

Naar een sociaal krachtig Westervoort

Sociale samenhang en leefbaarheid in gemeente Westervoort.
AUTEURS: Drs. F.H. BREDEWOLD, Drs. M.J. AIBLAS MA, J. SLEDEBROEK-MENTS MSc
DATUM: JANUARI 2010

Naar een sociaal krachtig Westervoort

Sociale samenhang en leefbaarheid in
gemeente Westervoort

Drs. F.H. Bredewold
Drs. M.J. Alblas Ma
J. Slendebroek- Meints MSc

Januari 2010

Naar een sociaal krachtig Westervoort

Sociale samenhang en leefbaarheid in de gemeente Westervoort.

In opdracht van gemeente Westervoort en Provincie Gelderland

Uitgevoerd door het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken in samenwerking met MOVISIE

Drs. F.H. Bredewold

Drs. M.J. Alblas Ma

J. Slendebroek- Meints MSc

Januari 2010

Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

Postbus 10030

8000 GA ZWOLLE

038 - 425 55 42

Alle rechten voorbehouden

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/ of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteurs.

Inhoudsopgave

WOORD VOORAF	5
SAMENVATTING.....	7
1. ONDERZOEK NAAR SOCIALE SAMENHANG EN LEEFBAARHEID IN GEMEENTE WESTERVOORT	11
1.1 NIEUWE VRAGEN DOOR WET MAATSCHAPPELIJKE ONDERSTEUNING (WMO).....	11
1.2 KADER VAN DIT ONDERZOEK.....	13
1.3 SPECIFIEKE AANLEIDING VOOR GEMEENTE WESTERVOORT OM OPDRACHT TE GEVEN VOOR HET ONDERZOEK	14
1.4 THEORETISCH KADER: SOCIAAL EN MOREEL KAPITAAL	14
1.5 ONDERZOEKSVRAAG	15
1.6 ONDERZOEKSOPZET: DESKRESEARCH, VRAGENLIJSTEN EN INTERVIEWS.....	15
1.7 LEESWIJZER.....	15
2. RESULTATEN DESKRESEARCH.....	16
2.1 DE GEMEENTE WESTERVOORT	16
2.2 DE INWONERS EN AANDACHTSGROEPEN IN DIT ONDERZOEK.....	16
2.3 DE WIJKEN VAN WESTERVOORT	17
2.4 DE NETWERKEN VAN WESTERVOORT	21
2.5 KRACHTBRONNEN EN AANDACHTSPUNTEN	22
3. RESULTATEN UIT ENQUÊTES EN INTERVIEWS.....	24
3.1 RESPONS ENQUÊTE; AANTAL INTERVIEWS	24
3.2 ACHTERGRONDKENMERKEN RESPONDENTEN.....	24
3.3 HOE KAN DE SOCIALE SAMENHANG IN WESTERVOORT GETYPEERD WORDEN?	26
3.3.1 <i>Sociale netwerken van burgers.....</i>	<i>27</i>
3.3.2 <i>Netwerken op niveau van maatschappelijke organisaties in Westervoort.....</i>	<i>28</i>
3.4 SOCIALE SAMENHANG IN WESTERVOORT	30
3.4.1 <i>Betrokkenheid van bewoners onderling.....</i>	<i>30</i>
3.4.2 <i>Betrokkenheid van burgers bij organisaties en sociale verbanden.....</i>	<i>37</i>
3.4.3 <i>Betrokkenheid bij wijkzaken</i>	<i>40</i>
3.4.4 <i>Betrokkenheid bij Westervoortse zaken.....</i>	<i>43</i>
3.5 LEEFBAARHEID IN WESTERVOORT	44
3.5.1 <i>Woonbeleving.....</i>	<i>45</i>
3.5.2 <i>Voorzieningen in Westervoort.....</i>	<i>47</i>
3.5.3 <i>Schoon, heel en veilig</i>	<i>50</i>
3.6 WELKE GROEPEN IN WESTERVOORT KUNNEN ONVOLDOENDE SOCIAAL EN MAATSCHAPPELIJK PARTICIPEREN?	57
3.6.1 <i>Kwetsbare groepen in Westervoort.....</i>	<i>57</i>
3.6.2 <i>Wat burgers doen om participatie mogelijk te maken</i>	<i>63</i>
3.7 WELK SOCIAAL EN MOREEL KAPITAAL IS AANWEZIG IN WESTERVOORT?	65
3.7.1 <i>Sociaal kapitaal</i>	<i>65</i>
3.7.2 <i>Moreel kapitaal</i>	<i>66</i>
4. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	70
4.1 CONCLUSIES	70
4.2 AANBEVELINGEN	74
5 LITERATUUR.....	80
6 BIJLAGEN	83
BIJLAGE I THEORETISCH KADER	85
BIJLAGE II OPERATIONALISERING EN ONDERZOEKSOPZET	90
BIJLAGE III VERANTWOORDING RESPONS, BETROUWBAARHEID EN VALIDITEIT	95
BIJLAGE IV VRAGENLIJST VOOR BURGERS IN DE GEMEENTE WESTERVOORT	97
BIJLAGE V VRAGENLIJST VOOR ORGANISATIES ACTIEF IN DE GEMEENTE WESTERVOORT	107

Woord vooraf

De Nederlandse samenleving is zich de laatste jaren zeer bewust geworden van het belang van sociale betrokkenheid van burgers op elkaar. Te vaak moet worden geconstateerd dat mensen er alleen voor staan, sociaal geïsoleerd zijn, zich buitengesloten voelen. De Wet maatschappelijke ondersteuning heeft nadrukkelijk tot doel sociale samenhang en leefbaarheid te bevorderen. De Wmo wil gemeenten op dit punt activeren.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat in tal van gemeenten de sociale kwaliteit van de samenleving onder de loep wordt genomen. Wat is dat eigenlijk: sociale samenhang? En hoe meet je eigenlijk leefbaarheid? Het Centrum voor samenlevingsvraagstukken in Zwolle (CvSv) heeft daarvoor een methodiek ontwikkeld om de sociale kwaliteit van gemeenten in kaart te brengen. Het rapport dat u nu in handen heeft, doet dit voor de gemeente Westervoort.

Het onderzoek naar sociale samenhang en leefbaarheid in de gemeente Westervoort is het eerste van de zogenaamde 'Gelderse onderzoeken' van het CvSv. Mede in opdracht van de Provincie Gelderland wordt dit onderzoek in verscheidene Gelderse gemeenten uitgevoerd. Al eerder verrichtte het CvSv een dergelijk onderzoek in Nunspeet en Overijssel. Al deze onderzoeken samen geven een dwarsdoorsnede van verschillende lokale samenlevingen in Gelderland.

In Westervoort is met een grote hoeveelheid plaatselijke instanties, burgers, verenigingen en de lokale overheid samengewerkt om dit onderzoek tot stand te brengen. Wij hebben ons als onderzoekers een goed beeld kunnen vormen en danken alle betrokkenen voor hun medewerking. In het bijzonder danken wij Angelique Voskamp en Willy Schurink, beleidsmedewerkers van de gemeente Westervoort. Op een prettige manier werkten we samen en werden we geholpen en ondersteund in het organiseren van de gesprekken en bijeenkomsten. Er is een goed beeld ontstaan van de sociale kwaliteit van de Westervoortse samenleving, waarmee de gemeente ook echt verder kan.

Het onderzoek is uitgevoerd door drs. Femmianne Bredewold en drs. Marleen Alblas Ma. Jeannette Slendebroek MSc was verantwoordelijk voor de kwantitatieve analyses in dit onderzoek. Het onderzoek is ondersteund door de projectgroep Gelderlandse gemeenteonderzoeken van het CvSv onder leiding van Marja Jager Vreugdenhil MSc. Marleen Alblas is werkzaam bij Movisie in Utrecht en was gedurende dit onderzoek toegevoegd als gast-onderzoeker. Wij danken hen allen voor het vele werk en hopen dat het resultaat van dit onderzoek de sociale kwaliteit van de Westervoortse samenleving ten goede mag komen.

Dr. Roel Kuiper, Lector Samenlevingsvraagstukken, Zwolle

Samenvatting

Dit onderzoek is een verkennende analyse van de sociale kwaliteit van de lokale samenleving van de gemeente Westervoort. Dergelijke analyses zijn belangrijk in het licht van de taken die de Wet maatschappelijke ondersteuning aan gemeenten toekent. Om te kunnen bepalen op welke wijze men de lokale civil society kan versterken is inzicht nodig in de aard en mogelijkheden van die lokale samenleving. Verschillende methoden van onderzoek zijn ingezet om de gemeente Westervoort hier inzicht in te geven. Door middel van deskresearch in beschikbare basisinformatie is informatie verzameld over de aard en kwaliteit van de samenleving van Westervoort. Om een aanvullend beeld te krijgen over de huidige situatie in Westervoort, zijn twee verschillende vragenlijsten uitgezet onder burgers en maatschappelijke organisaties die actief zijn in de gemeente Westervoort. Daarnaast hebben er één op één gesprekken plaatsgevonden tussen onderzoekers en specifieke sleutelorganisaties en –personen. Er zijn groepsinterviews georganiseerd rondom bepaalde thema's die voor Westervoort van belang zijn.

Sociale samenhang

Bindende netwerken binnen Westervoort aanwezig

De gemeente Westervoort is een gemeente met één dorp, nabij de grotere plaatsen Duiven en Arnhem. Het dorp telt 15.277 inwoners en is met name eind jaren '70 en '80 flink gegroeid in inwoneraantal door de aanbouw van verschillende woonwijken. De komst van nieuwe inwoners naar Westervoort heeft er voor gezorgd dat er het één en ander veranderd is in de sociale samenhang van Westervoort en er verschil in sociale samenhang bestaat tussen de woonwijken gelegen in het oude deel van Westervoort en de omliggende nieuwere wijken. Toch bestaat er in alle delen van Westervoort betrokkenheid van bewoners op elkaar. Inwoners van Westervoort kennen hun buurgenoten nog, zeggen elkaar gedag en maken een praatje op straat. Op verschillende plekken in Westervoort gaat de betrokkenheid een stap verder en helpen burgers elkaar op basis van wederkerigheid. De hulp is voornamelijk praktisch van aard. In met name de oude kern van Westervoort en onder oud-Westervoorsters wordt er naast praktische hulp, ook zorg aan elkaar gegeven in bijvoorbeeld mantelzorgrelaties. Het bestaan van bindende netwerken waarin mensen naar elkaar om zien kan aangemerkt worden als krachtbron van deze gemeenschap. Bijzonder aan de inwoners van Westervoort is dat er bij hen een grote bereidheid bestaat om zich in te zetten voor mensen die zich mogelijk in een kwetsbare positie bevinden. Meer dan de helft van de inwoners van Westervoort zet zich op verschillende manieren in voor kwetsbaren in de samenleving. De bereidheid kan echter verder uitgebuit worden en hier ligt dan ook een uitdaging voor de Westervooritse gemeenschap. Belangrijke voorwaarden voor het ontstaan van betrokkenheid op elkaar zijn het elkaar kennen en weten welke hulpvragen er spelen. Het verder versterken van sociale samenhang in buurten en wijken kan er toe bijdragen dat meer mensen elkaar kennen en hulp en ondersteuning tussen weerbare en meer kwetsbare burgers tot stand komt. Hier moeten burgers dan wel toe uitgedaagd worden.

Rijk verenigingsleven en actieve overbruggende netwerken

Al tijdens de startbijeenkomst van het onderzoek werd gesproken over het rijke verenigingsleven in Westervoort. En inderdaad beschikt Westervoort over een groot aantal professionele en burgerorganisaties en netwerken waarin burgers elkaar helpen functioneren, zonder dat het officieel ingeschreven organisaties zijn. Deze verschillende organisaties draaien op een groep actieve vrijwilligers. Er is echter ook een grote groep inwoners (ongeveer de helft) die nergens actief zegt te zijn. Op het niveau van maatschappelijke organisaties zijn er een heel aantal netwerken rondom verschillende thema's zoals jeugd en andere doelgroepen opgezet. Mede door het bestaan van deze netwerken zijn lijnen tussen organisaties kort. Het bestaan van de verschillende netwerken en samenwerkingsverbanden is een krachtbron van de Westervooritse samenleving. Deze structuren die bereidheid tot hulpvaardigheid verbinden met gezamenlijke doelstellingen op het gebied van publiek welzijn kunnen verder versterkt worden. Dit kan door partners die bij overlegvormen gemist worden zoals politie, GGZ-instellingen en kerken uit te nodigen. Het is van belang kritisch te bekijken of alle mensen die een zinvolle bijdrage zouden kunnen leveren binnen een netwerk aanwezig zijn. Kerken bijvoorbeeld zouden een belangrijke bijdrage kunnen leveren, maar hun potentieel bleef tot voor kort onbenut omdat ze niet in alle netwerken meedraaiden.

Betrokkenheid bij leefomgeving sterker in oude wijken van Westervoort

De betrokkenheid bij zaken die spelen in de directe leefomgeving (de wijk) blijkt in Westervoort niet voor alle inwoners vanzelfsprekend. Met name in wijken waar veel nieuwkomers wonen is deze betrokkenheid bij de wijk minder. Hoe meer voorzieningen in de wijk en hoe meer identificatie met buurtbewoners en de buurt hoe groter de bestaande betrokkenheid. Ook de aanwezigheid van een partij die de wijk als thema agendeert zoals de wijkraad, levert een positieve bijdrage. De uitdaging ligt erin bewoners meer te betrekken bij hun directe leefomgeving. Het is van belang bewoners bewust te maken van de rol die zij zelf kunnen spelen bij het aanpakken van zaken die hen en de buurtbewoners aangaan. Hierin zou de wijkraad, die wij als onderzoekers als een belangrijke krachtbron van de Westervoortse samenleving beschouwen, een rol kunnen spelen.

Betrokkenheid bij de Westervoortse samenleving

De interesse voor en betrokkenheid bij zaken die heel Westervoort aangaan, is (net als bij wijkzaken) onder Westervoorters die er al lang wonen groter dan bij de mensen die hier recent zijn komen wonen. Doordat voorzieningen op dorpsniveau georganiseerd zijn, is er voor een grote groep meer identificatie met Westervoort dan met de eigen wijk. Tegelijk zijn zaken die op Westervoorts niveau spelen voor veel bewoners ook (letterlijk) ver weg (andere kant van het dorp), waardoor er afstand bestaat tot Westervoortse zaken en evenementen. Onder oud-Westervoorters is veel herkenning bij elkaar. Ze delen een gezamenlijke geschiedenis en kader van tradities en gewoonten. Er heerst een trots op Westervoort die maximaal tot uiting komt tijdens de jaarlijkse evenementen als kermis en carnaval. Deze evenementen en tradities zijn echter voor nieuwere inwoners onbekend en dus minder in trek. De uitdaging ligt erin dat Westervoorters die een trots voelen, deze behouden, maar ook openstaan voor nieuwe bewoners die mogelijk andere ideeën hebben die ook zeer interessant kunnen zijn. Hen uitdagen en een podium bieden voor het deelnemen aan of organiseren van evenementen, eventueel in hun eigen directe leefomgeving, biedt vele kansen voor participatie, identificatie, versterking van het 'wij-Westervoort'-gevoel en daarmee onderlinge verbondenheid.

Aandacht voor kwetsbare groepen in de Westervoortse samenleving

Er bestaat bereidheid bij inwoners van Westervoort om zich in te zetten voor kwetsbaren in de samenleving. Om de participatie van kwetsbare groepen mogelijk te maken is er echter meer nodig dan bereidheid. Mensen in Westervoort met een beperking, mensen van allochtone afkomst en ouderen kunnen rekenen op verschillende voorzieningen zoals aanpassingen aan openbare ruimten en activiteiten waardoor zij kunnen participeren. Aandacht voor basisvoorzieningen dicht bij de woonomgeving is van belang. Dat de gemeente in dit kader nadenkt over kiempunten van voorzieningen in de wijken van Westervoort is erg waardevol. Voor jongeren is de laatste jaren al veel georganiseerd en opgezet, maar een meer veelzijdig aanbod en een betere bekendheid van dat aanbod is belangrijk. Een preventieve aanpak van problematiek bij mensen die kampen met een te kort aan financiële middelen is wenselijk. Door een goed functionerend vangnet van professionals kunnen mensen eerder gesignaleerd worden en door te werken met bijvoorbeeld een kortingskaart voor minima kunnen deze mensen ook op sociaal en maatschappelijk gebied participeren. Het wegvallen van de ondersteunende begeleiding voor mensen met een beperking vormt een directe bedreiging voor de sociale en maatschappelijke participatie van deze groep en verdient dan ook bijzondere aandacht.

Leefbaarheid

Positieve woonbeleving onder Westervoorters

Hoewel de wijkopbouw, -indeling en uitstraling van de verschillende wijken van Westervoort heel verschillend zijn, kan gesteld worden dat het overgrote deel van de inwoners van Westervoort (93 procent) globaal gezien positief is over zijn of haar woonomgeving. Dat geldt voor alle woongebieden van Westervoort, maar in Westervoort-West is de tevredenheid onder bewoners het hoogst. Ondanks deze tevredenheid, zien bewoners van Westervoort wel kansen voor verbetering. Bij bewoners uit alle woongebieden zijn ideeën voor het verbeteren van de woonomgeving. De uitdaging ligt erin om mensen te motiveren om ook zelf een bijdrage te leveren aan de verbetering van de woonomgeving, waardoor de woonbeleving nog beter wordt.

Voorzieningen verdelen over Westervoort en meer ontmoetingsplekken gewenst

Voor bepaalde voorzieningen maken Westervoorters gebruik van de centrumgemeente Arnhem, maar de voorzieningen die men voor het dagelijks leven en functioneren in Westervoort nodig heeft, zijn aanwezig in Westervoort. Een voorziening die gemist wordt, is het voormalige inloopcentrum in het

oude centrum waar mensen elkaar op een laagdrempelige manier ontmoeten. De verdeling van de voorzieningen over de verschillende woongebieden van Westervoort verdient ook aandacht. De voorzieningen zijn nu of in het oude centrum of in de buurt van de Nieuwhof en de Rozet gevestigd. Het gezamenlijk gebruik van voorzieningen bindt mensen samen en biedt een plek voor ontmoeting. Waar voorzieningen zijn ontstaat levendigheid. Het idee van kiempunten in de wijk wordt door velen dan ook enthousiast ontvangen.

Verskillende ideeën over versterken leefbaarheid op punten: schoon, heel, veilig

De meeste inwoners van Westervoort beleven hun buurt als veilig. Wel wordt aangegeven dat er (nog steeds) te hard gereden wordt en hangjongeren geven bewoners een minder veilig gevoel. Op de aspecten schoon en heel zijn bewoners kritischer. Ze vinden dat er op het gebied van onderhoud nog het een en andere kan gebeuren. Daarnaast vormen parkeergelegenheid en hondenpoep volgens inwoners van Westervoort langdurige problemen waar snel een oplossing voor moet komen. Het gemeentelijk zwerfvuilproject is een goede start en verdient volgens burgers een compliment. Beter toezicht is volgens burgers nodig voor de handhaving van schone, hele en veilige buurten en wijken. Kijkend naar verschillen tussen de drie woongebieden, verdient Westervoort-Midden aandacht. Het is volgens bewoners van belang om de wijken gelegen in dit gebied schoon, maar ook heel te krijgen en veiligheid te waarborgen. In Westervoort-Oost speelt met name het onderhoud van openbare ruimten in de wijken Leigraaf en Ganzenpoel een rol. Ook hier ligt verloedering volgens inwoners van Westervoort op de loer. Hoewel het in Westervoort-West over het algemeen goed gaat, mag dit deel zeker niet vergeten worden. Ook daar krijgen het onderhoud van groen en grijs (openbare ruimten) volgens inwoners van Westervoort niet voldoende aandacht. Tot slot is het belangrijk dat er ook (gemeentelijke) aandacht komt en blijft voor de nieuwste wijken van Westervoort. Hoewel uit deze wijken weinig geluiden van problemen komen, is het van belang dat ook daar het onderhoud vanaf het begin goed is en blijft.

Speerpunten voor beleid

De kernvraag is wat de gemeente nu eigenlijk zou willen faciliteren om te komen tot meer actieve participatie van zowel weerbare als meer kwetsbare burgers en tot een meer zelfzorgende samenleving. Een samenleving die eigen krachten inzet en van daaruit werkt aan bestaande knelpunten in deze samenleving. Als onderzoekers hebben we drie speerpunten geformuleerd waar de gemeente Westervoort in komend beleid aandacht voor moet hebben. Deze speerpunten worden hieronder kort beschreven. In paragraaf 4.2 van het hoofdstuk conclusies en aanbevelingen zijn deze aanbevelingen verder uitgewerkt en concreet gemaakt.

Speerpunt 1: Stimuleren van verbondenheid in de wijk

Het eerste speerpunt is gericht op het stimuleren van sociale verbondenheid op het niveau van wijk en buurt. Er is sprake van betrokkenheid van bewoners op elkaar en bij burgers in Westervoort bestaat bereidheid om te zien naar elkaar en naar de kwetsbaren in de samenleving. Toch blijkt er nog onbenut potentieel aan vrijwillige inzet te bestaan, doordat burgers niet weten wie kwetsbaar is en niet weten welke hulpvragen er spelen. Er liggen in het bijzonder kansen om deze verbondenheid te stimuleren op kleinschalig en lokaal niveau. De wijk of buurt lijkt hier een goed beginpunt voor te zijn, omdat er nu al activiteiten op dit niveau georganiseerd worden door de wijkraden en buurtverenigingen. Concreet geformuleerde aanbevelingen onder dit speerpunt zijn:

Vestig in elke wijk een wijkraad

Creëer ontmoetingsplekken in de wijk

Stimuleer ontmoeting en activiteiten op straatniveau

Werk verder aan het vestigen van kiempunten van voorzieningen in delen van Westervoort

Stimuleer vrijwilligerswerk en maatschappelijke stages in de wijk

Speerpunt 2: Verbetering onderhoud openbare ruimten

Aandacht voor de leefbaarheid van de leefomgeving is van belang wanneer de overheid wil dat burgers meedoen in de samenleving. Een goed onderhouden en prettige leefomgeving zorgt er voor dat bewoners zich willen identificeren met en inzetten voor hun wijk. De gemeente kan bewoners (via de wijkraad) betrekken bij het verbeteren van de leefomgeving.

Zorg voor meer toezicht op de leefomgeving in Westervoort.

Speerpunt 3: een nieuwe houding en werkwijze: pro-actief, outreachend en uitnodigend

Niet alleen de gemeente, maar ook bedrijven, maatschappelijke organisaties en burgers hebben een rol bij het bevorderen van sociale samenhang en het leefbaar maken en houden van de directe

woonomgeving. Het is van belang dat verschillende partijen in de samenleving nadenken over hoe zij deze rol kunnen vervullen. Daarbij is het belangrijk dat hun houding open en actief is. Gericht op het betrekken van andere partijen en nieuwe inwoners bij hun activiteiten. Zo ontstaat er een gezamenlijke gerichtheid op vraagstukken van publiek welzijn en wordt er gewerkt aan een zelfzorgende samenleving.

1. Onderzoek naar sociale samenhang en leefbaarheid in gemeente Westervoort

1.1 Nieuwe vragen door Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

Met de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) hebben alle gemeenten in Nederland de taak gekregen maatschappelijke ondersteuning op lokaal niveau vorm te geven. Dat betekent onder andere het bieden van voorzieningen aan mensen met een beperking en maatschappelijke opvang voor kwetsbare mensen. Maar de Wmo is meer dan een zorgwet, het is ook een welzijnswet die beoogt dat iedereen meedoet in een zelfredzame samenleving. Het bevorderen van sociale samenhang kan wel de primaire opdracht van de Wmo worden genoemd. Immers, de kerngedachte van de Wmo is dat sociale samenhang ook sociale opbrengsten genereert: toegenomen participatie, informele zorg, effectieve inzet van vrijwilligers, nieuwe burgerschapsstijlen en vormen van eigen verantwoordelijkheid voor wijk en buurt. Voor veel gemeenten is het echter lastig grip te krijgen op deze ambitie van de Wmo. Dit onderzoek biedt concrete handvatten voor gemeente Westervoort.

EEN ZELFREDZAME SAMENLEVING

De Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) geeft aan gemeenten de opdracht 'sociale samenhang en leefbaarheid' te bevorderen in wijk, buurt of dorp (prestatieveld 1). In deze formulering komt een bepaalde visie op het functioneren van de samenleving mee. Een van de belangrijkste doelstellingen van de Wmo is de versterking van de lokale 'civil society'. Hoewel de Wmo deze 'civil society' niet definieert, blijkt uit de toelichting op de wet dat hiermee de samenleving wordt bedoeld als het domein van de burger zelf. Het gaat in de Wmo om de versterking van actief burgerschap en het bevorderen van ieders sociale en maatschappelijke verantwoordelijkheid voor de samenleving. De 'civil society' is het niet-statelijke- en niet-economische deel van de samenleving – de samenleving van de burgers en hun gemeenschappen (zie figuur 1)¹.

De komst van de Wmo markeert een kanteling in het denken over de relatie tussen samenleving en overheid en geeft burgers opnieuw een rol bij het vormgeven van hun eigen leefomgeving. Gemeenten hebben de taak om deze nieuwe relatie structuur en inhoud te geven via lokaal Wmo-beleid. De Wmo-beleidsmakers verwachten dat burgers en hun verbanden, organisaties en instellingen meer directe verantwoordelijkheid nemen voor hun leefomgeving. De Wmo speelt zo een belangrijke rol bij de omvorming van de verzorgingsarrangementen in ons land. De wet beoogt dat mensen minder snel een beroep doen op voorzieningen van de verzorgingsstaat, en eerder een beroep doen op de eigen omgeving en op de samenleving. De Memorie van Toelichting bij de wet spreekt over 'eigen oplossingen' van zorgvragers, en over 'samen doen wat samen kan'. Dat veronderstelt een versterking van de sociale kwaliteit van de lokale samenleving en wel zo dat deze meer zelfzorgend wordt. Niet alleen individuele mensen moeten meer zelfzorgend worden, maar ook de samenleving als geheel. Een geheel zelfzorgende samenleving is echter een onmogelijkheid. Sommige mensen zijn aangewezen op professionele hulp en kunnen niet zomaar door buurtgenoten geholpen worden. De aard van de hulpvraag en de behoefte aan hulp en zorg kan zeer uiteenlopen. De betrokkenheid van burgers op elkaar kan niet de professionele hulp vervangen waar die nodig is.

¹ Hiermee wordt aangesloten bij de definitie van P. Dekker in SCP (1994), *Civil Society*. Den Haag: SCP. Andere auteurs bakenen het begrip verder af door niet alleen de overheids- en marktsfeer uit te sluiten, maar ook de privésfeer (bijvoorbeeld R. Koopmans in dezelfde bundel). Voor dit onderzoek kiezen we de bredere definitie waarbij de 'burgersamenleving' ook de primaire sociale verbanden insluit waar de Wmo nadrukkelijk een beroep op doet. Voor een uitgebreidere analyse van de verschillende definities van *civil society*, zie Afstudeerscriptie van Wieke Malda- Douma 'Kerk in de civil society', september 2008.

Figuur 1. Schematische weergave van de 'civil society': het niet-statelijke en niet-economische deel van de samenleving. Een aantal kenmerkende verbanden, instituties en organisaties zijn weergegeven.

Gaat het echter om lichte vormen van 'maatschappelijke ondersteuning', dan kan een goed ontwikkelde 'civil society' wel iets betekenen. De Memorie van Toelichting spreekt over de eigen leefomgeving van zorgvragers in termen van "een krachtige sociale structuur die voorliggende is aan professionele voorzieningen". Concreet worden daarbij genoemd familie en vrienden, maar ook maatschappelijke verbanden. Versterkte betrokkenheid op elkaar, versterkte sociale samenhang, vormt dus een begin, een noodzakelijke voorwaarde, om een meer betrokken en zelfzorgende samenleving te stimuleren. De Wmo wil dus niet louter een voorzieningenwet zijn voor individuele burgers met een bepaalde vraag naar zorg of ondersteuning, maar doet een beroep op de hele samenleving om de participatie van kwetsbare burgers te helpen bevorderen.

In een zelfzorgende samenleving kan het uiteraard niet alleen gaan over de participatie van kwetsbare burgers, juist omdat de participatie van kwetsbare burgers afhankelijk is van de participatie van meer weerbare burgers. Het 'samen meedoen' is een essentieel element van de visie achter de Wmo. Wel is het zo dat kwetsbare burgers bijzondere aandacht dienen te krijgen, mede in het licht van verdergaande vermaatschappelijking van de zorg. Het overheersende idee achter de zelfzorgende, participerende samenleving is dat iedereen, kwetsbaar én weerbaar, mee moet kunnen doen en daarvoor ook zijn of haar eigen steentje bijdraagt.

DE WMO ALS PARTICIPATIEWET

Vanwege de nadruk op meedoen wordt de Wmo ook wel een 'participatiewet' genoemd. Meedoen aan de samenleving is voor iedere burger belangrijk. Gemeenten hebben een bijzondere verantwoordelijkheid te waken voor de kansen op deelname van iedere burger aan het maatschappelijk verkeer, in het bijzonder burgers met een beperking of in kwetsbare sociale situaties. De Wmo is tevens een welzijnswet en regelt en bevordert lichte vormen van ondersteuning, hulp en aandacht. Een nieuw element in deze opzet is dat burgers zelf bijdragen aan het welzijn en de participatie van mede burgers. De Wmo markeert het afscheid van een centrale rol van de overheid als verschafter van welzijn en sociale voorzieningen.

De verzorgingsstaat wordt dus nu aangevuld en in sommige opzichten zelfs afgelost door een zelfverantwoordelijke en zelfzorgende samenleving. De Wmo vraagt van gemeenten dat ze de maatschappelijke en sociale verantwoordelijkheden van burgers activeren. Van hen wordt verwacht dat ze bijdragen aan de versterking van de 'sociale samenhang en leefbaarheid'. Door versterking van de sociale infrastructuur wordt tevens verwacht dat de zelfredzaamheid van burgers wordt versterkt en dat burgers eigen oplossingen zoeken voor ondersteunings- en zorgvragen.

NIEUWE VRAGEN VOOR GEMEENTEN

De Wmo leidt daarmee tot nieuwe lokale probleemstellingen. Want wat is dat eigenlijk, sociale samenhang en leefbaarheid? Op welke manier kan via sociale samenhang en leefbaarheid participatie en onderlinge ondersteuning worden gestimuleerd? Welke participatie wordt er eigenlijk bedoeld, en van wie? Hoe staat het er eigenlijk voor met die participatie en sociale samenhang? En hoe staat het met de bereidheid van de burger er te zijn voor een medeburger? Deze vragen vergen lokale antwoorden. De staatssecretaris van VWS geeft aan het begrip participatie niet nader in te willen vullen, omdat gemeenten dit voor de eigen situatie zelf het beste kunnen doen:

'De Wmo beoogt dat mensen die ondersteuning nodig hebben om te kunnen participeren in de samenleving deze ondersteuning ook kunnen krijgen. Dat zij aan de samenleving kunnen deelnemen dus. Omdat gemeenten de Wmo decentraal uitvoeren, zullen juist op het lokale niveau termen als «zelfredzaamheid» en «maatschappelijke participatie» verder geoperationaliseerd moeten worden' (Kamerstuk mei 2005).

Gemeenten moeten zelf een route kiezen die past bij de eigen lokale situatie. Dat roept een volgende vraag op voor elke gemeente: wat is bij ons eigenlijk die lokale situatie, hoe zit het in mijn gemeente met sociale samenhang, leefbaarheid en participatie?

Dit rapport wil een eerste antwoord geven op deze vragen, specifiek voor gemeente Westervoort. Het doel is dat gemeente Westervoort een goed beeld krijgt van de eigen startsituatie kort na invoering van de Wmo, om zo te kunnen kiezen voor het best passende beleid voor prestatieveld 1, 'het bevorderen van de sociale samenhang in en leefbaarheid van dorpen, wijken en buurten'.

1.2 Kader van dit onderzoek

Dit onderzoek helpt gemeente Westervoort een beeld te krijgen van de sociale kwaliteit van de lokale samenleving. Niet alleen worden de ideeën van burgers zelf in kaart gebracht, maar ook worden activerende impulsen gegeven voor nieuwe lokale initiatieven. Gedurende het onderzoek wordt dus gewerkt aan patronen van interactie. Het onderzoek bestaat uit een combinatie van kwalitatief en kwantitatief onderzoek. Het kwalitatieve deel bestaat uit een intensieve interviewfase, waarbij met burgers en instellingen wordt gesproken, verbindingen worden gelegd en nieuwe ideeën worden gedeeld. Het kwantitatieve deel wordt gevormd door een enquête onder burgers en organisaties. Het onderzoek levert zo vanuit verschillende invalshoeken en onderzoeksmethoden ('onderzoekstriangulatie' of 'multimethodeonderzoek') een beeld van sociale wensen en mogelijkheden die binnen een gemeente aanwezig zijn, van sociale krachtlijnen enerzijds en kwetsbare situaties anderzijds. Vanuit dat beeld kan door gemeentebestuur, Wmo-raden, lokale instellingen en burgers verder worden gewerkt aan sociaal beleid dat passend is en resulteert in gewenste effecten.

De methodiek voor dit onderzoek is door het CvSv ontwikkeld en in 2007 en 2008 met succes toegepast in de gemeenten Zwartewaterland en Nunspeet. De gemeentebesturen waren zeer tevreden over het resultaat en gebruiken de rapportage als 'onderlegger' voor de ontwikkeling van Wmo-beleid. Het onderzoek bracht daadwerkelijk lokale partijen bij elkaar en verschaft een basis en richtinformatie om de Wmo verder te implementeren. De Provincie Gelderland heeft genoemd onderzoek in de gemeente Nunspeet gefinancierd. Bij de evaluatie ervan heeft de provincie aangegeven dat zij het van belang acht dat een soortgelijk onderzoek in een aantal Gelderse gemeenten wordt voortgezet. De provincie vindt het van belang dat deze onderzoeksmethodiek verder wordt getest en uitgebouwd tot een goed bruikbaar instrument. Vanuit haar ondersteunende rol voor gemeenten subsidieert de Provincie een onderzoek door het CvSv naar sociale kwaliteit in vier gemeenten. Dit onderzoek zal niet alleen voor de betreffende gemeenten bruikbare resultaten opleveren, maar zal daarnaast de provincie een bruikbaar instrument in handen geven waarmee zij gemeenten kan ondersteunen in de vorm van een 'nulmeting' van de sociale kwaliteit. Westervoort is één van de gemeenten in Gelderland die opdracht heeft gegeven het onderzoek uit te voeren alvorens op prestatieveld 1 gericht beleid te ontwikkelen. Voor de uitvoering van het onderzoek in gemeente Westervoort is samengewerkt met Movisie.

1.3 Specifieke aanleiding voor gemeente Westervoort om opdracht te geven voor het onderzoek

De gemeente Westervoort heeft in de afgelopen jaren Wmo-beleid ontwikkeld. Eén van de thema's binnen de Wmo is leefbaarheid en sociale samenhang (sociale kwaliteit); een thema waar de gemeente de komende jaren voldoende aandacht aan wil schenken. Er wordt aangenomen dat er een sterke verbondenheid is onder burgers in Westervoort. Uit de onderzoeksresultaten moet blijken of dit juist is. Waar dat mogelijk is, wil de gemeente deze verbondenheid graag behouden en/of versterken. Om goed beleid te kunnen ontwikkelen, wil de gemeente nu weten hoe het gesteld is met de leefbaarheid en de sociale samenhang in Westervoort. Er zijn vragen op het gebied van leefbaarheid met betrekking tot de voorzieningen in de wijk en kwaliteit van de openbare ruimte. Hoe ervaren bewoners de leefbaarheid op deze gebieden en zijn deze ook versterkend voor de sociale samenhang in de verschillende wijken? Aan de andere kant is de gemeente ook geïnteresseerd in de sociale samenhang binnen de gemeente. Hoe ervaren bewoners de sociale samenhang in de verschillende wijken in de gemeente en welke bijdragen leveren wijkbewoners hieraan?

Om een antwoord te krijgen op deze vragen staat voor de periode 2009-2010 een zogenoemde 'nulmeting' van de sociale kwaliteit gepland. Het plan is om dan eens in de twee/drie jaar een herhalingsmeting te doen om te meten in hoeverre activiteiten ook daadwerkelijk bijdragen aan versterking van sociale verbondenheid van burgers en de leefbaarheid in Westervoort.

Het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken (CvSv) is door de gemeente gevraagd om in 2009 een onderzoek uit te voeren. Dit onderzoek dient als nulmeting. De insteek moet zodanig zijn dat het een instrument biedt voor ambtenaren om in de komende jaren zelfstandig vervolgmetingen uit te voeren. Omdat het CvSv in het kader van een provinciale opdracht de mogelijkheid heeft om in vier Gelderse gemeenten onderzoek te doen naar sociale samenhang, geeft het graag gehoor aan deze Westervoortse vraag.

De gemeente hoopt met dit inventariserend onderzoek diverse doelen te bereiken.

Ten eerste wil de gemeente zicht krijgen op de sociale kwaliteit en leefbaarheid in Westervoort. Ze is geïnteresseerd in de sociale netwerken in de Westervoortse gemeenschap en de mate van sociale samenhang tussen burgers en organisaties. Bij leefbaarheid gaat het met name om de sociale aspecten van kwaliteit van wonen en leven in Westervoort. Hierbij wordt ook de sociale veiligheid bekeken.

Ten tweede wil de gemeente met dit onderzoek concrete handvatten krijgen voor invulling van nieuwe activiteiten, gericht op versterking van betrokkenheid en samenhang in diverse wijken van Westervoort.

Tot slot wil de gemeente met dit onderzoek een instrument in handen krijgen om in de toekomst zelfstandig vervolgmetingen te doen en beleidseffecten in kaart te brengen.

1.4 Theoretisch kader: sociaal en moreel kapitaal

De Wmo beoogt de versterking van de lokale 'civil society' en heeft de verwachting dat daarmee het welzijn van burgers is gediend. De kernvraag is of de huidige in de samenleving van Westervoort aanwezige kwaliteiten daarvoor volstaan of dat interventies nuttig en nodig zijn om een solide basis te leggen voor de zelfzorgende civil society. Deze vragen vormen de kern van het onderhavige onderzoek. De Wmo zet gemeenten aan tot het zorgdragen voor voldoende leefbaarheid en sociale samenhang. Waar het bij leefbaarheid in de eerste plaats gaat om de fysieke leefomgeving, gaat het bij sociale samenhang meer om de sociale leefomgeving waarmee mensen zich identificeren en waarbinnen zij participeren in netwerken met een bepaald doel (expressief of materieel), verschillende kenmerken (bonding, bridging, linking) en een diversiteit aan krachtbronnen (sociaal en moreel kapitaal). Deze netwerken zijn actoren binnen de zogenoemde civil society. En dat podium vormt de basis van de zelfzorgende civil society, die door de Wmo beoogd wordt. Met het analyseren van sociale samenhang en leefbaarheid kan in beeld worden gebracht hoe het is gesteld met de draagkracht van de civil society en indien er tekorten worden geconstateerd, op welke velden gemeenten beleid zouden moeten (gaan) voeren of maatregelen dienen te treffen.

Een uitgebreidere omschrijving van het gebruikte theoretische kader is opgenomen in de bijlage.

1.5 Onderzoeksvraag

Gemeente Westervoort en Provincie Gelderland hebben het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken gevraagd onderzoek te doen naar de sociale kwaliteit op het niveau van de lokale samenleving in gemeente Westervoort, specifiek met het oog op het vormgeven van beleid op prestatieveld 1 van de Wmo. Om die 'sociale kwaliteit' in kaart te brengen, is in Westervoort onderzoek gedaan naar de krachtlijnen van de samenleving: welke structuren, welke organisaties, welke personen zijn belangrijk voor de sociale samenhang? Wat waarderen bewoners en organisaties in de sociale structuur? Wat bindt Westervoorers? Tegelijk is ook gezocht naar de knelpunten: kan iedereen wel volop meedoen? Wie zijn kwetsbaar? In dit rapport worden de krachtlijnen en knelpunten geschetst.

De centrale onderzoeksvraag is:

"Welke krachtlijnen en knelpunten bestaan er in de sociale structuren van gemeente Westervoort en op welke manier kunnen burgers, lokale instellingen en gemeente bijdragen om deze in de komende jaren verder te versterken?"

Concrete onderzoeksvragen bij de centrale vraag zijn:

Hoe kunnen de sociale structuren in Westervoort getypeerd worden?

Hoe waarderen inwoners van Westervoort de sociale samenhang en leefbaarheid (woon- en leefklimaat)?

Welke sociaal en moreel kapitaal is aanwezig in Westervoort?

Welke groepen in Westervoort kunnen onvoldoende sociaal en maatschappelijk participeren?

Welke ideeën hebben bewoners en organisaties in Westervoort zelf over het verbeteren van de sociale samenhang?

Op welke manier kunnen in de komende jaren herhalingsmetingen naar de sociale kwaliteit worden uitgevoerd, waarbij het effect van beleidsinterventies meegenomen wordt?

1.6 Onderzoekopzet: deskresearch, vragenlijsten en interviews

Om deze vragen te beantwoorden, is gekozen voor een combinatie van onderzoeksmethodes (multimethodeonderzoek of triangulatie). Het onderzoek is gestart met een inventarisatie van al beschikbare gegevens, uit andere onderzoeken of beleidsdocumenten. Daarna hebben de onderzoekers zelf gegevens verzameld. De startbijeenkomst van het onderzoek leverde al een eerste indruk op van de sociale structuren in Westervoort. Een grote hoeveelheid gegevens is vervolgens verzameld via het uitzetten van een vragenlijst aan bewoners en organisaties in Westervoort. Tenslotte zijn gegevens verzameld via interviews en themabijeenkomsten. Deze verschillende methodes waren overigens niet alleen onderzoeksinstrumenten, maar ook al manieren om bewoners en organisaties te activeren: rond diverse thema's werden ideeën uitgewisseld, en al tijdens het onderzoek zijn de eerste afspraken gemaakt tussen mensen die deelnamen aan de themabijeenkomsten.

Voor een meer gedetailleerde verantwoording van het onderzoek zijn aan dit rapport diverse bijlagen toegevoegd:

in bijlage I wordt de gehanteerde theorie geschetst en een aantal begrippen gedefinieerd (bijv. sociale samenhang, krachtlijnen, sociaal en moreel kapitaal);

in bijlage II wordt verantwoord hoe op basis van deze theorie een keuze is gemaakt voor de onderzoeksmethode;

In bijlage III worden de respons, betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek verantwoord;

bijlage IV en VI bevatten de gehanteerde vragenlijsten voor bewoners en organisaties.

1.7 Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken worden de resultaten van het onderzoek samengevat en geanalyseerd: in hoofdstuk 2 de opbrengst van de deskresearch, in hoofdstuk 3 de resultaten van de enquêtes en gesprekken. In hoofdstuk 4 worden de conclusies en aanbevelingen aan de gemeente geformuleerd.

2. Resultaten deskresearch

Voor de gemeente Westervoort is deskresearch uitgevoerd dat erop gericht is beschikbare basisinformatie over de aard en kwaliteit van de lokale samenleving van Westervoort te verzamelen. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen van dit deskresearch weergegeven. In paragraaf 2.1 worden wat algemene cijfers gegeven over Westervoort. In de daarop volgende paragraaf wordt ingegaan op de mensen die het karakter van Westervoort bepalen. In paragraaf 2.3 is er aandacht voor de verschillende wijken in Westervoort die in het beleid van de gemeente en daarom ook in dit onderzoek, specifieke aandacht krijgen. In paragraaf 2.4 wordt in het kader van sociale samenhang iets vermeld over aanwezige netwerken in de gemeente. Het hoofdstuk sluit af met het benoemen van een aantal krachtlijnen en aandachtspunten waarvoor in dit onderzoek bijzondere aandacht zal zijn.

2.1 De gemeente Westervoort

Het logo van de gemeente Westervoort laat duidelijk zien hoe Westervoort gesitueerd is. Westervoort is een gemeente met één dorp, gelegen aan en ingesloten door rivieren de IJssel en de Nederrijn en nabij de grotere plaatsen Duiven en Arnhem. Het dorp telt 15.277 inwoners (CBS, 17 juli 2009). Met name eind jaren '70 en jaren '80 is de gemeente flink gegroeid in inwoneraantal door de aanbouw van verschillende woonwijken. Sinds 2003 groeit de bevolking niet meer.

Een groot deel van faciliteiten en voorzieningen waarvan de inwoners van Westervoort gebruikmaken is binnen de eigen gemeente (het dorp) aanwezig. Er zijn lokale ondernemers gevestigd in de winkelcentra of op het lokale bedrijventerrein. Ze hebben zich verbonden in een lokaal ondernemersnetwerk. Voor vele diensten en voorzieningen wordt echter door inwoners ook uitgeweken naar omliggende plaatsen in een straal van 5 tot 10 kilometer. Arnhem vervult de rol van centrumgemeente in de regio. In deze gemeente zijn dan ook vele zorgvoorzieningen (ook in het kader van de Wmo) te vinden. Ook GGD en bijvoorbeeld politiediensten bieden vanuit deze regio diensten aan de gemeente Westervoort en haar inwoners aan.

2.2 De inwoners en aandachtsgroepen in dit onderzoek

Kijkend naar de inwoners van Westervoort blijkt dat alle leeftijdsgroepen zijn vertegenwoordigd, maar de leeftijdsgroepen 10 tot 20 jaar (15%), de 40-50 jarigen (18%) en 50-60 jarigen (17%) vormen de grootste groepen in de gemeente. 12% van de bevolking is ouder dan 65 jaar. Dit komt overeen met de landelijke cijfers en maakt Westervoort dus geen grijze of zeer jonge gemeente.

Gelet op het aantal woningen, vormt Ganzepoel de grootste wijk, gevolgd door Hoogeind, Steenderens en de kern. Van de 6281 woningen in de gemeente is ongeveer de helft huurwoning (3056). Iets meer dan de helft van de woningen is koopwoning. Dit is overeenkomstig het landelijke beeld². In 2008 waren er 1572 huishoudens van alleenstaanden. De overige huishoudens bestonden uit meerdere personen. De gemeente zelf rekende een gemiddelde bezettingsgraad van 2,41 mensen per huishouden. Dit is iets hoger dan het landelijk cijfer: 2,24 (2008) en 2,23 (2009) (CBS, Statline).

In Westervoort wonen zowel allochtone als autochtone mensen. Het aandeel allochtone inwoners van Westervoort is 16% (2434 personen). Van deze niet-autochtonen is de groep westerse allochtonen beduidend groter dan de groep niet-westerse allochtonen (CBS, Statline). Het totale migratiesaldo van

² In Westervoort is 54,5% koopwoning. Landelijk ligt dit percentage gemiddeld iets hoger: 56,2%. In 26 gemeenten is het aandeel huurwoningen groter dan het aandeel koopwoningen. Met name in grote steden is dit het geval (w.o. Amsterdam en Rotterdam). CBS, Statline.

Westervoort is licht negatief. Er trekken meer mensen weg uit Westervoort dan er binnenkomen, maar opvallend is wel dat het aantal niet-Nederlandse nieuwkomers hoger is dan het aantal Nederlandse nieuwkomers, hetgeen betekent dat er sprake is van lichte verkleuring in de gemeenschap van Westervoort.

Zoals iedere gemeente, kent ook Westervoort een aantal aandachtsgroepen. Als kwetsbare groepen worden door de gemeente genoemd: ouderen, mensen met een andere nationaliteit dan de Nederlandse, laagopgeleiden, mantelzorgers, mensen met een beperking, minima en mensen die in een re-integratietraject of schuldhulpverlening zitten. Tot 2008 was er een daling te zien in het aantal mensen dat van de bijstand leeft. Er waren in 2008 81 aanvragen voor schuldhulpverlening. Recent zijn gegevens bekend gemaakt dat de lijn weer stijgende is. In 2009 zijn er 100 aanvragen voor schuldhulpverlening gedaan. Dit is een stijging van twintig procent. Westervoort kent net als iedere andere gemeente ook een groep inwoners die in een re-integratietraject zaten of zitten. Eind 2008 waren er naast 105 afgeronde trajecten nog 83 lopende trajecten.

Ter ondersteuning van mensen met een beperking heeft de gemeente in het kader van de Wmo-voorzieningen vorig jaar 565 maal op aanvragen kunnen antwoorden en kunnen helpen. Dit betekent dat een groep kwetsbare burgers weer beter in staat is het eigen leven invulling te geven en mogelijk ook te participeren. Mogelijk zal het aantal hulpvragen de komende jaren nog meer toenemen nu de Wmo aan bekendheid wint en er meer AWBZ-voorzieningen onder de Wmo vallen. Als hierop goed ingesprongen wordt, kan dit betekenen dat mensen de belemmeringen die ze nu nog ervaren om mee te kunnen tellen en doen in de samenleving steeds meer, met hulp van de gemeente, kunnen wegnemen.

De gemeente wil daarnaast graag de aandacht richten op jongeren. De groep voorzieningen voor jongeren werd door de burgers als te beperkt beschouwd in 2005 (veiligheidsmonitor 2005) en verdiende en verdient om die reden aandacht. Inmiddels is er een website ontwikkeld en zijn er diverse activiteiten voor jongeren bijgekomen. De nieuwe veiligheidsmonitor, die eind 2009 uitgevoerd wordt, zal dan ook in beeld brengen in hoeverre deze veranderingen overeenkomstig de wensen van burgers zijn.

2.3 De wijken van Westervoort

Wijkgericht werken is een speerpunt van de gemeente. De gemeente hanteert voor gemeentelijke activiteiten de indeling van het dorp in dertien wijken³. Een andere veelgebruikte indeling is die in drie delen: Westervoort-West, Westervoort-Midden en Westervoort-Oost. Hiervan maken de politie en andere professionele instanties veelal gebruik. Veel bewoners van Westervoort hanteren de indeling Westervoort-Noord, Westervoort-Midden en Westervoort-Zuid. In dit rapport wordt de indeling West, Midden en Oost gehanteerd, waarbij er verwezen wordt naar de verschillende wijken die in de drie delen gelegen zijn. De verschillende woongebieden in Westervoort zullen regelmatig terugkeren in het rapport, daarom staat in onderstaand kader aangegeven welke wijken in welk gebied liggen.

Kader 1 Gebieden met wijken in Westervoort

Gebied 1:	De Kern	Gebied 2:	Broeklanden	Gebied 3:	Ganzenpoel
West	Mosterdhof	Midden	Lange Maat	Oost	Schans
	Vredenburg		Hoogeind		Steenderens
	Emmerik				Leigraaf
	Naderhuijsen				
	Beekenoord				
	't Ambacht				

³ Waarvan één wijk zeer weinig woningen en dus bewoners kent.

Uit diverse rapporten blijkt dat zowel de aparte wijken als de drie delen ieder een eigen karakter hebben met eigen kansen en knelpunten.

Tabel 1
Wijkbeleving in Westervoort

Indicator		West (%)	Midden (%)	Oost (%)	Regio (%)
Mensen kennen elkaar nauwelijks	(helemaal) mee oneens	70	52	43	56
Veel saamhorigheid in de wijk	(helemaal) mee eens	61	40	36	46
Mensen gaan op een prettige manier met elkaar om	(helemaal) mee eens	80	67	65	75
Ik voel me thuis in de buurt	(helemaal) mee eens	73	60	55	64
Mensen in de buurt blijven hier graag wonen	(helemaal) mee eens	84	77	73	78
Als je in deze buurt woont, heb je het goed getroffen	(helemaal) mee eens	79	56	62	69
Vervelend om in de buurt te leven	(helemaal) mee eens	2	6	3	3
Graag verhuizen als het enigszins kan	(helemaal) mee eens	6	10	8	8
Tevreden met bevolkingssamenstelling in de wijk	(helemaal) mee eens	81	65	67	72
Vindt de buurt om in te wonen	(zeer) prettig	97	89	91	93
Onveiligheidsbeleving in de buurt	Mee eens	18	21	19	

Bron: Veiligheidsmonitor 2006, Regio Gelderland-Midden

Westervoort-West

Westervoort-West wordt gevormd door de wijken Mosterdhof, Kern, Vredenburg, Emmerik en de nieuwe wijken Naderhuijsen, Beekenoord en 't Ambacht. In het gebied zijn verhoudingsgewijs weinig huurwoningen tegenover vele koopwoningen. Het is een gebied dat op basis van de veiligheidsmonitor uit 2005 door de gemeente wordt gezien als een gebied dat geen bijzondere aandacht nodig heeft. De werkloosheid is hier laag⁴ en op de indicatoren van leefbaarheid⁵ scoort West hoog in vergelijking met andere delen van Westervoort. De oude kern van Westervoort kent veel bewoners die er al lange tijd wonen. Dit zou een van de verklaringen kunnen zijn voor het feit dat de bewoners zelf zeer tevreden zijn over de leefbaarheid van hun wijk. Naar verhouding scoort dit gebied hoger dan de andere twee dorpsdelen op de aspecten 'kennen en gekend worden', 'mate van saamhorigheid', 'thuis voelen', 'naar tevredenheid wonen' en 'betrokken voelen bij de buurt'. Een vergelijking met andere delen van Westervoort zegt echter niet alles. Door regionale cijfers ernaast te leggen, zoals gedaan in tabel 1.1, ontstaat een beeld van de werkelijke situatie. Uit de gegevens valt op te maken dat Westervoort-West inderdaad hoger scoort dan het regionale gemiddelde. Dit sluit aan bij de uitkomsten van objectieve metingen (o.a. politiecijfers) waaruit blijkt dat er verhoudingsgewijs weinig problemen in dit woongebied voorkomen. 97% van de bewoners vindt het prettig wonen in dit westelijke deel van Westervoort. Maar hoe is de situatie anno 2009, vier jaar later? Hoe staat het ervoor met dit deel van het dorp en de verschillende wijken daarbinnen? En als de scores ook nu nog goed zijn, wat bepaalt dan precies deze tevredenheid? Wat zijn de factoren die tot deze goede resultaten leiden? En zijn er misschien nog aandachtspunten om de sociale samenhang en leefbaarheid verder te versterken? Op deze vragen wordt door middel van enquêtes en gesprekken met bewoners, gemeente en (professionele) organisaties antwoord gezocht.

⁴ (2,1% vs 6,4% in midden en 5,4% in oost).

⁵ Definitie op basis van veiligheids- en politierapporten.

Westervoort-Midden

Het midden van Westervoort bestaat uit de drie wijken Hoogeind, Lange Maat en Broeklanden. Het gebied is begin jaren '80 enorm gegroeid qua inwoneraantal. De wijk Broeklanden groeide in een paar jaar tijd zo'n 18%, Lange Maat en Hoogeind groeiden vele malen harder; respectievelijk van 13 naar 487 woningen en van 14 naar 887 woningen in de periode 1980-1990⁶. Deze enorme toename van met name huurwoningen is een belangrijke factor bij de bepaling van buurtbeleving van de bewoners. Het gebied Westervoort-Midden scoorde in de veiligheidsmonitor van 2005 lager dan de andere twee woongebieden van Westervoort op diverse aspecten van veiligheid, waaronder veiligheidsbeleving in eigen buurt, maar ook sociale overlast en verloedering in de wijken. Hoewel de gemeente zelf ook weleens twijfelt aan de mate van saamhorigheid in de wijken van Westervoort-Midden, blijkt een deel van de bewoners hierover wel tevreden te zijn; 40% van de bewoners zegt dat er sprake is van veel saamhorigheid (zie tabel 1). Hoewel Westervoort-Midden op alle vlakken van leefbaarheid iets lager scoort dan de regio en Westervoort-West, is de totale beleving van bewoners over de buurt goed. Cijfers over de feiten laten dus niet altijd zien hoe bewoners zelf tegen hun woon- en leefomgeving aankijken. Des te interessanter is het nu om te onderzoeken hoe de wijken in dit gebied van Westervoort er anno 2009 voor staan, volgens de meningen én de feitelijke cijfers. De gemeente heeft de afgelopen jaren zwerfvuil en verkeersveiligheid als aandachtspunten geformuleerd. In dit onderzoek zal er aandacht zijn voor het effect van bovengenoemde maatregelen op de sociale samenhang en leefbaarheid.

Westervoort-Oost

Het gebied aan de oostelijke kant van Westervoort, Westervoort-Oost genoemd, bestaat uit de wijken De Schans, Leigraaf, Steenderens en Ganzenpoel. De wijken verschillen onderling qua omvang en inrichting (verhouding huur- en koopwoningen), maar ook qua bewoners (achtergrond en inkomen). Het gebied Oost scoort over het algemeen op indicatoren van leefbaarheid het laagst van de drie gemeentegebieden (tabel 1). Van de bewoners zelf geeft 36% aan dat er geen sterke saamhorigheid is. Westervoort-Midden scoort iets hoger dan Oost, namelijk 40%. Westervoort-West scoorde het hoogst (61%). De vraag is of hier in Midden en Oost dezelfde oorzaken aan ten grondslag liggen of spelen in Oost andere factoren mee?

Een mogelijke oorzaak kan de beperkte bekendheid van elkaar onder buurtbewoners zijn. Op dit aspect scoort Oost beduidend lager dan de andere delen van Westervoort: 43% is het oneens met deze stelling, terwijl dit percentage in Midden (52%) en West (70%) hoger ligt (tabel 1). Maar er kunnen ook heel andere zaken meespelen, zoals duidelijke verschillen tussen subwijken qua opbouw van huizen en leeftijd van bewoners. De unieke karakteristieken, recente cijfers en meningen van buurtbewoners en organisaties zullen onder de loep genomen worden om te achterhalen wat nu precies de wijken in West bepalen, op welke punten West al sterk verbonden is en op welke aspecten verdere versterking van sociale verbondenheid nodig is.

Hierboven zijn de drie delen met bijbehorende wijken op een aantal aspecten uitgewerkt en vergeleken. Over het algemeen kan geconstateerd worden dat de delen Westervoort-Midden en Oost op een aantal punten gelijk scoren. Ze scoren minder hoog dan West en zijn daarmee voor de gemeente en andere maatschappelijke organisaties in het vizier geplaatst. Dit betekent echter niet dat de delen (en bijbehorende wijken) identiek zijn en dezelfde aanpak ter (verdere) versterking van sociale samenhang nodig hebben. De opbouw van de sociale structuren en netwerken kunnen sterk verschillen. Aangezien deze structuren kunnen dienen als leidraad voor de wijze waarop wijken van Westervoort versterkt kunnen worden, is het belangrijk eerst een analyse van deze structuren uit te voeren. Zo'n analyse brengt sterke elementen in beeld en geeft inzicht in de minder sterke of ontbrekende netwerken. Door te kijken naar wat sterk is in ieder deel van de gemeente, kan geleerd worden en via deze krachtlijnen kunnen de sociale structuren ondersteund en versterkt worden.

⁶ Voor een overzicht van cijfers, zie statistisch jaarboek 2008 van de gemeente Westervoort, pagina 13.

2.4 De netwerken van Westervoort

Westervoort kent een groot netwerk aan professionele en burgerorganisaties. Daarnaast zijn er diverse goed functionerende netwerken waarin burgers elkaar helpen, zonder dat het officieel ingeschreven organisaties zijn.

Voorzieningen

Voorzieningen als onderwijs, winkels, verenigingen en professionele organisaties kunnen een belangrijke bijdrage leveren in de leefbaarheidsgevoelens van bewoners en de manier van met elkaar omgaan. Westervoort telt op dit moment vijf basisscholen gelegen in het centrum van Westervoort en de wijken Steenderens, Ganzenpoel, Hoogeind, Vredenburg, De Kern en Broeklanden. Voor middelbare scholen moet worden uitgeweken naar omliggende plaatsen. De focus ligt daarbij op de onderwijsvoorzieningen in Duiven en Arnhem.

Op dit moment heeft Westervoort naast basisscholen ook een aantal peuterspeelzalen, drie kerken, een overdekt winkelcentrum, een sporthal met zwembad, sportvelden (voetbal en korfbal), tennisbanen, een squashcentrum, een manege en een sociaal-cultureel centrum plus sportzaal. Voor jongeren is inmiddels ook een heel aanbod aan activiteiten ontwikkeld. Een van de initiatieven om dat aan jongeren bekend te maken is de website www.jongin.westervoort.nl.

In Westervoort zijn er diverse zorgvoorzieningen zoals huisartsenposten en zorginstellingen. Voor een aantal zorgtypen kan uitgeweken worden naar Arnhem.

Organisaties en structuren

Professionele en vrijwilligersorganisaties bepalen een deel van het karakter van Westervoort. Kijkend naar de formele structuren van deze gemeente, kan gesteld worden dat er sprake is van een rijk sociaal leven voor bewoners. Er zijn twee kerkgenootschappen. Daarnaast zijn er 37 (geregistreerde) sportverenigingen. Er zijn verschillende organisaties actief op de gebieden cultuur en vrije tijd zoals muziekverenigingen, clubs op het gebied van kunst en cultuur, fotografie en andere hobby's. Ook zijn er twee carnavalsverenigingen actief. De gemeentelijke website spreekt van een rijk verenigingsleven. Maar is dit ook wat bewoners ervaren?

Wijkraden

Uniek voor Westervoort is dat er sinds 2002 hard gewerkt wordt aan het betrekken van bewoners bij ontwikkelingen in de eigen woonomgeving door middel van wijkraden. De gemeente heeft het initiatief genomen wijkraden te initiëren met als doel de fysieke en sociale leefbaarheid in de wijken te vergroten (zie ook evaluatie wijkgericht werken, 2007). Deze evaluatie brengt naar voren dat in eerste instantie de aandacht van wijkraden gericht was op de fysieke omstandigheden die snel opgepakt moesten worden. Langzamerhand is ook meer aandacht gekomen voor "de sociale contacten en activiteiten die de versterking van de sociale cohesie in de wijken als uitgangspunt hadden. De afgelopen vijf jaar hebben enkele honderden bewoners zich op geheel eigen en vrijwillige wijze ingespannen voor het wijkgericht werken. Centraal daarbij staan de wijkraden die inmiddels intensieve contacten hebben opgebouwd met de verschillende instanties en met wijkbewoners die de wijk een warm hart toedragen. Tijdens de evaluatiebijeenkomsten werd dit nog eens onderstreept door de opmerking dat de wijkleefbaarheid door toedoen van de wijkraden en instanties veelal aanzienlijk verbeterd is ten opzichte van de jaren dat er geen sprake was van een wijkgerichte aanpak in Westervoort" zo meldt het gemeentelijk evaluatierapport.

Bij de start van dit onderzoek (zomer 2009) zijn er zeven wijkraden opgericht. De raden hebben contact met de gemeente via de wijkcoördinator. Met deze wijkcoördinator bespreken de raden wat er leeft en nodig is in de wijk en wat er ondernomen is en moet worden. Het eigen initiatief van wijkraden en bewoners staat daarbij voorop. Wijkraden vormen hiermee een schakel tussen burgers en gemeente. Ze spelen informatie door van bewoners naar de gemeente en tegelijk spelen ze belangrijke gemeentelijke informatie over zaken die de wijk en wijkbewoners aangaan door aan hun achterban: de bewoners van 'hun' werkgebied. De wijkraden stellen met inbreng van bewoners (via individuele gesprekken, enquêtes of inloopmiddagen) wijkplannen en actieplannen op. Deze plannen, die voor een periode van een of twee jaar opgesteld worden, verschillen qua omvang en concreetheid, maar ook qua inhoud, omdat iedere wijk een eigen wensenlijst heeft. De insteek van de plannen en daarin benoemde acties is echter steeds wel gelijk: de plannen maken concreet waaraan binnen de wijk volgens wijkbewoners en de wijkraad gewerkt moet worden. De plannen vormen de basis voor de acties die binnen de wijk ondernomen worden. De wijkraden maken de aandachtspunten en

actiepunten concreet en dragen er zorg voor dat ze daadwerkelijk uitgevoerd worden. Wijkraden en wijkbewoners hebben hier in eerste instantie een belangrijke rol in.

Vanwege het feit dat de bestaande wijkraden tot nu toe geleid hebben tot verbetering van leefbaarheid in de wijken, streeft de gemeente ernaar om samen met bewoners ook in die wijken te investeren waar nog geen wijkraad is. Op die manier kunnen belangen van wijken en bewoners duidelijk naar voren worden gebracht.

2.5 Krachtbronnen en aandachtspunten

Krachtbronnen

Kijkend naar de kennis die verzameld is via de deskresearch, lijken er een aantal sterke punten te zijn die Westervoort karakter geven en sociale samenhang bieden aan de gemeenschap. In dit onderzoek worden deze sterke punten krachtbronnen genoemd. Dit kunnen structuren, organisaties of kenmerken zijn. In het onderzoek zullen de krachtbronnen in Westervoort nader bekeken worden. Er wordt nagegaan of deze verbanden inderdaad als krachtbronnen gezien kunnen worden en er wordt ingegaan op de mogelijkheden om deze krachtbronnen in te zetten voor verdere versterking van de Westervoortse leefgemeenschap. De vermoedelijke krachtbronnen die de onderzoekers geconstateerd hebben zijn:

Bewoners Westervoort-West

De wijken behorende bij Westervoort-West lijken over een sterke mate van verbondenheid tussen bewoners te beschikken. Maar is die verbondenheid er nu, in 2009 ook nog? Hoe kijken andere partijen tegen dit gebied aan? En wat maakt dat die verbondenheid er volgens bewoners is? Zijn er aspecten die voor saamhorigheid zorgen waaraan ook gewerkt kan worden in andere gebieden en bijbehorende wijken?

Rijk verenigingsleven

Westervoort is een kleine gemeente en heeft veel formeel bekende organisaties. Zijn alle organisaties in beeld of zijn er ook nog informele verbanden? Veel verenigingen zouden in theorie saamhorigheid en (een gevoel van) verbondenheid bewerkstelligen. Is dat ook daadwerkelijk zo in Westervoort?

Actieve wijkraden

De wijkraden lijken een belangrijke rol te vervullen bij het gezamenlijk formuleren van doelen en actiepunten op wijk- en buurtniveau. Het zorgt ervoor dat bewoners met elkaar in gesprek gaan over voor hen belangrijke zaken. Als actiepunten opgepakt worden, kan dit ook een positieve invloed hebben op de buurtbeleving van bewoners. Wanneer actiepunten samen opgepakt worden, kan het zelfs leiden tot meer samenhang, een sterker 'wij-gevoel'. Of deze ideeën ook kloppen met de werkelijkheid, zal nader onderzocht worden.

Actieve woningcorporatie

De woningcorporatie Vivare is niet alleen een organisatie die huizen verhuurt maar heeft ook duidelijk aandacht voor de sociale aspecten van wijken en wonen. Vivare werkt op eigen initiatief in een pilot aan de ontwikkeling van een wijkvisie voor de wijken Ganzenpoel, Leigraaf en Mosterdhof. Voor Broeklanden is deze wijkvisie inmiddels ontwikkeld. Als het deze corporatie samen met andere partijen én bewoners lukt te werken aan versterking van de wijk, kan dit zeker ook tot meer samenhang leiden. In hoeverre dit het geval is, zal eveneens onderzocht worden.

Aandachtspunten

Naast krachtlijnen zijn er ook een aantal aandachtspunten die naar voren komen uit de deskresearch. Aandachtspunten die de gemeente op basis van signalen uit het veld en (eigen) onderzoek de afgelopen jaren voor zichzelf heeft geformuleerd, zijn:

Voorzieningen voor de jongeren van Westervoort

Vermindering overlast (drugs, hangjongeren, onderhoud van openbare ruimten, zwerfvuil en parkeerproblemen)

Meer wijkgericht werken, realisatie van wijkraden, meer inspelen op de behoeften en dat wat er leeft in de afzonderlijke wijken.

De onderzoekers constateren nog een aantal aandachtspunten:

Bruikbare wijkindeling

De huidige wijkindeling is helder. Toch blijkt dat organisaties een andere, grovere indeling aanhouden dan de gemeente. Daarnaast is het de vraag of bewoners zich in de huidige kaders van wijken het best herkennen. Dit komt naar voren in het feit dat het realiseren van wijkraden in iedere afzonderlijke wijk niet overal gewaardeerd en geaccepteerd wordt. Mogelijk is de huidige wijkindeling niet geschikt voor het formuleren van alle diensten van de gemeente en zal een andere indeling daarbij beter passen.

Specifieke aandacht per wijk

Er is een aantal wijken te benoemen die hoog scoren op onveiligheid, geweld, overlast en beperkte sociale verbondenheid tussen bewoners. Deze wijken verdienen de aandacht. Welke vorm daarbij het beste past is op dit moment nog niet bekend. Wel is duidelijk dat we de wijken niet alle gelijk kunnen trekken.

Aanbod aan segmenten van bevolking of wijken

De gemeente zet in op wijkgericht werken om zoveel mogelijk tegemoet te komen aan dat wat er speelt in de verschillende wijken en buurten. Tegelijk kan de vraag gesteld worden of daarnaast een indeling op doelgroepen noodzakelijk is. Als de verbondenheid tussen bewoners namelijk niet altijd even sterk is, is de vraag of er dan sprake is van een type doelgroep en dus een vast aanbod per wijk. Mogelijk moet er binnen die wijken specifieke aandacht voor thema's of doelgroepen zijn.

Of dit ook daadwerkelijk aandachtspunten zijn voor de (nabije) toekomst, zal uit de resultaten van het onderzoek blijken.

3. Resultaten uit enquêtes en interviews

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. In paragraaf 3.1 wordt beschreven van welke gegevens gebruik is gemaakt. In paragraaf 3.2 wordt ingegaan op de achtergrondkenmerken van de respondenten. Vervolgens zullen de resultaten die betrekking hebben op de verschillende deelvragen gepresenteerd worden. In paragraaf 3.3 is er aandacht voor de typering van de sociale samenhang in Westervoort. Paragraaf 3.4 gaat door op het thema sociale samenhang en dan met name op de vraag hoe het staat met de betrokkenheid in de Westervoortse samenleving, op verschillende niveaus. Paragraaf 3.5 besteedt aandacht aan de leefbaarheid in de gemeente Westervoort. Op de vraag welke groepen in Westervoort onvoldoende kunnen participeren, gaat paragraaf 3.6 in. Dit hoofdstuk sluit af met een paragraaf over hoe het staat met het sociaal en moreel kapitaal in de Westervoortse samenleving.

3.1 Respons enquête; aantal interviews

Deze resultaten zijn afkomstig uit de ingevulde vragenlijsten van bewoners en organisaties, en uit de gehouden interviews. De vragenlijsten zijn ingevuld door 217 bewoners van Westervoort en door 34 organisaties. De uitkomsten van de vragenlijsten geven een globaal beeld van de sociale samenhang en leefbaarheid in Westervoort. Daarnaast hebben er diepte-interviews plaatsgevonden met verschillende vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en inwoners van Westervoort. In totaal hebben er negen gesprekken plaats gevonden waarbij er soms één persoon en soms meerdere personen aanwezig waren. Ook zijn er twee groepsbijeenkomsten georganiseerd rondom verschillende thema's; 'wijken en buurten in Westervoort' en 'kwetsbare groepen in Westervoort'. Hiervoor zijn bewoners en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties uitgenodigd die kennis hebben van het betreffende thema. Naast de uitkomsten van de vragenlijsten en de gesprekken hebben de deskresearch en de startbijeenkomst nuttige aanvullende onderzoeksinformatie opgeleverd.

In bijlage III wordt een meer uitgebreide verantwoording gegeven van de respons en de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek.

3.2 Achtergrondkenmerken respondenten

Inwoners van Westervoort

Hieronder volgt een tabel met daarin vermeldt de achtergrondkenmerken van de 217 inwoners van Westervoort die de enquête hebben ingevuld.

Tabel 2
Achtergrondkenmerken respondenten Westervoort (N = 217) per wijk en totaal in percentages)*

variabele	totaal		wijk 1		wijk 2		wijk 3	
	gemiddelde	%	gemiddelde	%	gemiddelde	%	gemiddelde	%
aantal respondenten		100		42		28		30
leeftijd	52,3	100	54,1	42	51	28	50,9	30
aantal jaren woonachtig in gemeente Westervoort	25	100	28,2	42	22	28	22,9	30
geslacht								
-man		48		41		13		17
-vrouw		52		23		15		13
soort woning								
huurwoning		25		11		8		6
koopwoning		75		31		20		24
burgerlijke staat								

variabele	totaal		wijk 1		wijk 2		wijk 3	
	gemiddelde	%	gemiddelde	%	gemiddelde	%	gemiddelde	%
-1 persoon		9		3		2		4
-(echt)paar zonder (thuiswonende) kind(eren)		42		20		11		11
-1-ouder met 1 of meer thuiswonende kinderen		4		1		1		2
-(echt)paar met 1 of meer thuiswonende kinderen		42		16		13		13
-andere samenstelling		3		2		0,5		0, 5
opleiding								
-geen, lagere school, basisschool		5		2		1		2
-LBO, MAVO, MULO, VMBO		30		13		11		6
-HAVO, MBO, VWO, Atheneum, Gymnasium, HBS		36		15		11		11
-HBO, WO		29		12		5		12
kerkelijke gezindte								
-geen		50		18		15		17
-Rooms Katholieke kerk		31		15		9		31
-Hersteld hervormde kerk		2		1		0,5		0
-Protestantse kerk in Nederland		12		5		2		5
-anders		6		2		1		2

* totaal percentage kan door afrondingsverschillen afwijken van de som van de afzonderlijke percentages

Uit de analyses van de achtergrondvariabelen blijkt dat bijna de helft van de respondenten in gebied 1 woont. De andere twee gebieden zijn ongeveer evenredig vertegenwoordigd. De variabelen 'leeftijd' en 'duur wonen in Westervoort' zijn normaal verdeeld binnen de gebieden⁷. Uit de analyse blijkt dat respondenten uit gebied 1 langer wonen in Westervoort dan de respondenten uit de gebieden 2 en 3. Uit een andere analyse⁸ blijkt dat de variabelen 'soort woning', 'geslacht', 'huishoudsamenstelling' en 'kerkelijk gezindte' niet verschillen⁹ tussen de wijken. Andere analyses¹⁰ wijzen uit dat de variabele 'opleidingsniveau' wel verschilt tussen gebieden 2 en 3: gebied 2 scoort het laagst op deze variabele en gebied 3 het hoogst.

Organisaties

In onderstaande tabel staan de gegevens van organisaties in Westervoort die de vragenlijst (gedeeltelijk) hebben ingevuld.

⁷ Kolmogorov-Smirnov toets

⁸ Chi-kwadraat-toets

⁹ Wanneer er in dit onderzoek gesproken wordt over 'verschillen' gaat het om significante verschillen.

¹⁰ Kruskal-Wallis test en Mann-Whitney

Tabel 3
Gegevens organisaties in percentages (N=34)

Variabele	Percentage
Werkgebied organisatie:	
Gemeente Westervoort	44
Ruimere regio	41
Deel van Westervoort	15
Totaal aantal antwoorden	100
Doelgroep organisatie	
bewoners van Westervoort in het algemeen	56
wijkbewoners	18
kinderen tot 12 jaar	18
jongeren van 12 tot en met 18 jaar	18
ouderen van 60 tot 75 jaar	27
ouderen vanaf 75 jaar	24
vrijwilligers	21
allochtone inwoners	15
mensen met verslavingsproblematiek	9
werklozen	9
mensen met een verstandelijke beperking	6
mensen met een lichamelijke beperking	12
dak- en thuislozen	6
eenoudergezinnen	12
mensen met een laag huishoudinkomen	12
arbeidsongeschikten	9
mensen met een zeer slechte gezondheid	12
mensen met psychiatrische problematiek	9
anderen	38
Totaal *	327

** totaal percentage kan afwijken van 100, omdat respondenten meer dan 1 antwoord konden geven*

De overgrote meerderheid van de vertegenwoordigers van organisaties geeft aan dat het werkgebied de gemeente Westervoort is of een ruimere regio dan Westervoort. De doelgroep is voor meer dan de helft van de organisaties de bewoners van Westervoort in het algemeen. Iets minder dan de helft van de organisaties geeft aan een andere doelgroep te hebben dan in de vragenlijst wordt genoemd. Hier worden groepen genoemd als eenzamen en oudere mensen, jong gehandicapten, wijkbewoners, mensen die zich in een kwetsbare situatie bevinden, kerkleden en tweemaal worden vijftigplussers tot de doelgroep benoemd. Verder geeft ongeveer een kwart aan als doelgroep te hebben: ouderen van 60-75 jaar, ouderen vanaf 75 jaar en vrijwilligers.

3.3 Hoe kan de sociale samenhang in Westervoort getypeerd worden?

Om een antwoord te kunnen geven op de eerste deelvraag hoe de sociale samenhang in Westervoort getypeerd kan worden, wordt stil gestaan bij de vraag welke netwerken er bestaan in de Westervoortse samenleving en hoe deze functioneren. Daarbij is er in paragraaf 3.3.1 aandacht voor netwerken op het niveau van sociale netwerken (informele netwerken zoals families, burenen- en vriendennetwerken). In paragraaf 3.3.2 wordt gekeken naar netwerken op het niveau van de maatschappelijke organisaties (formele professionele organisaties met een maatschappelijk doel, niet

professionele burgerorganisaties zoals sportclubs en buurverenigingen en religieuze instellingen als kerken en moskeeën). In de kaders in de subparagrafen is een samenvatting per thema te vinden.

3.3.1 SOCIALE NETWERKEN VAN BURGERS

Binnen welke verbanden zijn burgers betrokken op elkaar, hoe uit deze betrokkenheid zich en wat kunnen burgers aan steun verwachten? Op deze vragen gaat onderstaande paragraaf in.

Burgers in Westervoort onderhouden ook veel contact binnen de woonplaats

In onderstaande tabel (tabel 4) is af te lezen met wie burgers in Westervoort contact onderhouden en wat de frequentie is van dit contact. Waarbij onder contact wordt verstaan het bij elkaar op bezoek gaan, een praatje maken op straat of per telefoon, maar ook per mail, post of MSN. Uit de resultaten blijkt dat, op één respondent na, alle respondenten contact onderhouden met buren. Gelet op absolute aantallen met wie burgers in Westervoort daarnaast de meeste contacten onderhouden volgen contact met familie buiten de woonplaats en vrienden en kennissen in en buiten de woonplaats. Daarnaast heeft meer dan de helft van de burgers familie in Westervoort met wie ze contact onderhouden, en heeft meer dan de helft van de burgers contact via verenigingen of organisaties waarin ze actief zijn. Lettend op de frequentie van deze contacten is zichtbaar dat 70% van de inwoners van Westervoort wekelijks contact heeft met de buren. En ook andere contacten in de woonplaats namelijk met familie in de woonplaats en vrienden en kennissen in de woonplaats, vinden voor meer dan de helft van de respondenten wekelijks plaats.

De meeste contacten hebben de inwoners van Westervoort dus met hun buren. Een logische verklaring voor het contact met buren - vooral wanneer er onder contact ook het praatje maken op straat wordt geschaard - is dat zij fysiek dichtbij zijn en er veel kans is hen tegen te komen. Maar kijkend naar met wie mensen in Westervoort vervolgens de meeste contacten hebben speelt afstand minder een rol en zal de waarde die het contact voor mensen heeft van belang zijn. Lettend op de frequentie van contact geldt dat er het meest frequent contact is met mensen binnen de woonplaats (buren, vrienden/kennissen/familie in de woonplaats) (zie tabel 5).

Tabel 4

Intensiteit van contact respondenten met anderen, schaal 1 (zelden of nooit) tot en met 4 (1 x per week of vaker) in percentages)*

contact	zelden of nooit	minder dan 1 x per mnd	1 tot 3 keer per mnd	1 x per wk of vaker
21.1 familie in mijn woonplaats	9	3	25	62
21.2 familie buiten mijn woonplaats	2	16	29	52
21.3 buren of buurtgenoten	4	7	21	69
21.4 vrienden/kennissen in mijn woonplaats	3	9	32	57
21.5 vrienden/kennissen buiten mijn woonplaats	3	23	38	16
21.6 collega's in mijn woonplaats (buiten werktijd)	47	24	13	16
21.7 collega's buiten mijn woonplaats (buiten werktijd)	36	30	21	13
21.8 geloofsgenoten in mijn woonplaats	54	10	14	21
21.9 geloofsgenoten buiten mijn woonplaats	63	13	12	12
21.10 mensen van verenigingen of organisaties waarin ik actief ben	16	7	20	58
21.11 andere mensen	41	15	17	27

)* Door afrondingsverschillen kan het totaalpercentage afwijken van de som van de afzonderlijke percentages

Tabel 5

Intensiteit van contact respondenten met anderen binnen of buiten Westervoort, schaal 1 (zelden of nooit) tot en met 4

Contact	Zelden of nooit	Minder dan 1 x per mnd	1 tot 3 x per mnd	1 x per wk of vaker
Contacten binnen Westervoort	23,4	10,6	21	45
Contacten buiten Westervoort	26	20,5	25	23,3

(1 x per week of vaker) in percentages)*

)* door afrondingsverschillen kan de som van de afzonderlijke percentages afwijken van 100

Samenvatting sociale netwerken van burgers

Mensen in Westervoort onderhouden contacten met mensen binnen en buiten Westervoort. Hierbij is het opvallend dat 90% van de Westervoorsters contacten onderhoudt met vrienden en kennissen in Westervoort zelf. Op een na alle respondenten van Westervoort hebben wekelijks contact met de burens. Er mag dus gesteld worden dat het overgrote deel van de Westervoorstse bevolking relaties heeft binnen de woonplaats zelf.

3.3.2 NETWERKEN OP NIVEAU VAN MAATSCHAPPELIJKE ORGANISATIES IN WESTERVOORT

Om zicht te krijgen op de netwerken op het niveau van maatschappelijke organisaties is in kaart gebracht welke maatschappelijke organisaties er actief zijn in Westervoort en hoe zij zich georganiseerd hebben. Welke maatschappelijke organisaties er zoal zijn in Westervoort is onderzocht door middel van deskresearch, dit is in het vorige hoofdstuk beschreven. Hier wordt nader ingegaan op de vraag: 'hoe is de betrokkenheid binnen de maatschappelijke organisaties en tussen de maatschappelijke organisaties en wat zou hier aan verbeterd kunnen worden, zodat burgers in Westervoort optimaal kunnen participeren?'

Veel netwerken actief in Westervoort

Waar het gaat over netwerken op het niveau van maatschappelijke organisaties in Westervoort blijkt dat er een aantal netwerken is opgezet rondom verschillende thema's. Volgens de deelnemers aan deze netwerken functioneren deze netwerken naar behoren. De opgezette overlegvormen kennen verschillende doelstellingen. Ondernemers in Westervoort hebben zich bijvoorbeeld georganiseerd in een netwerkorganisatie voor ondernemers. Deze organisatie dient enerzijds een informeel doel, namelijk het gezamenlijk ondernemen van activiteiten waarbij ontmoeting tussen ondernemers centraal staan, en kan anderzijds bijdragen aan de commerciële doelstellingen van de ondernemers. Professionele organisaties hebben overlegverbanden opgezet die voornamelijk gericht zijn op vergroting van de participatie van verschillende groepen in de Westervoorstse samenleving:

- Drie netwerken rondom jeugd en jongeren in Westervoort; 0-4 jaar, 4-12 jaar en 12+;
- Een uitvoerdersoverleg schuldhulpverlening;
- Spreekuur Wonen, Welzijn, Zorg (WWZ);
- Klankbordgroep vanuit het project 'Thuis in eigen buurt';
- Netwerkoeverleg Duiven-Westervoort (gericht op participatie van kwetsbaren in de samenleving)

Er zijn diverse belangengroepen in Westervoort actief waarin Westervoorstse burgers zich samen sterk maken voor de integratie van groepen die minder gemakkelijk en vanzelfsprekend kunnen meedoen in de samenleving: ouderen hebben zich georganiseerd in het ouderenplatform en gehandicapten in de gehandicaptenraad; In de Wmo-raad hebben leden zitting die afkomstig zijn van representatieve organisaties van de kant van vragers naar maatschappelijke ondersteuning.

Goed functionerende netwerken tussen maatschappelijke organisaties

De gesproken vertegenwoordigers van professionele en commerciële organisaties zijn over het algemeen erg tevreden over het bestaan en functioneren van de verschillende netwerken. Professionals vinden het waardevol om informatie uit te wisselen over cliënten die mogelijk tussen wal en schip kunnen belanden en zijn blij dat ze dit kunnen voorkomen door elkaar te informeren. De lijnen tussen organisaties in Westervoort zijn kort en dat zorgt er voor dat medewerkers van organisaties elkaar weten te vinden wanneer dit nodig is. Er komen in de interviews verschillende voorbeelden langs waarbij professionals van maatschappelijke organisaties contact opnemen of doorverwijzen naar andere organisaties. Wanneer woningcorporatie Vivare bijvoorbeeld merkt dat er meer problematiek achter de verwaarloosde tuin van een huurder schuilt, verwijst zij door naar het Algemeen Maatschappelijk Werk. En een ambulante jongerenwerker vertelt dat zij regelmatig overleg heeft met de leerplichtambtenaar. Wanneer de leerplichtambtenaar constateert dat een jongere veel spijbelt verwijst hij de jongere door naar de ambulante jongerenwerker. Een deel van de organisaties die de vragenlijst hebben ingevuld (n=10), geeft aan dat de onderlinge betrokkenheid tussen

organisaties goed te noemen is. Vooral wanneer er een gezamenlijke doelstelling geformuleerd is en als organisaties een soortgelijke doelstelling hebben. Zo geven verschillende religieuze instellingen die de vragenlijst hebben ingevuld aan dat ze een goede samenwerking hebben met andere kerken, maar weinig met organisaties die een ander doel hebben.

Er zijn dus al veel netwerken en korte lijnen tussen organisaties. Er lijkt dan ook weinig behoefte aan nog meer of aanvullende netwerken of samenwerkingsverbanden. Wel is er behoefte aan een vangnetoverleg waarin verschillende maatschappelijke organisaties zich sterk maken voor de deelname van kwetsbare burgers aan de samenleving. Die behoefte bleek in het onderzoek met name uit de groepsbijeenkomst 'kwetsbare burgers'. Probleemgevallen en problematische situaties zouden in een dergelijk vangnetoverleg besproken moeten worden. Al in de zomer van 2009 is een start gemaakt met het opzetten van dit vangnet door met verschillende partijen te spreken die hier zitting in zouden moeten nemen. De afspraak voor het eerste overleg in december 2009 is echter verzet naar voorjaar 2010. Gezien het belang van een dergelijk vangnet voor sociaal zwakkeren is het noodzaak dat er een vinger aan de pols wordt gehouden zodat het overleg in het voorjaar 2010 echt van de grond komt. Tijdens de groepsbijeenkomst 'kwetsbare burgers' werd aangegeven dat er nog meer slagen gemaakt kunnen worden in het signaleren van kwetsbare groepen. Dit zou kunnen door een betere overlegstructuur op te zetten en afstemming te laten plaatsvinden tussen de verschillende bestaande overlegstructuren. In paragraaf 5.6 wordt hier uitgebreider bij stil gestaan.

Bepaalde partners gemist in netwerken

In de bestaande overlegstructuren is een aantal partijen opvallend afwezig. In het netwerkoverleg jongeren in de leeftijd van twaalf jaar en ouder zou - zoals dit vaak het geval is in andere gemeenten - Bureau Jeugdzorg aan kunnen schuiven. Het bureau is wel uitgenodigd, maar heeft hier tot nu toe nog geen gebruik van gemaakt. Het RIBW blijkt niet mee te draaien in het netwerkoverleg Duiven-Westervoort, terwijl zij een deel van de mensen in Westervoort die kampen met psychosociale en psychiatrische problematiek begeleidt. Het zou dus ook erg nuttig zijn om in netwerken mee te draaien. Tegelijk is het voor andere partijen in het netwerk prettig om te weten wat het RIBW onderneemt en constateert.

De vertegenwoordigers van de kerken in Westervoort geven aan dat zij het jammer vinden dat zij niet betrokken worden in verschillende netwerkoverleggen in Westervoort. Dit terwijl de kerk volgens de voorgangers een groot potentieel aan vrijwilligers heeft. Volgens de voorgangers van de kerken zijn kerkleden actief in de gemeente en behoren zij tot de groep vrijwilligers die zich inzet ten behoeve van de Westervoorlse samenleving. Daarnaast hebben de kerken, zo bleek ook tijdens de interviews, goed zicht op verschillende mensen die zich mogelijk in een kwetsbare situatie bevinden. Er zijn op dit moment op initiatief van de kerken gesprekken met de gemeente of kerken een rol kunnen krijgen in de Wmo-raad. Ook hebben de kerken tijdens de interviews de vraag opgeworpen of het niet waardevol zou zijn wanneer ze deelnemen in het overleg van professionals rondom kwetsbare burgers. Een voorganger van een kerk in Westervoort merkt over de inzet van kerken voor de samenleving op:

"Het lijkt wel of er bij de gemeentelijke overheid een bepaalde angst bestaat ten opzichte van kerken. Samenwerking wordt nu afgedaan met de opmerking dat kerk en staat gescheiden moeten zijn."

Hoewel er wel samenwerking en overleg tussen gemeente en kerken bestaat, lijkt het initiatief tot nu toe veelal van de kerken uit te gaan. In het kader van de Wmo komen kerken hernieuwd in de aandacht te staan en er liggen voor de gemeente Westervoort kansen om de potentie die kerken hebben te benutten. Uit verschillende onderzoeken blijkt immers dat kerken goed zijn voor de samenleving vanuit het oogpunt van sociale samenhang (Castillo Guerra e.a., 2008; Roorda e.a., 2006; www.kerkenwmo.nl). Kerken bieden mensen mogelijkheden tot het opbouwen van netwerken, reiken een helpende hand aan wie dat nodig heeft en besparen in een gemeente als Rotterdam jaarlijks tussen de 110 en 133 miljoen euro. Het betrekken van de kerken bij de netwerken zou de initiatieven in de samenleving kunnen versterken.

Actievere houding bepaalde partijen binnen netwerken

Verschiedende partijen zouden dus meer bij kunnen dragen door aan te sluiten bij bestaande netwerken. Maar ook een aantal partijen die al wel deelnemen zouden meer kunnen doen door een meer actieve houding aan te nemen. De politie in Westervoort werd meerdere malen genoemd als partij die meer informatie zou kunnen delen. Dat dit in de beleving van andere organisaties weinig gebeurt, zou te maken kunnen hebben met de wisselingen in het personeelsbestand van de politie. Met de benoeming van een aantal nieuwe wijkagenten zijn de verwachtingen positief. Tijdens het onderzoek hebben onderzoekers zelf ervaren hoe lastig de politie in Westervoort te bereiken is.

Gemaakte afspraken werden niet nagekomen. Meerdere keren is de vraag gesteld of basisscholen in Westervoort een actieve rol spelen in het melden van problematiek en of ze de weg naar Zorg Advies Teams wel voldoende benutten. Vaak is problematiek in een vroeg stadium al zichtbaar op basisscholen (WRR, 2009).

Samenvatting netwerken op het niveau van maatschappelijke organisaties

Op het niveau van maatschappelijke organisaties zijn er een heel aantal netwerken rondom verschillende thema's opgezet, die volgens de deelnemers aan deze netwerken naar behoren functioneren. Mede door deze netwerken zijn de lijnen tussen organisaties kort.

Soms worden bepaalde partners bij de overlegvormen gemist, maar er worden ook stappen gezet om deze partners uit te nodigen. Door de ontmoetingen die plaatsvonden in het kader van dit onderzoek werden verschillende personen en organisaties al geattendeerd op het feit dat bepaalde netwerken bestaan waar maatschappelijke organisaties een bijdrage aan zouden kunnen leveren en waar ze zelf kennis kunnen opdoen. Van deelnemers die in het verleden minder actief bleken te zijn binnen netwerken bestaan goede verwachtingen voor de toekomst.

Aandacht behoeft het kritisch bekijken of alle mensen die een zinvolle bijdrage zouden kunnen leveren binnen een netwerk wel aanwezig zijn. Kerken geven zelf aan binnen verschillende netwerken zoals het vangnetoverleg en de Wmo-raad een belangrijke bijdrage te kunnen leveren, maar hun potentieel blijft tot nu toe onbenut omdat ze niet uitgenodigd zijn. Nu nemen kerken zelf een actieve houding aan en zetten zichzelf op de kaart, maar dit zal niet voor alle maatschappelijke organisaties gelden.

Het vangnetoverleg waarin maatschappelijke organisaties deelnemen en waar probleemgevallen en problematische situaties van kwetsbare burgers besproken worden is volgens verschillende maatschappelijke organisaties een noodzakelijk nieuw op te zetten netwerk. Het is van belang dat het voornemen voor het opzetten van dit netwerk in 2010 ook gerealiseerd wordt.

Burgers in Westervoort nemen deel aan verschillende maatschappelijke organisaties en verenigingen in Westervoort. De verschillende organisaties en verenigingen draaien op een groep actieve vrijwilligers.

3.4 Sociale samenhang in Westervoort

In paragraaf 3.3 is vooral gekeken naar de bestaande netwerken en het functioneren daarvan. Maar bij sociale samenhang gaat het om meer vormen van betrokkenheid. Het gaat om betrokkenheid van burgers onderling, bij maatschappelijke organisaties en andere sociale verbanden en bij de lokale samenleving als geheel. In deze paragraaf gaan we een stapje verder door aandacht te besteden aan deze verschillende vormen van betrokkenheid. In paragraaf 3.4.1 gaat het om de betrokkenheid van bewoners onderling. De tweede subparagraaf geeft inzicht in de betrokkenheid van burgers bij maatschappelijke organisaties en andere sociale verbanden. Paragraaf 3.4.3 laat zien hoe het staat met de betrokkenheid van inwoners van Westervoort bij wijkzaken en de laatste paragraaf van de uitwerking van deze deelvraag geeft inzicht in of mensen in Westervoort zich betrokken voelen bij de samenleving als geheel. In de kaders zijn per thema samenvattingen te vinden.

3.4.1 BETROKKENHEID VAN BEWONERS ONDERLING

Westervoort wordt als dorps en gemoedelijk bestempeld, maar soms ook als wat meer afstandelijk. Wat is nu de werkelijke situatie; hoe zit het met de betrokkenheid van inwoners? Dit kan beschreven worden aan de hand van concrete activiteiten die burgers ondernemen in en voor de eigen omgeving. Aan de andere kant speelt de beleving van inwoners een belangrijke rol bij de beantwoording van de vraag hoe inwoners van Westervoort de sociale samenhang waarderen.

Organisaties verschillen van mening over onderlinge betrokkenheid van burgers

De organisaties die deelgenomen hebben aan dit onderzoek reageren verschillend op de vraag hoe zij de betrokkenheid van burgers ten opzichte van elkaar beoordelen. Vier van de 27 organisaties die in de enquête antwoord gaven op deze vraag, geven een negatief beeld van de betrokkenheid van bewoners ten opzichte van elkaar. Er wordt gesproken over een geringe betrokkenheid in verband met de individualisering van burgers. Een aantal citaten dat deze mening vertolkt:

"Iedereen is met zichzelf bezig en heeft geen tijd voor een ander."

“Het zijn altijd dezelfde die zich inzetten voor de Westervoortse samenleving.”

Ook enkele respondenten geven aan dat de saamhorigheid gering is. Een jongerenwerker is van mening dat er een matige betrokkenheid is. Mensen vinden het volgens haar moeilijk om elkaar aan te spreken op zaken. Zij karakteriseert de betrokkenheid als:

“Ieder voor zich en God voor ons allen.”

De meerderheid van de respondenten (20 van de 27) is positiever gestemd over de onderlinge betrokkenheid van Westervoorsters. “Inwoners kennen elkaar en groeten elkaar”, “een rijk verenigingsleven” en “na een oproep hebben we voldoende vrijwilligers” zijn een aantal toelichtingen van respondenten. Drie organisaties zijn echter wat kritischer en wijzen op de verschillen in betrokkenheid binnen Westervoort door grote verschillen tussen wijken. Twee andere organisaties geven aan dat er wel gezocht wordt door bewoners naar meer saamhorigheid. Twee keer per jaar, met kermis en carnaval, zou dit gevoel duidelijk naar voren komen, maar op andere momenten minder. Dat het thema betrokkenheid op elkaar leeft binnen de gemeenschap, wordt bevestigd door de hoge opkomst van 57 burgers en organisaties (naast mensen van gemeente en de onderzoekers) bij de startbijeenkomst van dit onderzoek in september 2009.

Inwoners van Westervoort denken verschillend over betrokkenheid op elkaar

Burgers zelf beoordelen de onderlinge betrokkenheid, net als organisaties, niet allemaal hetzelfde. Mensen in Westervoort zijn over het algemeen tevreden over de buurt waarin ze wonen (hierop wordt in de uitwerking van de deelvraag over leefbaarheid en woonbeleving verder ingegaan). Dit is echter geen volledige indicator van de sociale samenhang. In de enquête zijn daarom een aantal verdiepende vragen gesteld, om te achterhalen wat het niveau van de betrokkenheid is. Hiermee verwijzen we naar de indeling zoals weergegeven in paragraaf 2.2; van anonieme burgers tot burgers die elkaar informele hulp bieden. De vijf vormen van betrokkenheid zijn opgenomen in kader 2. Hoe betrokken zijn de Westervoorsters op elkaar? Een aantal vormen van contact en hulp worden behandeld om zicht te krijgen op de betrokkenheid van burgers ten opzichte van elkaar.

Kader 2 Aard van sociale samenhang

Aard van sociale samenhang van zwak naar sterk:

1. Anonieme vreemden: burgers kennen elkaar niet en leven langs elkaar heen.
2. Publieke familiariteit: burgers kennen elkaar en maken meelevende praatjes op straat.
3. Goede buren: burgers zijn op goede voet met elkaar en helpen elkaar op basis van wederkerigheid.
4. Inclusiviteit: burgers letten op elkaars belang, helpen elkaar ook in de privé-situatie.
5. Informele zorg: burgers steunen elkaar en geven elkaar vormen van (mantel)zorg.

Tabel 6

Uitslag van stellingen (score 1 (mee oneens) tot en met 5 (mee eens)) over de buurt en de manier waarop mensen met elkaar omgaan in percentages (N = 217))*

stellingen	mee oneens	gedeeltelijk mee oneens	niet mee eens/niet mee oneens	gedeeltelijk mee eens	mee eens
10.1 ik voel me thuis in deze buurt	2	1	4	21	72
10.2 in deze buurt gaat men op een prettige manier met elkaar om	3	3	6	41	48
10.3 mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks	18	21	16	36	9
10.4 ik heb veel contact met mijn directe buren	8	7	10	39	36
10.5 ik woon in een gezellige buurt met veel saamhorigheid	10	12	23	39	17
10.6 ik ben tevreden met de bevolkingssamenstelling in deze buurt	6	5	11	30	49
10.7 ik voel me thuis bij de mensen die in deze buurt wonen	4	6	10	42	39
10.8 ik ben gehecht aan deze	9	9	18	32	32

stellingen	mee oneens	gedeeltelijk mee oneens	niet mee eens/niet mee oneens	gedeeltelijk mee eens	mee eens
buurt					
10.9 in de buurt waarin ik leef is onder buurtbewoners sprake van een 'wij' gevoel	13	17	21	36	13
10.10 ik vind dat de buurt waar ik woon een voorbeeld kan zijn voor andere buurten	11	13	25	33	18
10.11 ik heb dezelfde ideeën over wat goed en slecht is als buurtgenoten	7	12	27	38	17
10.12 ik doe wel eens wat voor mijn woonomgeving (stoep vegen, zwerfvuil opruimen)	7	2	10	33	48
10.13 in de buurt waar ik leef wonen ook 'mijn soort mensen'	7	10	16	41	27
10.14 als het mogelijk is, ga ik uit deze buurt verhuizen	54	14	16	7	9
10.15 het is vervelend om in deze buurt te wonen	71	12	10	6	2
10.16 de bebouwing in deze buurt is aantrekkelijk	8	10	22	31	30

)* door afrondingsverschillen kunnen totaalpercentages per stelling afwijken van de som van de afzonderlijke percentages.

Relatie met buurtbewoners aanwezig, maar intensiviteit van contact verschilt per wijk

De aard en waardering van contact met buurtgenoten geeft zicht op hoeveel buurtbewoners met elkaar doen, delen en bespreken. Tabel 6 laat zien dat 75% van de respondenten het gedeeltelijk of volledig eens is met de stelling dat ze veel contact hebben met de burens. Toch is er ook wel een aanzienlijke groep (39%) die het eens of gedeeltelijk eens is met de stelling dat burens elkaar nauwelijks kennen. Opvallend is dat dit gegeven vaker voorkomt in Westervoort-Midden dan in de andere twee woongebieden van Westervoort. Burens hebben in dit woongebied volgens de respondenten minder contact met elkaar.

Naast daadwerkelijk contact is ook gevraagd naar de beleving van saamhorigheid. Uit de resultaten blijkt dat de ruime meerderheid van burgers vindt dat er saamhorigheid in de eigen directe woonomgeving is. Een derde van die groep spreekt van veel saamhorigheid. Westervoorsters zijn dan ook over het algemeen niet te karakteriseren als anonieme vreemden (niveau 1 van betrokkenheid) voor elkaar. Welk niveau dan wel? Er is regelmatig contact, maar het is niet zo intensief volgens de respondenten. Dit wordt bevestigd door mensen die we spraken tijdens interviews. Een geïnterviewde vertelt:

"In de zomer is er wel meer contact dan in de winter; dan kletsen de mensen op straat met elkaar. Maar over de vloer komen bij elkaar doen ze eigenlijk niet."

Een andere respondent vertelt dat de omgang van bewoners in de wijk door de jaren heen wel veranderd is:

"Vroeger hadden we veel contact met de burens. We zaten allemaal in dezelfde startfase toen we hier in de wijk kwamen wonen. Vrienden van ons waren burens. We hadden ook een barbecue met elkaar. Maar nu zijn er de allemaal andere mensen komen wonen. Ik denk dat tweederde van de bewoners hier later is komen wonen. Mensen groeten elkaar over het algemeen wel, maar niet iedereen groet terug."

Door verreweg de meeste respondenten wordt gewezen op het feit dat er verschil in saamhorigheid tussen bewoners bestaat binnen de verschillende wijken van Westervoort. In de oude kern is er meer saamhorigheid dan in andere delen van Westervoort. Een respondent vertelt hoe zij de betrokkenheid van bewoners in dit deel van Westervoort beleeft:

"Mensen in de buurt kennen elkaar en maken een praatje op straat. Mensen leven met elkaar mee en weten wat er speelt. Wanneer er iets is weten mensen elkaar te vinden. Je kunt zo

even bij elkaar binnenlopen als je iets nodig hebt. En dat gaat hier dan achterom. Dan staat er opeens iemand in je huis."

Onderlinge hulprelaties

In paragraaf 3.3.1 was er in het kader van de bestaande netwerken en sociale verbanden, reeds aandacht voor welke relaties mensen in Westervoort onderhouden. Interessant is echter niet alleen met wie en hoe vaak mensen contact hebben, maar ook in hoeverre hier het bieden van hulp aan elkaar een rol speelt. In dit onderzoek hebben we respondenten gevraagd naar de hulp die ze geven en van elkaar ontvangen. Krijgen mensen hulp? En zo ja, van welke contacten komt die hulp? We onderscheiden hierbij drie vormen van hulp: praktische hulp, informele zorg en persoonlijk advies.

Tabel 7

Overzicht welke contacten welke vorm van hulp en ondersteuning hebben geboden aan burgers in Westervoort (N=217) in het afgelopen jaar in percentages

contact	praktische hulp	zakelijk advies	persoonlijke zaken
21.1 familie in mijn woonplaats	38	23	40
21.2 familie buiten mijn woonplaats	56	36	65
21.3 buren of buurtgenoten	65	13	30
21.4 vrienden/kennissen in mijn woonplaats	45	18	43
21.5 vrienden/kennissen buiten mijn woonplaats	39	18	49
21.6 collega's in mijn woonplaats (buiten werktijd)	5	4	8
21.7 collega's buiten mijn woonplaats (buiten werktijd)	7	9	23
21.8 geloofsgenoten in mijn woonplaats	4	2	6
21.9 geloofsgenoten buiten mijn woonplaats	2	0	3
21.10 mensen van verenigingen of organisaties waarin ik actief ben	24	8	13
21.11 andere mensen	1	4	3
21.12 niet van toepassing	11	40	10
totaal)*	299	175	289

) het totale percentage kan afwijken van 100, omdat respondenten meer dan 1 antwoord mogen geven*

Van de drie vormen van hulp wordt praktische hulp het meest geboden en ontvangen. 176 mensen van de 217 respondenten (81%) geven aan dat buren weleens hulp aan hen vragen. Een iets hoger percentage (90%) zegt weleens buren te helpen. Ze verwachten hier over het algemeen niet direct iets voor terug. Zelf hulp vragen aan buren doen ze iets minder snel, maar nog steeds maakt het merendeel af en toe wel gebruik van het burennetwerk; 153 respondenten (70%) geven aan zelf weleens hulp aan buren te vragen. Op een controlevraag antwoordt eveneens 70% die hulp van buren ook te ontvangen. Kijkend naar wie het vaakst gevraagd wordt om praktische hulp te bieden, blijkt het netwerk binnen Westervoort heel belangrijk te zijn. In 61% van de gevallen wordt hulp geboden door mensen uit Westervoort. Directe buren worden het meest genoemd als partij die praktische hulp biedt. Tijdens zowel interviews als uit verschillende bijeenkomsten wordt duidelijk dat buren bereid zijn elkaar te helpen. Dit duidt op een sterke betrokkenheid met in ieder geval een deel van de buurtbewoners; hier is sprake van een hoog niveau van betrokkenheid dat inclusiviteit genoemd wordt. Wel moet hier de kanttekening gemaakt worden dat niet bij alle inwoners van Westervoort deze vorm van betrokkenheid voorkomt. Respondenten geven aan dat er een aantal belangrijke voorwaarden zijn die ten grondslag liggen aan het verlenen en ontvangen van hulp en ondersteuning. Ten eerste is er gewezen op het belang van elkaar kennen. Als mensen elkaar kennen, willen ze elkaar helpen. Kennen ze elkaar niet, dan is het bieden van hulp niet gemakkelijk. Ten tweede is het belangrijk dat mensen zelf hulp vragen. Door de wat algemene vorm van contact komen mensen niet zomaar bij elkaar over de vloer en weten ze ook niet altijd wat er speelt, waardoor hulp en ondersteuning niet gegeven worden. Naast buren en buurtgenoten bieden ook vrienden uit de buurt veel praktische hulp. Opvallend is dat er weinig hulp geboden wordt door geloofsgenoten. Op deze mensen wordt dus minder gerekend dan op het eigen buren- en vriendennetwerk.

Hulp in de vorm van zakelijk advies wordt minder vaak gegeven. Ook wordt het verhoudingsgewijs minder vaak geboden door buren. In 13% van de gevallen zijn buren de partij die de hulp bieden.

Familie en vrienden zijn dan de eerstgenoemde partijen. In 39% van alle gevallen komende de adviezen wel van mensen uit Westervoort zelf.

62% van de burgers geeft aan geregeld een luisterend oor te bieden aan buurtbewoners. In 47% van de gevallen worden persoonlijke kwesties besproken met een inwoner uit Westervoort. In 30% van alle gevallen betreft het hier een luisterend oor aan een buur. Dit is in vergelijking met andere landelijke onderzoeken naar sociale cohesie in enkele Nederlandse wijken, hoog te noemen. Uit een onderzoek van het SCP (1997) blijkt dat 24% van de Nederlanders een persoonlijk probleem waar men over wil praten, bespreekt met burens.

Veel mantelzorg verleend door inwoners Westervoort

Of er ook sprake is van het vijfde niveau van betrokkenheid (informele zorg), blijkt uit reacties op de vragen over het bieden van mantelzorg. Door mensen in Westervoort wordt in vergelijking met Nederlandse gegevens over het verlenen van mantelzorg, veelvuldig mantelzorg verleend. Deze zorg wordt voornamelijk gegeven aan familie (ouders, partners en kinderen), maar in vergelijking met Nederlandse cijfers wordt er ook relatief veel mantelzorg verleend aan burens.

Op de vraag of respondenten in de afgelopen twaalf maanden onbetaald zorg of hulp hebben verleend aan iemand met een beperking of ziekte, antwoordt de meerderheid dat zij dit niet gedaan heeft (tabel 8). Er blijkt geen verschil te zijn tussen de verschillende gebieden in Westervoort en het verlenen van mantelzorg. Vergeleken met Nederlandse gegevens over het verlenen van mantelzorg wordt in Westervoort veel mantelzorg verleend. In het SCP-rapport 'De toekomst van de mantelzorg' (2009) worden cijfers uit een door AVO in 2007 in opdracht van het SCP uitgevoerd onderzoek aangehaald en daaruit blijkt dat 13% van de Nederlandse bevolking ouder dan 18 jaar, bevestigend antwoordt op de vraag of het zelf geregeld hulp geeft aan mensen die ziek of gehandicapt zijn. Een verklaring voor het hogere aantal mantelzorgers in Westervoort zou kunnen liggen in het feit dat in de vraag die aan mensen in Westervoort gesteld is, het woord 'geregeld' ontbreekt. Mensen kunnen dus ook bevestigend antwoorden als er maar een of twee keer zorg verleend is. Aan de andere kant is in de vraag die het AVO stelt geen tijdslimiet van een jaar gesteld wat in de vraag aan de Westervoortse burgers wel het geval is. In andere onderzoeken met daarin aantallen mantelzorgers waarbij een ruime definitie van mantelzorg wordt gehanteerd, wordt genoemd dat 3.4 miljoen Nederlanders mantelzorg verlenen (Timmermans 2003; Van Harten 2008; De Boer en Oudijk 2009; in Sadiraj e.a. 2009). Dit is uitgaande van 15 miljoen Nederlanders een ruime 20% van de Nederlandse bevolking. Ook in vergelijking met dit aantal is het aantal mantelzorgers in Westervoort dus hoog te noemen.

Tabel 8 Verleende hulp

Overzicht respondenten die wel/geen zorg hebben verleend in de afgelopen 12 maanden (N = 217)

Antwoorden	N	%
nee	133	61
ja	84	39
totaal	217	100

Van de respondenten die wel hulp hebben verleend (n = 84) is in tabel 9 weergegeven aan wie zij deze hulp hebben gegeven. Daarnaast is zichtbaar waar de persoon woont, hoe lang de hulp is verleend en hoeveel tijd dit de respondent per week kost. De meeste respondenten verlenen hulp aan de (groot)ouders, gevolgd door hulp aan partner, (klein)kinderen, vrienden/kennissen en mensen uit de buurt. Er wordt minder hulp verleend aan mensen die in de eigen straat of in de eigen woning leven. Wanneer deze cijfers weer worden vergeleken met gegevens van het SCP dan geldt ook nu dat Westervoorters relatief veel zorg en hulp verlenen aan hun burens. Uit het onderzoek van het SCP blijkt dat slechts 18% van de Nederlandse bevolking hulp verleent aan iemand buiten het eigen huishouden die geen familie is. Van deze 18% is 12% een vriend of kennis en 6% anders te typeren. Wanneer deze categorieën voor het onderzoek in Westervoort opgeteld worden, blijkt dat 38% van de Westervoortse respondenten hulp/zorg verleent aan kennissen/vrienden, burens of andere relaties. Op de vraag in hoeverre respondenten zelf behoefte hebben aan het ontvangen van zorg antwoordt bijna 90% ontkennend. Slechts een klein percentage (2%) antwoordt dat het geen hulp krijgt, maar dit wel nodig heeft.

Tabel 9 Mantelzorg in Westervoort**Overzicht van respondenten die in de afgelopen 12 maanden onbetaalde hulp hebben verleend (N = 84)**

Variabele	n	%
aan wie is hulp verleend?		
-partner	12	14
-(groot)ouders	24	29
-(klein)kinderen	15	18
-verdere familie	1	1
-vrienden/kennissen	14	17
-mensen uit de buurt	12	14
-anderen	6	7
waar woonde deze persoon?		
-eigen huis	16	19
-in mijn straat	11	13
-in mijn woonplaats	26	31
-in andere woonplaats	31	37
hoe lang is aaneengesloten hulp verleend?		
-minder dan een week	23	27
-een week tot en met drie maanden	28	33
-meer dan drie maanden	33	39
hoeveel tijd per week?		
-0-8 uur	57	68
-9-16 uur	16	19
-meer dan 16 uur	11	13

Verschillen in onderlinge betrokkenheid binnen Westervoort

Gezien de betrokkenheid in de verschillende woongebieden van Westervoort zou verwacht kunnen worden dat daar waar mensen elkaar beter kennen, ze meer contact hebben, meer betrokken zijn op elkaar en elkaar meer en intensievere vormen van hulp bieden. Maar is dit in de praktijk zo? Hoe wordt dat ervaren door de bewoners zelf?

Buren gaan goed met elkaar om, vindt 76% van de Westervoorsters (N=217). Hierin zijn geen verschillen te constateren tussen de drie woongebieden van Westervoort. Ook in de reacties op de mate van contact met buurtbewoners is geen significant verschil te ontdekken tussen de drie delen. Er zijn ook géén significante verschillen te ontdekken in de mate waarin hulp gevraagd en geboden wordt aan buurtgenoten. Zelfs op de verschillende vormen van hulp (praktische hulp, zakelijk advies en bespreken van persoonlijke zaken) is geen verschil te constateren tussen de wijken in Westervoort. Op het eerste gezicht lijken er dus geen verschillen te bestaan tussen de drie woongebieden.

Toch wordt van vele kanten in interviews en bijeenkomsten, naar voren gebracht dat er wel degelijk verschillen in betrokkenheid tussen burgers in de verschillende delen en wijken in Westervoort bestaan. Steeds wordt gewezen op het verschil tussen het oude deel van Westervoort (West) en het nieuwere deel (Midden en Oost). Kort samengevat geven mensen aan dat burgers elkaar in het oude deel van Westervoort wel kennen en er meer betrokkenheid op elkaar bestaat in dit deel van Westervoort dan in de andere delen van Westervoort. Sommige buurtgenoten in deze wijk gaan bij elkaar op de koffie en lopen zelfs bij elkaar via de achterdeur binnen. Uit extra analyses blijkt dat er een significant verschil bestaat op de stelling 'ik doe wel eens wat voor mijn woonomgeving' als burgers twintig jaar of langer in Westervoort wonen. Burgers die langer in Westervoort wonen scoren hoger op deze stelling dan burgers die minder dan twintig jaar in Westervoort wonen. Ook blijkt dat burgers die langer dan tien jaar in Westervoort wonen vaker een praatje maken met buren dan burgers die minder dan tien jaar in Westervoort wonen.

Een verklaring voor een grotere betrokkenheid op elkaar in dit deel van Westervoort kan gelegen zijn in het feit dat hier meer koophuizen zijn en dat er daardoor minder verloop is en meer binding met wijk en onder bewoners. Aandachtsgebieden die genoemd worden in het kader van onderlinge

betrokkenheid in oud-Westervoort zijn met name delen waarin huurwoningen gevestigd zijn; in de oude kern en de Mosterdhof. Hier is de onderlinge verbondenheid minder sterk en worden gewoontes minder 'gevolgd' dan oude bewoners dat gewend zijn met elkaar. In Mosterdhof speelt ook mee dat de wijkopbouw voor afstandelijkheid zorgt. Zeker met de komst van een nieuwe reeks woningen is het belangrijk dat er in deze wijk meer aandacht komt voor ontmoeting en verbondenheid met elkaar en de wijk.

De waardering van de wijk binnen de Westervoortse gemeenschap en de aanwezigheid van voorzieningen in de wijk spelen daarnaast een belangrijke rol in de mate van onderling contact. Dat blijkt wel uit een citaat dat een respondent gaf over Westervoort-Oost:

"Het gaat de laatste tijd beter met Zuid. Door de komst van de Nieuwhof en de apotheek wordt omliggend woongebied aantrekkelijker en wordt de saamhorigheid versterkt."

Naarmate er meer voorzieningen zijn waar mensen gebruik van kunnen maken en elkaar tegenkomen zijn er meer onderlinge contacten. Of zoals een respondent verwoordt:

"Bij de supermarkt, daar ontmoeten mensen elkaar."

Er is nog een andere factor die invloed heeft op de onderlinge betrokkenheid van burgers. Want hoewel Westervoort-West op al de bovenstaande aspecten goed scoort, is, net als in andere wijken, de onderlinge band tussen bewoners niet altijd even sterk. Zo vertelt een respondent over Vredenburg dat door de komst van nieuwkomers de onderlinge betrokkenheid verminderd is. Uit de groepsbijeenkomst rondom het thema 'wijken en buurten' blijkt dat nieuwe inwoners in de wijken MSW, Emmerik en Vredenburg minder geneigd zijn om bij elkaar op de koffie te komen. "Men is het niet meer gewend."

Het idee dat er verschil in betrokkenheid bestaat tussen de verschillende gebieden in Westervoort heeft dus niet zozeer met de mate van contact te maken, als wel met de beleving van het contact en het karakter daarvan. Aangezien in de enquête daarover niet uitputtend is doorgevraagd, maar in de interviews en groepsbijeenkomsten wel, ligt hier een waarschijnlijke verklaring voor het feit dat uit de gesprekken met inwoners van Westervoort wel het beeld naar voren komt dat er verschil in betrokkenheid bestaat tussen de verschillende wijken in Westervoort.

Naast het feit dat vaak gewezen wordt op de wijken van Westervoort-West waar een sterke verbondenheid zou zijn, valt nog een ander punt op. Opvallend is dat de bewoners die al jarenlang in Westervoort wonen, veel vaker spreken van een sterke verbondenheid en goed onderling contact. Bewoners die recent in Westervoort zijn komen wonen ervaren die verbondenheid, los van hun precieze woonplek, niet of nauwelijks. Volgens een inwonster van Westervoort die pas in deze woonplaats is komen wonen, is Westervoort niet een geheel waar een saamhorig gevoel bestaat. Ze denkt dat mensen steeds kleiner gaan denken. Niet langer in de plaats Westervoort, wijk of buurt, maar veel meer naar directe burens kijken en hier verbinding mee aangaan. Een andere inwonster die sinds anderhalf jaar in Westervoort woont en werkt vertelt:

"De contacten kunnen getypeerd worden als 'los zand', vooral in de nieuwe wijken van Westervoort waar veel mensen wonen die van buiten Westervoort komen. Er is niet echt sprake van een 'Westervoort-gefühl'. Ik heb het in ieder geval niet."

Hoewel vaak wordt aangegeven dat nieuwkomers minder betrokkenheid zouden tonen omdat ze druk zijn met kinderen en werk, betekent het niet dat ze ook allemaal geen behoefte hebben aan het opbouwen van contacten en het werken aan onderlinge verbondenheid. Wel zijn ze mogelijk minder gehecht aan de oude omgangsnormen, waardoor ze door oud-Westervoorsters als 'nieuwkomers' of 'anders' bestempeld worden.

Samenvatting betrokkenheid van burgers onderling

Over de betrokkenheid van burgers onderling kan geconstateerd worden dat er in Westervoort in ieder geval sprake is van 'publieke familiariteit' onder burgers: burgers kennen elkaar en maken meelevende praatjes op straat. Bij een deel van de burgers in Westervoort is de sociale samenhang nog sterker dan dit en zou er gesproken kunnen worden van 'goede burenen'; burgers leven op goede voet met elkaar en helpen elkaar op basis van wederkerigheid. Vooral praktische hulp en ondersteuning wordt in burenenrelaties uitgewisseld (81% van de inwoners van Westervoort vraagt praktische hulp aan burenen en 90% verleent praktische hulp aan burenen).

In met name de oude kern van Westervoort en onder oud-Westervoorsters is er zelfs sprake van inclusiviteit; burgers letten op elkaars belang en geven elkaar vormen van mantelzorg. In vergelijking met Nederlandse gegevens over het verlenen van mantelzorg, wordt er in Westervoort meer mantelzorg verleend en ook vaker aan burenen.

Belangrijke voorwaarden voor een sterkere betrokkenheid op elkaar zijn: burgers moeten elkaar kennen en moeten weten welke vormen van hulp ze kunnen bieden. Hier liggen voor de gemeente kansen om het niveau van sociale samenhang dat in Westervoort in ieder geval op niveau 2 (publieke familiariteit) ligt, te versterken naar niveau 3 of meer. Er liggen kansen om de informele hulprelaties uit te breiden.

Aangezien geconstateerd is dat sterkere vormen van betrokkenheid ook samenhangen met de opbouw van de wijk en de aanwezigheid van voorzieningen die ontmoeting mogelijk maken (inloopcentra, aanwezigheid supermarkten en andere ontmoetingsplekken) liggen hier kansen ter versterking van de onderlinge steun en zorg voor elkaar. Het tegengaan van verloop in woongebieden en een positief imago van de wijk waarin ook nieuwkomers zich opgenomen voelen, kan er voor zorgen dat inwoners zich betrokken voelen bij hun wijk en zich hiervoor en voor de inwoners die er woonachtig zijn, willen inzetten.

3.4.2 BETROKKENHEID VAN BURGERS BIJ ORGANISATIES EN SOCIALE VERBANDEN

Kijkend naar de definitie van sociale samenhang zoals deze in dit onderzoek gehanteerd wordt, is het ook van belang te bekijken hoe het staat met de betrokkenheid van inwoners van Westervoort bij maatschappelijke organisaties. Het gaat immers ook over de samenhang tussen burgers en groepen burgers in georganiseerde verbanden. De vraag is dan: uit de betrokkenheid van burgers zich door aansluiting bij bestaande organisaties en/of verenigingen in Westervoort en nemen ze actief deel aan activiteiten of bijeenkomsten georganiseerd door deze verbanden? Is het rijke verenigingsleven, waarover velen spreken, inderdaad aanwezig in Westervoort?

Betrokkenheid van burgers bij maatschappelijke organisaties verschillend beleefd door organisaties

Aan vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties is de vraag gesteld wat kenmerkend is voor de betrokkenheid van inwoners bij organisaties in Westervoort. Door een overgroot deel van de vertegenwoordigers van organisaties wordt aangegeven dat mensen in Westervoort zeer betrokken zijn bij organisaties. In de verschillende gesprekken die er met mensen in Westervoort gevoerd zijn wordt dit beeld bevestigd. Er ontstaat het beeld dat mensen in Westervoort erg trouw zijn aan verenigingen en er wordt meerdere keren tijdens de interviews en tijdens de startbijeenkomst gesproken over een actief en rijk verenigingsleven. De wethouder verwoordde het tijdens de startbijeenkomst van het onderzoek als volgt:

"Westervoort kent een rijk verenigingsleven met vele verenigingen, clubs en sociale verbanden. Groot en klein, oud en redelijk nieuw. Deze verbanden draaien grotendeels op vrijwilligers en deze inzet van mensen verdient waardering. We mogen trots zijn op het rijke sociale leven in Westervoort en de inzet van vele mensen."

En een aantal citaten van vertegenwoordigers van organisaties die iets aangeven over de betrokkenheid van bewoners voor organisaties:

"Voor de vrijwilligers van onze organisatie geldt dat zij enthousiast zijn, hun gasten regelmatig bezoeken, meedoen met de georganiseerde activiteiten. De vrijwilligers blijven ook heel lang lid, de oudste is 81!"

"Vrijwilligers zijn erg trouw aan verenigingen."

Wel wordt door vertegenwoordigers van organisaties genoemd dat het voornamelijk een harde kern actieve vrijwilligers is die je in meerdere clubs terugziet. Of zoals een actieve inwoner van Westervoort het verwoordt:

“Er zijn zo'n 300 actieve vrijwilligers in Westervoort die in verschillende clubjes zitten. Je komt ze overal tegen. De andere inwoners van Westervoort zijn druk met andere zaken en willen eventueel wel op de dag helpen (bijvoorbeeld een schoonmaakactie in de wijk), maar niet als vaste vrijwilliger ingeschakeld worden.”

Een aantal geïnterviewden liet zich meer negatief uit over de inzet van Westervoorsters voor de samenleving zoals het volgende citaat illustreert:

“In Westervoort geldt: leuk, als het maar geregeld wordt. Mensen zullen niet zo snel zelf in actie komen.”

Betrokkenheid van burgers bij organisaties volgens Westervoorsters niet vanzelfsprekend

Lang niet alle burgers zijn volgens de organisaties actief en betrokken. Wat vinden de burgers daar zelf van? Uit de respons op de vraag naar actieve inzet van Westervoorsters blijkt dat 21% van alle respondenten (N= 217) vrijwilligerswerk noemt als één van de twee belangrijkste bezigheden in de week. Op de vraag aan welke activiteiten inwoners van Westervoort meedoen (zie tabel 10) antwoordt bijna de helft van de inwoners bij geen enkele organisatie of vereniging actief te zijn. Een kwart van de burgers is aangesloten bij een sportvereniging en ook zetten verschillende burgers zich in ten behoeve van de Westervoortse samenleving door bijvoorbeeld actief lid te zijn van een buurt-, dorp en/of wijkvereniging, politieke partij, belangenorganisatie, onderwijs- en schoolvereniging, en of politieke partij.

Tabel 10 Activiteiten inwoners Westervoort

Overzicht activiteiten waaraan respondenten meedoen in Westervoort in percentages (N = 217)

activiteit	%
geen organisatie of vereniging	40
sportvereniging	37
buurt-, dorp en/of wijkvereniging	6
hobbyvereniging	6
zang-, muziekvereniging	5
religieuze organisatie (kerk, moskee, etc.)	7
onderwijs-, schoolvereniging	5
politieke partij	3
belangenorganisatie	4
andere vereniging of organisatie	18
totaal)*	131

)* het totale percentage kan afwijken van 100, omdat respondenten meer dan 1 antwoord mogen geven

Een groot deel van de burgers geeft aan niet actief betrokken te zijn. Burgers lijken daar niet zo'n last van te hebben. Een verklaring voor deze mindere betrokkenheid is dat veel mensen het druk hebben met werk en kinderen. Daar komt nog bij dat verschillende respondenten het volgende aangeven over Westervoort:

“Westervoort is een slaapdorp, waar mensen wonen, maar overdag niet aanwezig zijn omdat ze buiten Westervoort werken.”

Het actief zijn buiten Westervoort geldt met name voor de nieuwkomers, ofwel de mensen die vanaf de groei van Westervoort in het dorp zijn komen wonen. Een groot deel van hen is minder betrokken bij allerlei activiteiten en organisaties van Westervoort. Dat niet iedereen betrokken is of minder snel actief te krijgen is, blijkt ook uit het citaat van een van de leden van de klaverjasvereniging:

“Vroeger, vijftig jaar geleden, had de vereniging zo'n 150 leden. Nu zijn dat er nog zo'n 30. Actieve werving in de wijken heeft twee geïnteresseerden opgeleverd.”

Er kan dus geconcludeerd worden dat de vanzelfsprekendheid onder burgers om actief betrokken te zijn bij een organisatie en of vereniging niet even groot is bij elke inwoner. Het krijgen van vrijwilligers vooral voor klussen en taken waaraan mensen zich voor langere tijd moeten binden, blijkt problematisch. Je ziet dat in Westervoort, net zoals dit landelijk een trend is, de traditionele vrijwilliger op zijn retour is. Omdat de beschikbaarheid van vrijwilligers van cruciaal belang is voor het functioneren van een civil society is het belangrijk dat er binnen maatschappelijke organisaties, maar ook op gemeentelijk niveau nagedacht wordt over vrijwilligersbeleid. Verschillende mensen die actief waren binnen maatschappelijke organisaties binnen Westervoort hadden hier ideeën over, omdat het belang van het verkrijgen en behouden van vrijwilligers ook door hen wordt ingezien. En ook burgers in Westervoort zien het belang van vrijwilligers in en het werk dat ze doen voor de samenleving. Verschillende burgers willen de vrijwilligers dan ook in het zonnetje zetten en hebben ideeën over hoe je ze kan behouden. Enerzijds worden er suggesties gedaan die zich richten op het direct vragen van mensen voor een klus, omdat mensen merken dat inwoners dikwijls wel bereid zijn om iets te doen, maar zich niet uit zichzelf melden. Anderzijds wordt er veelvuldig gesproken over het belonen van vrijwilligers. Een citaat dat beide zaken mooi illustreert:

“De gemeente moet meer inzetten op vrijwilligers. Het zou goed zijn als de gemeente nieuwkomers informeert over wat er te doen is en wat de mogelijkheden zijn om zelf actief te worden. Ik denk aan een bezoek van de gemeente. En de gemeente moet ook dingen terugleggen, niet alles zelf doen, want zo komt er ook geen betrokkenheid van de bewoners. De gemeente zou mensen meer kunnen prikkelen, bijvoorbeeld met een bonus voor het organiseren van een straatfeest en de initiatiefprijs. Een kleine vergoeding voor mensen die zich inzetten is ook goed.”

Geen opvallend verschil in betrokkenheid van burgers bij organisaties tussen de delen in Westervoort

Er zijn geen verschillen tussen de drie delen van Westervoort wat betreft betrokkenheid van burgers bij organisaties. In elke wijk en in elke buurt wonen mensen die actief zijn en betrokken, maar ook mensen die minder betrokkenheid bij organisaties tonen. Het verschil in betrokkenheid is dus niet zozeer gelegen in de wijk, als wel in ‘de aard van het beestje’. De ene mens heeft meer behoefte aan een actief verenigingsleven dan de ander en de ene mens toont hierin meer initiatief dan de ander. Twee respondenten geven omtrent het aansluiting vinden bij organisaties en verenigingen in Westervoort aan:

“Het vraagt ook een bijdrage van mensen zelf.”

“Aansluiting vraagt altijd een bepaalde inzet. Je moet niet in een hoekje gaan zitten afwachten, want dan gebeurt er niets’.

Een pro-actief karakter heeft dus een positieve invloed op de inzet en daarmee op de betrokkenheid bij organisaties en verbanden. Mensen die de wil hebben actief te worden, kunnen vele kansen pakken. Belangrijk is dan wel te achterhalen of organisaties voldoende open staan voor nieuwe leden of vrijwilligers. Over het algemeen wordt dat wel beaamd, al zijn er wel een aantal uitzonderingen, zoals de carnavalsvereniging die wel open staat voor leden, maar door nieuwkomers niet als zodanig ervaren wordt. In paragraaf 5.6 rondom sociaal kapitaal is er meer aandacht voor de openheid en toegankelijkheid van netwerken in Westervoort.

Samenvatting betrokkenheid van burgers bij organisaties

Hoewel er dikwijls gesproken wordt over een rijk en actief verenigingsleven in Westervoort, geeft een groot deel van de burgers aan dat ze niet actief betrokken zijn bij organisaties en verenigingen.

Er is een club actieve vrijwilligers in Westervoort die zich op verschillende manieren inzetten voor het verenigingsleven. Een ander deel van de inwoners van Westervoort is minder actief, maar lijkt hier niet zo'n last van te hebben gezien andere prioriteiten en activiteiten.

Net zoals dit landelijk een trend is, zien we ook in Westervoort dat de traditionele vrijwilliger op zijn retour is. Het krijgen van vrijwilligers voor klussen en taken waar mensen zich voor langere tijd aan moeten binden, blijkt problematisch en verdient aandacht.

Het direct vragen van mensen voor een klus en het belonen van de inzet van vrijwilligers zijn suggesties van burgers die moeten zorgen voor het verkrijgen en behouden van vrijwilligers ten behoeve van het functioneren van de civil society.

3.4.3 BETROKKENHEID BIJ WIJKZAKEN

"In Westervoort spelen de wijken een belangrijke rol. Iedereen weet heel duidelijk in welke wijk hij woont. De opbouw van Westervoort is ook zo dat wijken heel duidelijk zichtbaar zijn. In Duiven spelen wijken veel minder. Daar is de straat meer van belang."

Uit bovenstaand citaat van een medewerker van Vivare blijkt dat de wijken een belangrijke rol spelen. De vraag is echter of deze bewustwording ook doorwerkt in de betrokkenheid van bewoners bij dat wat er in hun wijk gebeurt of speelt.

Betrokkenheid van burgers bij wijkzaken niet vanzelfsprekend

De betrokkenheid van burgers bij wijkzaken is, hoewel mensen dus weten in welke wijk ze woonachtig zijn, niet vanzelfsprekend. Woningcorporatie Vivare ervaart dat 'het vrij pittig is om bewoners bij wijkzaken te betrekken'. En ook wijkraden laten weten dat het niet gemakkelijk is om bewoners op de been te krijgen voor activiteiten in de wijk. Wel zijn er verschillen te ontdekken in de betrokkenheid van bewoners naar thema. Bepaalde thema's trekken meer aandacht dan andere. Voorzieningen in de wijk en thema's waarvan de effecten direct merkbaar zijn voor de bewoners, krijgen verhoudingsgewijs meer aandacht. Mensen klagen wel over straatvuil, hondenpoep en onderhoud van de openbare ruimte, maar zelf een bijdrage leveren in de vorm van een schoonmaakactie, doen maar weinigen. Hierin zijn wel verschillen tussen wijken te ontdekken.

In de wijk Emmerik-Vredenburg bijvoorbeeld, een wijk waar over het algemeen positief over voorzieningen gesproken wordt, geeft het merendeel van de bewoners in de wijktevredenheidsmonitor aan niet bereid te zijn mee te helpen of te denken. Van de mensen die wel interesse tonen, geven er twaalf aan wel te willen helpen bij evenementen, tegenover twee mensen die over het groen en grijs in de wijk willen meedenken en of meehelpen. In deze wijk is de animo voor sociale activiteiten groter dan voor andere zaken. Dit in tegenstelling tot andere wijken, waar de betrokkenheid bij dergelijke sociale zaken mager is. Een bewoner van de wijk Ganzenpoel vertelt:

"Eind september hadden we de burendag georganiseerd. Als je dan ziet wat er op de georganiseerde activiteiten afkomt....er is niet zoveel animo."

Het deel van Westervoort waar de betrokkenheid bij de wijkzaken het minst sterk is, bestaat volgens de vertegenwoordigers van organisaties uit de wijken Broeklanden, Ganzenpoel, Lange maat en 't Hoogeind. Dit zijn wijken uit de woongebieden Westervoort-Midden en een deel van Westervoort-Oost.

Een verklaring voor het feit dat juist in deze wijken mensen zich niet zo bezig houden met wijkzaken ligt volgens respondenten in het feit dat Westervoort een slaapdorp is ("Mensen slapen er, maar gaan overdag weg"), maar meer nog in het feit dat nieuwkomers zich minder betrokken voelen bij lokale zaken. Het aandeel nieuwkomers is juist in de wijken van Midden en Oost hoog. Ook wonen daar veel mensen die gemiddeld vaker verhuizen. Deze mensen bouwen daardoor minder een band op met de buurt en buurtgenoten. In deze wijken zijn wijkraden actief om de betrokkenheid tussen inwoners te vergroten. Dit is een proces dat veel tijd en inzet vergt, maar toch worden er langzamerhand resultaten geboekt. Organisaties en wijkraden zijn positief over de inzet van wijkraden. Met name daar waar een vaste plek voor de wijkraad is ingesteld in de vorm van een gebouw waarin de wijkraad gevestigd is, lijkt de betrokkenheid bij buurtbewoners te groeien. Tot nu toe is dat het geval in de wijken Broeklanden en Emmerik-Vredenburg.

Bewoners ervaren geringe betrokkenheid bij wijkzaken

Burgers zelf vinden hun betrokkenheid bij wijkzaken niet heel groot. Thema's die voor hen belangrijk zijn o.a. hondenpoep, verkeersveiligheid en parkeergelegenheid. Wanneer mensen meer herkenning in hun buurtgenoten hebben, gaan ze elkaar beter leren kennen en worden wijkzaken ook interessanter, zo blijkt uit een van de focusgroepen. Om te kijken of mensen bezig zijn met hun buurt en wijk, zijn er in de vragenlijst voor burgers een aantal vragen gesteld over de buurt of wijk waarin mensen woonachtig zijn (zie ook paragraaf 5.4.1 over de woonbeleving van burgers in Westervoort). Hieruit blijkt dat ongeveer de helft van de bewoners (51%) de eigen buurt als voorbeeld ziet voor andere buurten. En 81% van de mensen doet weleens iets voor de buurt of wijk, zoals een stoepje vegen of zwerfvuil opruimen. Deze gegevens lijken te wijzen op een sterke betrokkenheid van inwoners bij de eigen wijk. Toch zijn er ook andere gegevens bekend die niet direct duiden op een sterke animo voor wijkzaken. De burgers in Westervoort is gevraagd aan te geven waar ze trots op zijn: hun straat, wijk of buurt, woonplaats of land. Een groep van 11% van de mensen (n = 24) is trots op de buurt of wijk. En 9% (n = 20) is trots op de straat. Een grotere groep inwoners van Westervoort geeft aan dat ze voornamelijk trots is op de provincie/regio of op Nederland (44%). Hieruit blijkt dat de

focus meer op een hoger niveau ligt en niet zozeer op wijkzaken. Hiervoor blijken een aantal factoren een rol te spelen.

Een van de factoren is het feit dat mensen 'werken en sporten buiten de wijk, dus weinig binding en bemoeienis met de wijk hebben.' Meer activiteiten dichtbij huis, in de eigen wijk zouden de wijkbetrokkenheid kunnen vergroten. De Nieuwhof heeft volgens burgers van Westervoort voor de omliggende wijken in het 'nieuwere' gedeelte van Westervoort een positieve invloed op de levendigheid in de wijken en zou de betrokkenheid van bewoners op elkaar ten goede komen. Anderen zijn van mening dat voorzieningen heel belangrijk zijn. In de oude kern zijn voorzieningen dichtbij en die maken ontmoeting mogelijk. Op die plekken waar door voorzieningen sprake is van levendigheid, is er meer betrokkenheid. Volgens een respondent heeft de betrokkenheid op de wijk ook te maken met de waardering van en voor de wijk. Als een wijk gewaardeerd wordt, zo stelt deze burger, groeit het gevoel voor de wijk en willen mensen zich er ook voor inzetten.

Een andere factor voor een geringe betrokkenheid bij wijkzaken is, dat mensen druk zijn en andere prioriteiten stellen dan zich inzetten voor de wijk. Belangrijker is echter het argument dat mensen elkaar moeten kennen. Uit dit onderzoek wordt duidelijk dat de interesse van bewoners groter is wanneer mensen elkaar kennen. Dat zou betekenen dat in de wijken waar onderlinge betrokkenheid verhoudingsgewijs groter is, er ook meer betrokkenheid bij wijkzaken zou zijn. Voor Emmerik-Vredenburg is dit het geval, maar ook daar wordt gesteld dat de wijkbetrokkenheid niet groot is. "Dit moet [en kan] groeien", zo meent een lid van de wijkraad, maar kan nog versterkt worden.

Een derde factor die wordt aangedragen is dat mensen meer betrokkenheid bij zaken in de wijk hebben naarmate ze meer herkenning hebben in hun buurtgenoten. Daar waar 'soortgelijke' mensen wonen zou volgens diverse respondenten de betrokkenheid groter zijn. Dat zou betekenen dat er in de meer homogene wijken meer betrokkenheid van burgers merkbaar zou moeten zijn. De meer 'gemixte' wijken of delen van wijken die qua leeftijdsopbouw en huizenopbouw (huur/koop, laagbouw/hogbouw) verschillen zouden minder betrokkenheid opleveren. Over het algemeen kan dit punt op bijval van bewoners rekenen. Zo ook van deze respondent:

"In de wijk Broeklanden is dat anders. Daar werkt het wel. Daar is één type mens. De samenstelling is zo dat men meer behoefte heeft samen wat te doen, sinds ongeveer twee jaar hebben ze ook een clubgebouw."

Toch is teveel homogeniteit volgens sommigen ook niet wenselijk. Want juist in die wijken of buurten bestaat het gevaar van elkaar meetrekken. Wanneer bijvoorbeeld bewoners in een wijk geen aandacht besteden aan onderhoud van de eigen ruimten, kunnen andere bewoners denken 'als zij het niet doen, doen wij het ook niet'. In een deel van Ganzenpoel zou dat het geval zijn. Een respondent vertelt dat de sfeer in de straat goed is, maar in andere buurten verderop niet zo. De reden ligt volgens haar in de samenstelling van de wijk:

"Het evenwicht dat er is in deze wijk door de verschillende woonvormen werkt gewoon (huur- en koopwoningen). Dat merk je onmiddellijk. Hier is het rustig, een stuk verderop niet. Er is ook niet veel gedoe, mensen hebben hier respect voor elkaar."

Als vierde factor wordt genoemd dat nieuwkomers minder met zaken die de woonomgeving betreffen, bezig zijn dan de oud-Westervoorsters. Dat zou betekenen dat de oudere wijken van Westervoort een sterkere betrokkenheid van burgers zouden kennen. In de volgende subparagraaf wordt hier verder op in gegaan.

Verschillen in betrokkenheid naar woongebied

Gelet op bovenstaande aspecten, zouden de nieuwere wijken, waar veel nieuwkomers wonen, waar meer huurwoningen, minder voorzieningen en minder toegankelijke (gesloten) woningen zijn en waar geen wijkraad aanwezig is minder hoog scoren op betrokkenheid. Concreet betekent dit dat de wijken in Midden en Oost minder goed zouden scoren op bewonersbetrokkenheid. Uit de resultaten van de enquête onder burgers blijkt géén significant verschil in de betrokkenheid bij wijkzaken. Wel blijkt dit verschil uit alle aanvullende gesprekken van dit onderzoek. Toch kan aan de hand van wat meer 'harde' gegevens weerlegd worden dat de aandacht alleen naar de wijken in Midden en Oost zou moeten uitgaan. Ook Westervoort-West verdient aandacht.

Westervoort-West is het oude dorp. Hier wonen veel oud-Westervoorsters, het heeft verhoudingsgewijs weinig huurders en de (winkel)voorzieningen zijn dichtbij. Wijkbijeenkomsten en activiteiten leveren een hogere opkomst op in vergelijking met andere delen van Westervoort volgens de ambtenaar wijkgericht werken en diverse wijkraden. Tevens zijn er in (een deel van Westervoort-West) een tweetal wijkraden actief; wijkraad MSW en wijkraad Emmerik-Vredenburg. In de oude kern, waar de wijkraad niet actief is, is wel een buurtvereniging die activiteiten organiseert. Een groot deel van de

bewoners woont al jarenlang in de wijk en kent elkaar. Deze onderlinge band versterkt de betrokkenheid bij dat wat in hun directe woonomgeving gebeurt. De wijk is iets waar men met elkaar leeft en dus ook aan werkt. Er zijn zelfs tradities, zoals het schoonvegen van het stoepje voorafgaand aan de jaarlijkse kermis. Als mensen zich hier niet aan houden, leidt dit tot ergernissen. Dat blijkt ook wel uit de klachten van omwonenden die binnenkomen bij Vivare. Mensen geven om hun buurt en als anderen dat niet doen, balen ze ervan. Mensen die nieuw in de wijk zijn komen wonen, met name de bewoners van huurhuizen, hebben minder binding met oude gewoonten en zijn in die zin minder betrokken bij wijkzaken.

Westervoort-Midden is het woongebied dat volgens respondenten de meeste aandacht behoeft. Met name (delen van) Hoogeind en Lange Maat worden als aandachtsgebieden benoemd. Dat de betrokkenheid bij wijkzaken niet zo groot is uit zich onder andere in het feit dat de buurten minder netjes opgeruimd en bijgehouden zijn. Ook blijkt het uit de klachten die Vivare binnenkrijgt van omwonenden. Uit deze twee wijken komen verhoudingsgewijs veel klachten. De mutatiegraad is hoog, er zijn veel huurwoningen. Vivare en de wijkrazen zijn wel bezig de onderlinge verbondenheid en inzet voor en in de wijk te stimuleren door middel van verschillende activiteiten. Hoewel niet iedereen even blij is met de plek van de Nieuwhof gezien de ligging in het dorp, is de komst van de Nieuwhof voor de wijken Hoogeind, Lange Maat en Ganzenpoel positief. In Broeklanden lijkt het de laatste tijd beter te gaan. De komst van de wijkraad werkt daar positief.

De bewoners in de wijken van Westervoort-Oost worden over het algemeen als minder betrokken beschouwd dan Westervoort-West. In deze wijken zijn weinig voorzieningen, de supermarkt Coop is verdwenen. Er zijn verhoudingsgewijs veel huurwoningen en veel nieuwkomers. Over de wijk Steenderens wordt over het algemeen positiever geoordeeld dan over de andere wijken in dit deel van Westervoort. Met name de wijk de Leigraaf behoeft volgens de respondenten aandacht. Mensen bekommeren zich daar volgens respondenten minder om hun omgeving. ‘

“Auto’s zijn in het groen geparkeerd, er is veel rommel.”

Juist door een verminderd aanzicht, neemt betrokkenheid van bewoners bij dat wat er in hun omgeving gebeurt af. Deze wijk verdient dan ook bijzondere aandacht.

Samenvatting betrokkenheid van bewoners bij wijkzaken

Hoewel in Westervoort de wijken een belangrijke rol spelen, is de betrokkenheid van burgers bij wijkzaken niet vanzelfsprekend. Bewoners zijn vooral op de been te krijgen voor activiteiten in de wijk waarvan de effecten direct merkbaar zijn en die gerelateerd zijn aan de vergroting van de leefbaarheid in de wijk.

Wanneer mensen weinig binding en bemoeienis met de wijk hebben, doordat ze werken en aangewezen zijn op voorzieningen buiten de wijk, is de betrokkenheid bij de wijk minder. Een positieve waardering voor de wijk draagt voor burgers bij aan het kunnen en willen identificeren met de wijk en de inzet voor de wijk.

Wanneer burgers in de wijk elkaar kennen is er sprake van meer betrokkenheid bij wijkzaken. Ontmoetingsplekken lijken bij te dragen aan het elkaar leren kennen.

Ook homogeniteit van de wijk kan bijdragen aan een sterkere betrokkenheid. Hoewel er ook argumenten zijn aangedragen dat wanneer er veel mensen in een wijk woonachtig zijn die behoren tot een sociaal-zwakkere klasse, een neerwaartse spiraal kan ontstaan.

Nieuwkomers in Westervoort zijn over het algemeen minder betrokken bij wijkzaken dan burgers die al langere tijd in Westervoort wonen.

Actieve en gevestigde wijkrazen hebben een positieve invloed op de betrokkenheid van bewoners bij wijkzaken. De aanwezigheid van een gebouw in een wijk waar de wijkraad zichtbaar aanwezig is, heeft een positieve invloed op de vergroting van de leefbaarheid en sociale samenhang in de wijk.

Er is een verschil in betrokkenheid van bewoners te zien naar woongebied. In de gebieden Westervoort-Midden en Westervoort-Oost lijkt de betrokkenheid bij wijkzaken minder sterk dan dit het geval is in Westervoort-West. Verschil in betrokkenheid van bewoners bij wijkzaken houden verband met de hierboven genoemde invloeden.

3.4.4 BETROKKENHEID BIJ WESTERVOORTSE ZAKEN

De startbijeenkomst van dit onderzoek naar sociale samenhang en leefbaarheid trok 57 mensen. De Wmo wethouder van Westervoort gaf aan:

“De opkomst per bijeenkomst is heel verschillend. Het is echt afhankelijk van het thema”

De opkomst voor de startbijeenkomst van dit onderzoek is hoog te noemen in vergelijking met dergelijke startbijeenkomsten in andere gemeenten en het thema sociale samenhang lijkt dus te leven onder burgers en vertegenwoordigers van organisaties in Westervoort. Maar betekent dit dat Westervoorsters heel betrokken zijn op Westervoort? Is er sprake van een sterk ‘Westervoortgevoel’? En zijn inwoners betrokken bij de zaken die spelen in Westervoort?

“Er is verbondenheid, ondanks de groei in Westervoort gedurende de afgelopen decennia”, meldde een andere wethouder. Is dat werkelijk zo? Deze vragen waren leidend voor nader onderzoek.

Is er sprake van een ‘Westervoortgevoel’?

De meningen over het ‘Westervoortgevoel’ zijn verschillend. Maar dat het er voor een deel van de bewoners is, is duidelijk. Iedereen spreekt er, hetzij negatief, hetzij positief over. Wel laten vertegenwoordigers van organisaties kritische geluiden horen. Westervoorsters zijn niet allemaal betrokken bij zaken die lokaal spelen. Volgens deze ‘buitenstaanders’, die soms zelf ook burgers zijn of al jaren actief zijn in Westervoort, is er niet voor iedereen een ‘Westervoortgevoel’.

In de vragenlijst voor burgers is aan inwoners gevraagd waar ze het meest trots op zijn; Nederland, de provincie/regio, dorp/stad, de wijk of straat. Zie onderstaande tabel.

Tabel 11 Identificatie
Waarop zijn respondenten van Westervoort het meeste trots? (N = 217)

gebied	n	%
Nederland	58	27
provincie/regio	36	17
dorp/stad	33	15
wijk/buurt	24	11
straat	20	9
anders	46	21
totaal	217	100

Dan blijkt dat Westervoorsters het meest trots zijn op Nederland als land. Hoewel de trots op Westervoort niet heel hoog is (15 procent), is dit wel hoger dan de trots voor een individuele wijk (11 procent) of straat (9 procent). Blijkbaar heeft een beperkte groep burgers van Westervoort een speciaal gevoel voor zijn of haar woonplaats. Het blijken voornamelijk de oud-Westervoorsters te zijn die dit speciale gevoel voor hun plaats hebben. Dat wordt bevestigd door de vele uitspraken die gedaan zijn over de betrokkenheid bij Westervoortse zaken en ontwikkelingen:

“Oud-Westervoorsters zijn meer betrokken op elkaar, nieuwkomers meer op zichzelf. Vanzelf, maar ook omdat het lastig is er tussen te komen.

“Er is geen algemeen Westervoortgevoel dat je als nieuwkomer overneemt. Mogelijk bestaat het wel tijdens carnaval enzo, maar dat geldt voor een beperkte groep.

“Deze feesten (carnaval, kermis en zomerfeest) versterken de saamhorigheid tussen inwoners van Westervoort.”

“Is er voor mensen die geen kermis en carnaval willen vieren een alternatief om de binding te versterken?”

“Er was [vroeger] een trotse Westervoortse mentaliteit. Er is nu een andere mentaliteit. ‘Ik’ staat voorop. Nieuwe inwoners hadden ook niet zoveel met gebruiken en symbolen in Westervoort. Het carillon werd bijvoorbeeld gezien als iets dat herrie maakte in plaats van dat het werd gezien als een trots van Westervoort, wat de oudere bewoners wel zo beleefden.

Wat laten deze citaten zien? Ten eerste dat er een Westervoortse trots was die nog steeds bestaat, maar niet bij iedereen. Ten tweede dat met name oud-Westervoorsters deze trots hebben. Nieuwkomers kennen deze trots niet en hebben er ook minder behoefte aan. Oud-Westervoorsters

willen tradities en trots in ere houden en ervaren het juist daarom als niet leuk als nieuwkomers deze mentaliteit niet direct hebben of overnemen. De uitdaging ligt erin dat de Westervoorters die een trots voelen deze behouden, maar ook openstaan voor nieuwe bewoners die mogelijk andere ideeën hebben. Immers, Westervoort is en blijft uniek. Een van de respondenten licht de uitdaging mooi toe:

“Westervoort is uniek. Ik zeg weleens, het is net een ei. Je hebt verschillende groepen in Westervoort, eigeel en eiwit. Je kan er een heel lekker eitje van maken, maar je moet er soms wel wat peper en zout bij doen. De schil om het ei staat symbool voor het gevoel van bewoners toch wel bij Westervoort te horen, enige trots te voelen.”

Een derde conclusie die getrokken kan worden, is dat niet alleen aandacht gevestigd moet zijn en blijven op grote feesten als carnaval en kermis, maar dat er ook andere vormen van activiteiten zijn waarmee mogelijk een ander deel van de bewoners aangesproken wordt en daardoor betrokkenheid kan ontwikkelen. De jaarlijkse zomermarkt wordt gewaardeerd door een grotere groep Westervoorters en ook zouden er activiteiten georganiseerd kunnen worden in het alom gewaardeerde Horsterpark.

Oud-Westervoorters zijn meer betrokken bij zaken die over Westervoort gaan. En aangezien meer oud-Westervoorters in het oudere deel van Westervoort wonen, is de betrokkenheid iets sterker in Westervoort-West dan in andere wijken. Tijdens de focusgroep over wijken en buurten werd naar voren gebracht dat in de wijken van Westervoort-Midden en Oost, hoewel minder wijkgevoel dan in West, toch een sterker wijkgevoel speelt, dan een gevoel te horen bij Westervoort als geheel. Er lijkt sprake van een wij-zij gevoel waardoor de bewoners van Midden en Oost minder het gevoel hebben echt bij Westervoort te horen.

Samenvatting betrokkenheid bij Westervoortse zaken

Er bestaat bij inwoners van Westervoort een betrokkenheid en identificatie bij Westervoort, maar dit is lang niet bij alle inwoners van Westervoort aanwezig. Met name oud-Westervoorters die woonachtig zijn in Westervoort-West ervaren deze trots. Nieuwkomers (vaker woonachtig in Westervoort-Midden en Westervoort-Oost) kennen deze trots niet en hebben er ook minder behoefte aan. Oud-Westervoorters willen tradities en trots in ere houden en ervaren het juist daarom temeer als niet leuk als nieuwkomers deze mentaliteit niet direct hebben of overnemen.

Er lijkt sprake te zijn van een wij-zij gevoel tussen Westervoorters woonachtig in Midden en Oost en Westervoorters woonachtig in Westervoort-West.

De uitdaging ligt erin dat de Westervoorters die trots voelen, deze behouden, maar ook openstaan voor nieuwe bewoners die mogelijk andere ideeën hebben.

3.5 Leefbaarheid in Westervoort

In 2005 hebben inwoners van Westervoort hun mening gegeven over de leefbaarheid in hun directe woonomgeving. Resultaten van die veiligheidsmonitor laten zien dat bewoners de leefbaarheid in Westervoort over het algemeen gemiddeld beoordelen (7.7). Toch waren er wel verschillen tussen de drie woongebieden van Westervoort. Westervoort-Midden en Westervoort-Oost scoorden beduidend minder hoog dan Westervoort-West. De vraag is hoe de leefbaarheid nu, na een aantal jaar en na inzet van gemeente en andere partijen op verschillende gebieden, beoordeeld wordt. In dit onderzoek zijn dan ook aan zowel burgers als organisaties vragen voorgelegd over diverse aspecten van leefbaarheid. In paragraaf 3.5.1 wordt ingegaan op de woonbeleving en in paragraaf 3.5.2 op de aanwezige voorzieningen in Westervoort. In paragraaf 3.5.3 wordt de vraag beantwoord of de leefomgeving in Westervoort schoon, heel en veilig is. De meningen hieromtrent van burgers en maatschappelijke organisaties worden naast elkaar gelegd en tevens wordt er gekeken of er verschillen en overeenkomsten bestaan tussen de drie delen van Westervoort. In de kaders zijn samenvattingen te vinden.

Uit de politiemonitor 2005 bleek dat bepaalde factoren zoals niveau van voorzieningen, zichtbaarheid van de politie, oordeel van de burgers over de gemeente en mate van verloedering, niet zo sterk samenhangen met de uiteindelijke leefbaarheid in Westervoort. Toch blijken dit wel punten te zijn die voor bewoners van Westervoort wel van belang zijn voor hun beleving van de leefbaarheid. Het aanpakken van bijvoorbeeld verloedering, zo wordt ook aangegeven in de politiemonitor 2005, is dan ook vanuit dit oogpunt zeker niet onzinnig. De beleving van inwoners van Westervoort op diverse aspecten van leefbaarheid zijn van belang weer te geven, omdat ook beleving van leefbaarheid invloed heeft op de mate waarin bewoners zich serieus genomen voelen en zich van daaruit in willen

zetten voor hun leefomgeving. Positief aan een kritische houding van inwoners is dat zij begaan zijn met hun omgeving en opkomen voor de belangen van hun eigen woonomgeving.

3.5.1 WOONBELEVING

Bij leefbaarheid gaat het allereerst om de algemene woonbeleving. Bij woonbeleving gaat het om zaken als voelen mensen zich verbonden met de buurt en de mensen die er wonen en vinden ze dat mensen in de buurt op een prettige manier met elkaar omgaan? Resultaten over hoe inwoners van Westervoort hun woonomgeving beleven zijn hieronder verwerkt. Ook wordt ingegaan op het verschil in woonbeleving tussen de drie verschillende woongebieden in Westervoort.

“Het is lekker wonen in Westervoort met winkels voorhanden, alle voorzieningen in de buurt en dicht bij een grote stad.”

“Ik ben echt verliefd geworden op het dorp.”

“Ik woon al 20 jaar in Westervoort en nog steeds met veel plezier.”

Uit deze citaten komt een positief beeld naar voren over het wonen in Westervoort. De vraag is in hoeverre deze mening gedeeld wordt met andere bewoners. In hoeverre beoordelen inwoners van Westervoort hun woonomgeving in 2009 als positief? Om die vraag te kunnen beantwoorden, is bewoners in de vragenlijst gevraagd hun mening te geven over hun directe woonomgeving, ofwel hun buurt. In onderstaande tabel 12 zijn de resultaten uit dit onderzoek naast de gegevens van de veiligheidsmonitor uit 2005 gezet.

Tabel 12 Woonbeleving door de jaren heen

Indicator		2005					2009
		Westervoort	West	Midden	Oost		Westervoort
1. Ik woon in een gezellige wijk waar veel saamhorigheid is	(helemaal) mee eens	46%	61%	40%	36%		56%
2. Als je in deze buurt woont, heb je het goed getroffen	(helemaal) mee eens	65%	79%	56%	62%		-
3. Ik vind de buurt prettig om in te wonen	(zeer) prettig	92%	97%	89%	91%		-
4. Ik voel me thuis bij de mensen die in deze buurt wonen	(helemaal) mee eens	62%	73%	60%	55%		81%
5. Ik voel me thuis in de buurt		-	-	-	-		93%
6. Mensen gaan in deze buurt op een prettige manier met elkaar om	(helemaal) mee eens	71%	80%	67%	65%		89%
7. Ik ben tevreden over bevolkingssamenstelling in deze buurt	(helemaal) mee eens	71%	81%	65%	67%		79%
8. Ik ben gehecht aan deze buurt		-	-	-	-		64%
9. Het is vervelend om in deze buurt te wonen	(helemaal) mee eens	4%	2%	6%	3%		8%
10. Als het enigszins kan, zou ik graag verhuizen uit deze buurt	(helemaal) mee eens	8%	6%	10%	8%		16%

Bronnen: Veiligheidsmonitor 2005, Regio Gelderland-Midden en huidig onderzoek Centrum voor Samenlevingsvraagstukken (2009)

Allereerst valt bij vergelijking van de percentages van 2005 en 2009 op dat de meeste resultaten in 2009 positiever uitvallen dan 2005. Dit duidt op een positieve ontwikkeling in woonbeleving en wijkbeleving. Een uitgebreide veiligheidsmonitor die eind 2009 door de politie is uitgevoerd, zal begin 2010 meer inzicht moeten geven in de mening van een nog grotere groep inwoners van Westervoort.

Op een aantal punten wordt iets minder positief geoordeeld, het gaat hier om de mate waarin het als vervelend wordt ervaren in een buurt te wonen en de neiging om te verhuizen (stelling 9 en 10).

Ook laten de cijfers van het onderzoek in 2009 zien dat het merendeel van de inwoners positief is over de eigen woonsituatie. Zo is 93% van de inwoners van Westervoort het (gedeeltelijk of helemaal) eens met de stelling 'ik voel me thuis in de buurt'. 89% is van mening dat men als buurtbewoners op een goede manier met elkaar omgaat. Navraag naar tevredenheid over de omgang met buurtbewoners laat zien dat driekwart van de bewoners tevreden is. Opvallend is dat hoewel het grootste deel van de bewoners tevreden is, het contact met buurtbewoners en het effect daarvan niet maximaal is. In alle eerlijkheid geeft namelijk bijna de helft (45%) aan dat mensen in de buurt elkaar nauwelijks kennen. Ook wordt er niet door iedere bewoner een sterke saamhorigheid gevoeld; 56 procent vindt dat er wel sprake is van veel saamhorigheid, 33% weet het niet en 11% is het niet eens met de stelling dat er veel saamhorigheid is. En van een sterk wij-gevoel in de buurt is ook niet iedereen overtuigd. 49% van de bewoners is van mening dat dit gevoel er wel is, de overige groep twijfelt hier sterk aan of is van mening dat dit gevoel er niet is.

De mate waarin dit gevoel ervaren wordt, heeft mogelijk te maken met het gevoel van herkenning bij buurtgenoten. Wonen er mensen in de buurt die hetzelfde referentiekader hebben en zijn er mensen in de buurt woonachtig waarin bewoners zich kunnen herkennen? Vier op de vijf respondenten (79%) is tevreden met de bevolkingssamenstelling in de eigen buurt. Een beduidend lager percentage (55%) is van mening dat deze buurtgenoten ook allemaal dezelfde waarden en normen hebben. En daar waar verschil beleefd wordt, kan dit leiden tot een minder sterk wij-gevoel. Interessant is nu te achterhalen in hoeverre een verschil in beleving van wij-gevoel en de mate van contact tussen buurtbewoners terug te brengen is op het woongebied waar respondenten wonen.

Verskil in woonbeleving in drie delen van Westervoort

De gegevens omtrent woonbeleving verkregen in 2005, waarop de huidige mening van organisaties (deels) gebaseerd is, geven aan dat Westervoort-West op diverse kenmerken als sterker kan worden bestempeld dan de delen Midden en Oost. Zo ook op de aspecten van leefbaarheid. West zou met name oud-Westervoorsters als bewoners huisvesten. De problemen op het gebied van leefbaarheid zouden met name in de twee nieuwere delen van Westervoort plaats hebben; Midden en Oost. Als we nu kijken naar de woonbeleving van bewoners zelf, wordt dit beeld deels bevestigd. Er zijn een aantal significante verschillen te ontdekken op stellingen omtrent woonbeleving tussen de drie delen van Westervoort. Westervoort-Midden scoort op een aantal punten negatiever dan West en/of Oost. De delen Midden en West verschillen in reactie op de stelling: 'mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks'. West scoort significant lager dan Midden, wat betekent dat bewoners uit West het minder vaak eens zijn met de stelling. De mensen kennen elkaar wel in plaats van niet of nauwelijks. En ook op de stellingen 'ik vind dat de buurt waarin ik woon een voorbeeld kan zijn voor andere buurten' en 'de bebouwing in deze buurt is aantrekkelijk' leveren een gedifferentieerd beeld op. Ook hier zijn bewoners van West positiever gestemd dan bewoners van Westervoort-Midden.

Een vierde stelling die voor verschil zorgt, is de stelling 'als het mogelijk is ga ik uit deze buurt verhuizen'. Respondenten uit Westervoort-Midden zijn het meer met deze stelling eens, wat betekent dat ze liever zouden verhuizen dan bewoners uit het oostelijke deel van Westervoort. Op de andere aspecten van woonbeleving komen er uit de enquête onder burgers geen verschillen. Bewoners zijn over het algemeen tevreden en bewoners gaan over het algemeen ook goed met elkaar om. Wel hebben ze ideeën hoe de woonbeleving verbeterd zou kunnen worden.

Verbetering van woonbeleving

Bewoners van Westervoort werd gevraagd een ideaalbeeld te schetsen over hoe mensen met elkaar zouden moeten samenleven. De reacties die gegeven werden (n=173) geven aanknopingspunten voor verbetering van de woonbeleving. Hieronder volgt in kader 3 een top 5 van meest gegeven antwoorden op de vraag 'Hoe ziet een goede zorgzame samenleving eruit'. Op de top drie wordt ingezoomd, omdat hier kansen liggen ter verbetering van de woonbeleving in Westervoort.

Kader 3 Goede zorgzame samenleving

Top 5 van meest gegeven antwoorden op de vraag: 'Hoe ziet een goede zorgzame samenleving eruit'.

1. Elkaar helpen
2. Respect tonen en hebben voor elkaar
3. Belangstellend omzien naar elkaar
4. Verdraagzaamheid
5. Goede omgangsvormen

De antwoorden op deze vraag resumerend valt op dat 'elkaar helpen' (n=56) hoog scoort in alle wijken in Westervoort.

"In een goede samenleving sta je voor elkaar klaar in goede en slechte tijden."

"Niet bemoeizuchtig zijn, maar wel daar helpen waar het nodig is."

Uit de grote hoeveelheid opmerkingen die in de trant van bovenstaande citaten is gemaakt, blijkt dat er een behoefte is aan behulpzaamheid en tevens dat er een groot potentieel aan 'hulpverleners' aanwezig is. Er zijn dus krachten in de samenleving aanwezig, die mogelijk nog niet aangeboord zijn. Een tweede punt dat door een groot deel van de inwoners genoemd werd, is 'respect hebben voor elkaar' (n=55). Een aantal citaten van burgers:

"Als er respect en vertrouwen aanwezig is volgt de rest vanzelf."

"Respectvol en rekening houdend met waarden en normen die de mens ten goede komen en niet alleen in je eigen hoofd bestaan."

"Respectvol; iedereen mag leven zoals hij/zij wenst, rekening houdend met elkaar en inleven in elkaar."

Het lastige aan het populaire begrip 'respect' is dat mensen hier diverse ideeën bij hebben en dat de manier van respect tonen ook cultuur- (streek-)afhankelijk is, waardoor het al of niet uiten van respect verkeerd uitgelegd kan worden. Het zou dan ook interessant kunnen zijn om als bewoners van Westervoort hierover verder in gesprek te gaan.

Een derde item dat door 38 inwoners van Westervoort is aangedragen en die de woonbeleving zou kunnen vergroten is 'het belangstellend omzien naar elkaar'. Mensen vinden het van belang dat ze elkaar kennen, een praatje maken, vragen hoe het gaat en elkaar zorgzaam in de gaten houden. Hier een tweetal citaten die dit illustreren:

"In een zorgzame samenleving kijken mensen naar elkaar om. Mensen in dezelfde straat, kennen elkaar, groeten elkaar en helpen elkaar indien nodig."

"Wanneer mensen elkaar leren kennen en weten wie bij hen in de straat woont zal er meer betrokkenheid ontstaan. Vanuit deze betrokkenheid zullen mensen elkaar sneller ondersteunen en gaan socialiseren."

Bewoners van Westervoort zien in dat men elkaar eerst moet leren kennen, wil men uitkomen bij een samenleving waarin men elkaar waar nodig ondersteunt. Daarvoor is het nodig dat men elkaar tegenkomt en ontmoetingsplekken in de wijken zijn daarom van belang.

Samenvatting woonbeleving in Westervoort

Het merendeel van de inwoners van Westervoort (93%) is positief over zijn of haar woonomgeving.

Het positief zijn over de woonomgeving blijkt niet altijd samen te hangen met het kennen van elkaar als buurtbewoners en het gevoel van saamhorigheid in de buurt. Op deze twee stellingen wordt door inwoners van Westervoort namelijk beduidend lager gescoord.

Bij vergelijking van de drie woongebieden in Westervoort op aspecten van woonbeleving, blijkt dat met name inwoners van Westervoort-West meer tevreden zijn over hun woonomgeving.

Uit stellingen blijkt dat mensen woonachtig in Westervoort-West elkaar vaker kennen, ze vinden dat hun buurt een voorbeeld kan zijn voor andere buurten, ze willen minder graag verhuizen en ze vinden de bebouwing in de buurt aantrekkelijk. Inwoners van Westervoort-Midden en Westervoort-Oost scoren lager op deze stellingen.

Bewoners in Westervoort hebben verschillende ideeën over hoe de samenleving in Westervoort verbeterd zou kunnen worden en op welke manier deze de woonbeleving ten goede zouden kunnen komen. Deze ideeën hebben betrekking op het verbeteren van de leefbaarheid en sociale samenhang in Westervoort.

3.5.2 VOORZIENINGEN IN WESTERVOORT

Het wel of niet aanwezig zijn van voorzieningen blijkt voor inwoners van Westervoort een belangrijke invloed te hebben op hoe zij hun woonomgeving beleven. Daarom in deze paragraaf aandacht voor dit thema. De wijkraden krijgen als voorziening speciaal de aandacht, omdat zij door inwoners van

Westervoort en door de gemeente op veel waardering kunnen rekenen en door de onderzoekers als krachtbron worden gezien. Voordat er in het hoofdstuk aanbevelingen doorgeborduurd kan worden op deze krachtbron is er daarom in deze paragraaf speciale aandacht voor deze voorziening.

Belang van voorzieningen voor sociale samenhang en participatie

Uit de veiligheidsmonitor van 2005 blijkt dat de voorzieningen in Westervoort vier jaar geleden (2005) als voldoende worden beschouwd met een gemiddelde van 6,9. De voorzieningen voor jongeren, het onderhoud aan openbare ruimten (trottoirs en groenvoorziening), parkeergelegenheid en schoonhouden van openbare ruimten waren de belangrijkste punten van aandacht. Verschil in oordeel van bewoners tussen wijken was er nauwelijks. In 2009 wordt door inwoners van Westervoort juist wel gewezen op de verschillen in voorzieningen tussen woongebieden. Het al of niet aanwezig zijn van voorzieningen blijkt van invloed op de bereidheid en mogelijkheden tot participatie en in het ontstaan van betrokkenheid van bewoners van Westervoort op elkaar. Daar waar basale voorzieningen, zoals een supermarkt en andere winkels niet aanwezig zijn in de buurt of wijk, heeft dit dikwijls direct invloed op de participatiemogelijkheden van oudere mensen en mensen die slecht ter been zijn. Het verdwijnen van de supermarkt Coöp kwam in dit kader regelmatig ter sprake, evenals de decentrale ligging van de huisartsenpraktijk en de apotheek. De voorzieningen in Westervoort lijken niet goed verdeeld over Westervoort. De voorzieningen zijn nu óf in het oude centrum van Westervoort óf in de buurt van de Nieuwhof en de Rozet gevestigd en daardoor niet toegankelijk voor alle inwoners van Westervoort.

Ook blijken voorzieningen in de buurt en wijk van belang voor het ontstaan van betrokkenheid op elkaar. Waar voorzieningen ontbreken hebben mensen niet de mogelijkheid elkaar tegen te komen en te ontmoeten en neemt de betrokkenheid op elkaar af. De grote behoefte bij burgers aan ontmoetingsplekken is in dit kader interessant. Het verdwijnen van het inloopcentrum in het oude centrum van Westervoort wordt in dit kader door bewoners van Westervoort vaak aangedragen. Zoals we al concludeerden in paragraaf 5.4.3 hebben mensen, in die wijken waar mensen buiten de wijk werken en gebruik maken van voorzieningen, minder binding en bemoeienis met de wijk. De betrokkenheid bij de wijk en bij mensen die hier woonachtig zijn zou vergroot kunnen worden wanneer mensen gebruik kunnen maken of aangewezen zijn op voorzieningen in de wijk.

Waardering voorzieningen

Burgers in Westervoort is gevraagd welke bijdrage bepaalde voorzieningen in Westervoort hebben op de betrokkenheid van mensen in de wijk (zie tabel 13).

Tabel 13

Overzicht van meningen respondenten over de bijdrage van verschillende voorzieningen voor de onderlinge betrokkenheid van mensen in dorp of wijk (N = 217) in percentages)*

voorziening	negatieve	geen	positieve	weet niet
25.1 dorpshuis, buurthuis of wijkcentrum	0	16	39	46
25.2 basisschool	1	11	54	35
25.3 kinderopvang, peuterspeelzaal	1	14	42	44
25.4 verpleeg- of verzorgingshuis	0	14	38	48
25.5 dagactiviteiten voor mensen met een beperking	0	13	34	53
25.6 supermarkt	2	6	82	10
25.7 winkelcentrum	1	7	81	12
25.8 kerk	0	10	32	58
25.9 moskee	6	11	7	77
25.10 sportverenigingen	0	3	72	24
25.11 culturele verenigingen (muziek, toneel)	1	6	56	38
25.12 dorpsbelangenvereniging, wijkplatform of wijkraad	0	7	55	37
25.13 dorpsfeesten	1	7	69	23
25.14 buurtfeesten	1	11	59	29
25.15 horecagelegenheid (café, snackbar)	3	21	42	34
25.16 speelgelegenheden voor kinderen van 0 tot 12 jaar	1	10	60	29

voorziening	negatieve	geen	positieve	weet niet
25.17 voorzieningen voor jongeren van 12 tot 18 jaar (skatebaan, hangplek)	7	9	48	36
25.18 jongerencentrum	6	8	44	42
25.19 steunpunt voor mantelzorgers	0	9	36	55
25.20 vrijwilligerscentrale	0	9	48	43
25.21 bibliotheek	0	8	70	22
25.22 consultatiebureau	0	12	47	41
25.23 sport- en spelvoorzieningen (zwembad, sportvelden)	1	4	77	18
25.24 andere voorziening	2	4	7	87

Uit de antwoorden op deze vraag blijkt dat minimaal driekwart van de respondenten vooral een positieve bijdrage ervaart van supermarkt, winkelcentrum, sportvereniging, dorpsfeesten, bibliotheek en sport- en spelvoorzieningen voor de betrokkenheid van mensen op de wijk. Ongeveer de helft van de respondenten ervaart de basisschool, de kinderopvang (peuterspeelzaal), culturele verenigingen, wijkraad, buurtfeesten, horecagelegenheden, voorzieningen voor kinderen van 0-18 jaar, jongerencentrum, vrijwilligerscentrale en consultatiebureau als bevorderend voor de onderlinge betrokkenheid.

Westervoort is geen centrumgemeente en maakt voor voorzieningen gebruik van regionale activiteiten. Dat vinden burgers ook heel begrijpelijk. Het is dan ook niet nodig om alle voorzieningen naar het kleinschalige wijkniveau te trekken. Maar gezien de belangrijke bijdrage die bepaalde laagdrempelige voorzieningen op de betrokkenheid van burgers op elkaar in de wijk hebben, is het van belang te werken aan kiempunten van voorzieningen en ontmoetingsplekken in de wijk.

Belang van wijkraden

De wijkraden kregen in het hoofdstuk deskresearch al bijzondere aandacht en werden al als mogelijke krachtbron beschouwd. Gedurende het onderzoek bleken de wijkraden inderdaad van belang en gewaardeerd door zowel de gemeente Westervoort, vrijwilligers van de wijkraden, maar ook door inwoners van Westervoort zelf (zie tabel 13). Ook bij een vraag als 'Wie zou er in het zonnetje moeten worden gezet' worden de wijkraden regelmatig genoemd. De wijkraden lijken dan ook een belangrijke krachtbron van gemeente Westervoort. Gezien het belang van de wijkraden en de potentie die de wijkraden hebben, worden zij hier apart besproken.

De wijkraden zijn onafhankelijke stichtingen. Het besluit van de gemeente om wijkraden te faciliteren is het eerste signaal geweest om tot de oprichting van wijkraden over te gaan. Voorwaarde voor het ontstaan van een wijkraad zijn wijkbewoners die bereid zijn om een wijkraad op te richten. Door middel van informatieavonden over wijkgericht werken is er inmiddels in de meeste wijken van Westervoort voldoende draagvlak gevonden voor de oprichting van een eigen wijkraad. Deze wijkraden opereren onafhankelijk van de gemeente.

Momenteel zijn er zeven wijkraden actief in Westervoort. Deze wijkraden bestaan uit zo'n 5 tot 15 leden. Bij het samenstellen van de wijkraden is het streven om een afspiegeling van de wijk te vormen. In de praktijk blijkt dit lastig te zijn.

De verschillende wijkraden die nu actief zijn in Westervoort, zijn niet tegelijkertijd ontstaan. Dit zorgt ook voor verschil in ervaring, werkwijze, en naamsbekendheid.

Wijkraden hebben als doel het verbeteren van de leefbaarheid in de wijk. In het verleden hield dit hoofdzakelijk de fysieke kant van leefbaarheid in. De meeste wijkraden bestaan uit verschillende commissies die zich met bepaalde thema's bezig houden zoals groen (groen/natuur in de wijk), grijs (openbare ruimte, zoals straten en straatverlichting) en evenementen. Uit de praktijk bleek dat vooral grijs en groen veel aandacht kregen en oranje (organiseren van sociale activiteiten) tot nu toe in mindere mate op de agenda stond. Sinds de komst van de Wmo krijgt ook de sociale kant van leefbaarheid bij wijkraden steeds meer de aandacht.

Wijkraden zijn de spreekbuis van de wijkbewoners richting de verschillende partners binnen het wijkgericht werken zoals woningbouwcorporatie Vivare, de politie, jongerenwerk en de gemeente. Daar waar er zaken met groepen burgers gecommuniceerd moeten worden, zoals bijv. de renovatie van groen in een straat of het vergroten van de (sociale) veiligheid, wordt de wijkraad betrokken als

communicatiekanaal naar de bewoners en tevens als vertegenwoordiging van de algemene belangen van de wijkbewoners.

De wijkraden proberen de bewoners van de wijken op verschillende manieren te betrekken bij de wijk. Wijkraden peilen de mening van bewoners en proberen bewoners in beweging te brengen door op verschillende manieren te communiceren met de achterban. Denk hierbij aan flyeren, een wijkkrant, inloopmomenten in een wijkcentrum organiseren (wanneer de wijkraad hierover beschikt), het uitzetten van een enquête onder bewoners en het opzetten en bijhouden van een eigen website.

Bewoners zijn vooral in beweging te brengen als er een concreet probleem of een concrete behoefte bestaat. Om bewoners te betrekken bij wijkzaken, blijken de inloopbijeenkomsten in sommige wijken erg effectief terwijl deze in andere wijken juist weinig bezocht worden. Wanneer deze bijeenkomsten in een wijkcentrum georganiseerd worden, is de opkomst vaak hoger dan wanneer dit in het gemeentehuis gebeurt. Daarnaast zijn bezoekersaantallen hoger wanneer de bijeenkomsten in het weekend worden georganiseerd. Dichtbij en informeel blijkt het beste te werken.

Wijkraden ondernemen verschillende activiteiten onder andere:

- De jaarlijkse Opschoondag (alle wijkraden).
- Jaarlijkse Burendag.
- Wijkraadsvergaderingen (meestal maandelijks).
- Diverse activiteiten voor kinderen (Sinterklaas, zomerspelen, etc.).
- activiteiten voor volwassenen (wijkfeesten, oud-hollandse spelen, bingo, kerstviering, etc.).

De wijkraden functioneren los van elkaar, maar zien elkaar twee keer per jaar tijdens de voor- en najaarsbijeenkomsten. Deze worden georganiseerd door de ambtelijke wijkcoördinator. Tot op heden werken de wijkraden voornamelijk onafhankelijk van elkaar. Er wordt wel kennis uitgewisseld maar hier is ook nog veel winst in te behalen. De wijkcoördinator en wijkraden zien hier wel mogelijkheden.

Samenvatting voorzieningen in Westervoort

Het gezamenlijk gebruik van voorzieningen bindt mensen samen en biedt een plek voor ontmoeting. Daarom is een aandachtspunt om de Westervoortse voorzieningen kritisch te bekijken en kansen te zoeken voor het verdelen van bepaalde kleinschalige voorzieningen over Westervoort, dichterbij de directe woonomgeving van mensen. De voorzieningen zijn nu of in het oude centrum of in de buurt van de Nieuwhof en de Rozet gevestigd. Juist door de voorzieningen in de wijken te krijgen, ontstaat levendigheid en participatie van kwetsbare mensen. Het idee van kiempunten in de wijk wordt door velen dan ook enthousiast ontvangen. Speciale aandacht wordt door inwoners van Westervoort gevraagd voor ontmoetingsplekken in de wijken.

De wijkraden in Westervoort worden door de gemeente, vrijwilligers van de wijkraden en inwoners van Westervoort gewaardeerd. Deze voorziening kan gezien worden als krachtbron van de gemeente Westervoort.

3.5.3 SCHOON, HEEL EN VEILIG

Onderstaande subparagraaf gaat in op de vraag of maatschappelijke organisaties en burgers in Westervoort de woonomgeving als schoon, heel en veilig ervaren. Ook hier is weer aandacht voor het verschil in beleving tussen maatschappelijke organisaties en burgers. Allereerst is hier een tabel te vinden die inzicht geeft in hoe organisaties de leefbaarheid van de openbare ruimte in de gemeente ervaren. In onderstaande tekst wordt regelmatig verwezen naar deze tabel bij de bespreking van de verschillende aspecten van leefbaarheid; schoon, heel en veilig.

Tabel 14

Overzicht van meningen omtrent leefbaarheid van de openbare ruimte in de gemeente in percentages (N = 24)

stelling	mee oneens	gedeeltelijk mee oneens	gedeeltelijk mee eens	mee eens
13.1 ik vind de openbare ruimte in de gemeente schoon	17	0	54	17
13.2 ik vind de openbare ruimte in de gemeente heel	4	8	50	13
13.3 ik vind de openbare ruimte in de gemeente veilig	0	17	54	8

Schoon

Organisaties tevreden over schoon van Westervoort

Een belangrijk aspect van leefbaarheid is de mate waarin de woonomgeving als schoon en netjes wordt ervaren. Uit het onderzoek blijkt dat professionals van diverse organisaties die werkzaam zijn in (onder andere) Westervoort over het algemeen tevreden zijn over de schoonheid van wijken. Dit blijkt uit gesprekken (startbijeenkomst, focusgesprekken, interviews), maar ook uit de enquêtes onder organisaties: 17 van de 24 medewerkers van organisaties vinden Westervoort over het algemeen schoon. Wel geeft de meerderheid tijdens gesprekken en in vragenlijsten aan dat het bevorderen van leefbaarheid nog wel nodig is. Acht medewerkers van maatschappelijke organisaties (N=27) willen hier zelfs het fictief beschikbare miljoen van de gemeente specifiek voor inzetten.

De schoonheid in Westervoort verschilt van wijk tot wijk. Hondenpoep, zwerfvuil en achterstallig groenonderhoud worden door de vertegenwoordigers van organisaties genoemd als belangrijkste aandachtspunten. Op diverse plekken worden schoonmaakacties georganiseerd door wijkraden. De hulp van bewoners tijdens deze acties is zeer verschillend. Zo was de opkomst in Ganzenpoel erg laag; er kwamen twee mensen, inclusief de wethouder. In Emmerik-Vredenburg leverde de schoonmaakactie zo'n 25 paar helpende handen op.

Ook Vivare zet zich in om de omgeving van de huurwoningen schoon te houden. Bij deze corporatie komen jaarlijks ruim 200 overlastklachten binnen. Een deel daarvan gaat over de leefbaarheid. Het onderhoud van groenvoorzieningen wordt hierbij vaak genoemd. Er wordt door Vivare dan ook serieus gekeken welke acties nodig zijn. Naast het aanspreken van bewoners op hun verantwoordelijkheid om de eigen tuin te onderhouden, zijn er ook grotere activiteiten. Het opknappen van speel- en groenvoorziening in de wijk Ganzenpoel waarbij bewoners en andere partijen geholpen hebben om er iets moois van te maken is een voorbeeld. Een ander voorbeeld is het kunstproject in een wooncomplex in de wijk Hoogeind. Samen met huurders werd het kunstproject uitgewerkt. Een van de woonconsulenten vertelt dat hiermee ook wel degelijk wordt bijgedragen aan het schoonhouden van de wijk:

“Het mooie is: mensen zijn samen bezig aan het complex waar ze wonen (opknappen met kunst) en ontmoeten elkaar. Doordat hun woonomgeving opgeknapt wordt, worden mensen vanzelf gestimuleerd om hun eigen tuin weer netjes te maken.”

De gemeente heeft volgens de organisaties en professionals de laatste tijd meer aandacht voor de leefbaarheid in Westervoort en dat wordt gewaardeerd. Belangrijk is dat deze aandacht blijft, omdat met name in bepaalde delen van Westervoort nog sterke verbetering nodig is. De gemeente en individuele burgers hebben de belangrijkste taak om de omgeving schoon te houden, zo vinden organisaties. Zie ook onderstaande tabel.

Tabel 15

Wie is verantwoordelijk voor bevorderen sociale kwaliteit?

Stellingen	1*	2*	3*	4*	5*
Overzicht bevestigend antwoord respondenten over welke instanties taken hebben ter bevordering van sociale samenleving en betreffende openbare ruimtes (N = 24) in percentages					
sociale samenleving					
12.1 onderlinge betrokkenheid tussen bewoners	67	8	50	88	79
12.2 betrokkenheid tussen mensen en professionele organisaties	54	8	79	46	50
12.3 betrokkenheid tussen mensen en burgerorganisaties	46	43	42	83	63
totaal aantal bevestigende antwoorden	56	10	57	72	64
totaal aantal ontkennende antwoorden	44	90	43	28	36
totaal aantal antwoorden	100	100	100	100	100
openbare ruimtes					
14.1 het schoon houden van de openbare ruimte	88	25	38	25	83
14.2 het heel houden van de openbare ruimte	88	21	38	21	79

Stellingen	1*	2*	3*	4*	5*
Overzicht bevestigend antwoord respondenten over welke instanties taken hebben ter bevordering van sociale samenleving en betreffende openbare ruimtes (N = 24) in percentages					
14.3 het veilig houden van de openbare ruimte	100	17	46	25	67
totaal aantal bevestigende antwoorden	92	21	40	24	76
totaal aantal ontkennende antwoorden	8	79	60	76	24
totaal aantal antwoorden	100	100	100	100	100

*1. overheid, 2. commerciële partijen, 3. professionele organisaties, 4. burgerorganisaties, 5. individuele burgers en gezinnen

Burgers minder tevreden over schoon zijn van Westervoort

Daar waar professionals over het algemeen wel tevreden zijn over de schoonheid van de leefomgeving zijn de bewoners van Westervoort dat lang niet allemaal. Over het algemeen zijn veelgehoorde geluiden het vele zwerfvuil en de hondenpoep. In 2009 heeft de gemeente een zwerfvuilproject opgestart en de reacties daarop zijn positief. Tijdens de verschillende gesprekken en in de vragenlijsten werd vele malen het compliment gegeven dat 'het zwerfvuil beter opgeruimd is'. Toch blijft het een aandachtspunt in Westervoort, want het onderhoud van de openbare ruimte door de gemeente wordt lang niet door iedereen positief gewaardeerd. De uitkomsten van een onderzoek onder bewoners van de wijk Emmerik-Vredenburg¹¹ bevestigen dit beeld. Hoewel het merendeel van de bewoners tevreden is over de aankleding van de wijk, is de helft duidelijk ontevreden over het onderhoud van de openbare ruimte in de wijk. Door slecht onderhoud wordt de openbare ruimte vies en zijn er dingen kapot. Schoon is de wijk dan ook niet volgens de respondenten: slechts vier mensen vinden de wijk schoon, 17 personen geven de wijk qua schoonheid een voldoende en 60% is ontevreden. Zeven bewoners zijn echt ontevreden en 25 mensen beoordelen de wijk als matig schoon. Ook hier gelden zwerfvuil en hondenpoep als belangrijkste knelpunten.

Het derde punt van veelgehoorde kritiek is het onderhoud van groenvoorzieningen. Denk hierbij aan het bijhouden en snoeien van struiken, maar ook het weghalen van onkruid. En tot slot een vierde punt dat naar voren komt als het gaat om schone en goede wijken: de parkeeroverlast. Te veel auto's en te weinig parkeerplaatsen. Met als aanvullend duidelijk signaal naar de gemeente toe: maak parkeerbeleid dat tijdens nieuwbouwprojecten of herinrichtingstrajecten ook daadwerkelijk gebruikt kan worden.

Niet alleen voor de gemeente moet het schoonhouden van de woonomgeving een thema zijn, maar ook voor bewoners zelf. Dat vinden professionals, maar burgers hebben daar zelf ook een mening over. 175 van de 217 (81%) bewoners die de vragenlijst invulden, geven aan zelf af en toe ook iets te doen voor de buurt, zoals de stoep vegen of het zwerfvuil opruimen. Naarmate mensen zich meer verbonden voelen met de wijk en de bewoners, zullen ze zich eerder inzetten voor een schone leefomgeving. Het is daarom interessant om te kijken in hoeverre mensen hun buurt waarderen.

Heel

Nog aandacht nodig voor de heelheid van openbare ruimte in Westervoort

Uit bovenstaande blijkt dat er verbeteringen te behalen zijn in het onderhoud van de openbare ruimte. Dit onderhoud is van invloed op de mate waarin de wijk schoon is, maar ook op de heelheid van de wijk; ofwel: de mate waarin de elementen in de openbare ruimte heel of kapot zijn. Net iets meer dan de helft van de organisaties die de enquête invult, is het eens met de stelling 'ik vind de openbare ruimte in de gemeente heel' (tabel 14). De partijen die volgens organisaties de verantwoordelijkheid dragen voor het heel houden of maken van de omgeving zijn ook hier, volgens de respondenten, de gemeente en de individuele burgers (tabel 15).

De bewoners van Westervoort zijn minder positief over de heelheid van de woonomgeving. Hoewel ze het oneens zijn met de stelling dat het onprettig wonen is in de wijk (83%, N=217), zien ze op de mate van heelheid punten die anders zouden kunnen. Ze spreken van verloedering van bepaalde wijken in Westervoort, achterstallig onderhoud waardoor soms dingen kapot zijn, maar in ieder geval vaak rommelig. Met name in gebieden waar veel sociale huurwoningen staan, is sprake van deze

¹¹ De wijkraad Emmerik-Vredenburg heeft medio 2009 een onderzoek uitgevoerd naar de wijktevredenheid onder bewoners van Emmerik en Vredenburg. De papieren enquête leverde ruim vijftig reacties op.

verloedering en behoefte aan meer onderhoud. Het gaat dan met name om Hoogeind, Broeklanden, Leigraaf en Ganzenpoel.

Bewoners worden genoemd als degenen die de situatie (mede) kunnen verbeteren. Daarnaast is de gemeente een belangrijke partij. Want niet alleen de directe woonomgeving, maar ook de winkelgebieden worden genoemd als aandachtspunt. Meerdere malen werd gesproken van (risico op) verpaupering en verloedering van winkelcentra door leegstaande panden. Positieve punten zijn er gelukkig ook wat betreft de 'heelheid' van de openbare ruimte. De wegen zijn goed bijgewerkt en de wegen en paden zijn over het algemeen goed bereikbaar voor minder valide mensen. Hierover zijn burgers dan ook positief.

Verskil in beleving schoon en heel in verschillende woongebieden Westervoort

Waar het gaat over schoon en heel zijn er op grond van de ingevulde vragenlijsten door burgers weinig verschillen te vinden. Uit de gesprekken met inwoners van Westervoort is echter wel een aantal verschillen in beleving van de schoonheid en heelheid gevonden per woongebied in Westervoort.

Ten eerste wordt door een aantal wijkraden, bewoners en de gemeente gewezen op verschil in animo voor wijk schoonmaakacties. In de wijken rond het oude centrum (West) is er tijdens acties een hogere opkomst en meer hulp van bewoners. Zo kwamen er bij de schoonmaakacties in Ganzenpoel (Oost) drie mensen opdaven. In Emmerik-Vredenburg (West) was de opkomst beter:

“Er is een schoonmaakactie geweest met aansluitend een feestje. Er waren zo'n 25 man, terwijl de wijk 180 woningen kent. Het was heel gezellig. Er werd een ballonvaart verloot. En uiteindelijk hadden we twee ballonnen vol en zijn we de lucht in gegaan, erg leuk.”

Ten tweede is er verschil tussen de Westervoortse woongebieden in de spontaniteit van bewoners om hun eigen omgeving netjes te houden of te maken. Diverse respondenten (van wijkraad tot bewoner, van welzijnsorganisatie tot gemeenteambtenaar) geven aan dat er wel degelijk verschillen tussen de gebieden te ontdekken zijn. Gebieden bij de Lange Griet, Janswei (Midden) en de Leigraaf (Oost) worden genoemd als gebieden met geringe score op leefbaarheid. In de Leigraaf zijn mensen minder geneigd om zelf hun omgeving schoon te houden. Een respondent vertelt:

“In de Leigraaf is de leefbaarheid niet goed: het is er een rommel, niet netjes. Als je aankomt rijden, zie je zelfs auto's in tuinen geparkeerd.”

Een andere respondent vertelt over de Leigraaf: “Er is sprake van verpaupering. Bewoners gaan te gemakkelijk om met het onderhoud van hun eigen tuintjes en de buitenruimten. Het is er een rotzooi. En dat zorgt voor verpaupering. Je moet toch trots kunnen zijn op je buurt? Een vervuilde omgeving zorgt niet voor een trots gevoel en stimuleert niet om je eigen omgeving te onderhouden.”

De verklaring wordt door diverse respondenten gezocht in de verhouding huur- en koopwoningen en het aandeel nieuwkomers in de wijk. Hoe meer huurwoningen en/of hoe meer nieuwkomers (niet oud-Westervoorters), hoe minder schoon en heel de woonomgeving beleefd wordt. Dit is echter de mening van omstanders, want luisterend naar de mening van bewoners, ook uit die delen waar meer huurwoningen staan en voornamelijk 'import' van buiten Westervoort woont, wordt niet op alle aspecten door Westervoort-Midden en Westervoort-Oost lager gescoord. De vraag is dus eigenlijk in hoeverre er daadwerkelijk een probleem is bij bewoners in de verschillende gebieden zelf. Gelet op de beleving van de huidige bewoners kan het imago of beeld iets genuanceerd worden.

Een derde verschil waar het gaat over de schoonheid en heelheid van de leefomgeving tussen de drie gebieden in Westervoort, wordt aangedragen door de gemeente en woningcorporatie Vivare. Op basis van verschillende onderzoeken en metingen, heeft de gemeente voor haar beleid rond wijkgericht werken een landkaart van Westervoort gemaakt. Woongebied Midden komt op vrijwel alle van de genoemde indicatoren¹² als zwakste uit de bus. Oost volgt hierna. West is op alle indicatoren het sterkst. Vivare heeft een soortgelijke eigen landkaart ontwikkeld: de landkaart kwetsbare wijken 2009. Hier zijn rode, groene en oranje gebieden aangewezen op basis van een aantal

¹² Als indicatoren van kwetsbaarheid zijn genoemd: percentage werkloosheid, kental leefbaarheid, percentage slachtofferschap geweldsdelicten, percentage gevoel van onveiligheid, kental verkeersoverlast, kental verloedering, kental sociale kwaliteit, percentage overlast, percentage huurachterstand. Rapport Vivare.

kwetsbaarheidsindicatoren¹³. Gelet op de aspecten die in dit onderzoek meegenomen zijn om de leefbaarheid te onderzoeken, blijkt hier een ander beeld naar voren te komen. Leefbaarheid wordt door Vivare gemeten op basis van het aantal gemelde incidenten per jaar. De meeste klachten over leefbaarheid kwamen uit het woongebied West (41,3 procent van 225 meldingen) en Midden (34,6 procent). Vanuit Oost kwamen weinig meldingen binnen. Een verklaring voor een hoog percentage meldingen in West zou kunnen zijn dat bewoners daar minder tolerant zijn. Een van de respondenten geeft uitleg:

“Doordat Westervoort dicht bij Arnhem ligt trekken veel mensen uit Arnhem hier naartoe, er is in een aantal wijken ook sprake van stadse problematiek. Oude en nieuwe inwoners van Westervoort hebben vaak moeite met deze stadse problematiek, omdat zij andere verwachtingen hebben van het dorpsleven. Denk aan rust, ruimte en orde.”

Binnen Westervoort-West verdient Mosterdhof aandacht, de rest van de wijken die in dit gebied liggen behoeven geen speciale aandacht. Binnen Midden en Oost verdienen meerdere wijken aandacht, waarbij Midden het meeste aandacht behoeft. Binnen Midden gaat het om alle wijken: Broeklanden, Lange Maat en Hoge Eind. Wat betreft Westervoort-Oost zijn de wijken Ganzenpoel en Leigraaf aandachtsgebieden. In de wijk Steenderens gaat het over het algemeen iets beter en zijn ook de reacties tijdens gesprekken in dit onderzoek positiever.

Veilig

Oordeel van organisaties over de veiligheid

Net als bij andere leefbaarheidsaspecten, wordt door medewerkers van organisaties door ruim de helft van de respondenten positief geoordeeld. Hoewel er iets kritischer lijkt geoordeeld te worden, dan op de mate waarin de wijk schoon is, zijn er geen significante verschillen te vinden¹⁴. Zie ook tabel 14

In het kader van de leefbaarheid en veiligheid wordt gesproken over hangjongeren. De vraag is echter in hoeverre zij daadwerkelijk zorgen voor onveilige situaties. Volgens een medewerker van Mikado heeft het meer te maken met beleving dan met daadwerkelijk onveilige situaties. Volgens deze medewerker is er een groep van zo'n 30 tot 40 jongeren die op straat rondhangen. De medewerker geeft aan dat deze jongeren zich wel in groepen ophouden, maar niet direct overlast veroorzaken. Hij geeft aan:

“De verhouding overlast en vermeende overlast staat als een tot drie. Vaak zijn mensen angstig, zonder dat dit nodig hoeft te zijn.”

Net als bij voorgaande leefbaarheidsaspecten, geldt ook hier dat de gemeente als belangrijkste partij wordt gezien om aan de veiligheid te werken. Alle 24 organisaties (100%) zijn van mening dat de lokale overheid de veiligheid moet bevorderen. 16 van de 24 respondenten zijn er bovendien van overtuigd dat burgers zelf ook een belangrijke rol spelen. Daarnaast ziet bijna de helft van deze organisaties ook een taak weggelegd voor professionele organisaties (tabel 15).

Oordeel van inwoners omtrent veiligheid

Resultaten van de veiligheidsmonitor in 2005 laten zien dat bewoners van Westervoort destijds op veiligheidsaspecten gelijk scoorden met bewoners uit andere plaatsen in de regio. Wel was er verschil te ontdekken in gevoelens van (on)veiligheid tussen bewoners van verschillende delen van Westervoort. 19% van de bewoners voelde zich toen weleens onveilig in de eigen buurt of in Westervoort. “Specifieke situaties waarin relatief veel mensen zich onveilig voelen zijn: plekken waar jongeren rondhangen, bij het bus-/trein-/centraal station of rondom uitgaansgelegenheden.” (Resultaten veiligheidsmonitor Westervoort 2005, p. 7).

De veiligheidsmonitor 2009 zal meer zicht geven op de precieze gevoelens en beleving van bewoners op dit moment. Uit dit onderzoek blijkt echter al dat gevoelens van onveiligheid door burgers met name in verband worden gebracht met hangjongeren. Als onveilige plekken worden genoemd de plekken rond de C1000, in de buurt van het jongerencentrum At Last en in de hoek naar de fietsenstalling van het gemeentehuis. Opvallend is dan ook dat burgers het fictief beschikbare miljoen regelmatig willen inzetten om overlast van jongeren te beperken. Door burgers wordt, net als door

¹³ De hier gebruikte indicatoren zijn: percentage werkzoekenden, percentage gezinnen onder modaal inkomen, leefbaarheid, geweldsdelicten, score veiligheid, score sociale samenhang, percentage jongeren, etniciteit, dichtheid bebouwing, overlast in de wijk, percentage huurachterstand, percentage laagopgeleiden. Voor meer uitleg, zie Landkaart kwetsbare wijken 2009, in het bezit van Vivare.

¹⁴ Het verschil is te klein voor het totaal aantal respondenten (N=24)

organisaties, gewezen op de onveilige situaties door te hard rijdende auto's. De gemeente heeft de afgelopen jaren geïnvesteerd in het verbeteren van de verkeersveiligheid door het aanleggen van drempels en krijgt hiervoor van verschillende burgers complimenten.

Waar het gaat om veiligheid zijn burgers van mening dat de politie een meer prominente rol zou kunnen vervullen. De aanwezigheid van politie in Westervoort wordt gemist. Een respondent licht dit duidelijk toe:

"Ik mis politie op straat. Nu is het iedereen voor zich. Ook als er dingen niet goed gaan of er onrust is in een buurt. Maar soms heb je een 'papa en een mama' nodig die je wijzen op wat je niet moet doen en die orde moet scheppen. Die rol kan de politie spelen, maar zij doet dat nu niet."

Een andere respondent vertelt dat er vroeger buurtpreventieteams bestonden die naar tevredenheid opereerden. Mogelijk kunnen die weer ingesteld worden om onrust of problemen in de buurt op te kunnen pakken. Tegelijk kunnen de buurtpreventieteams de betrokkenheid van bewoners onderling bevorderen. En dat kan weer een positief effect hebben op de beleving van veiligheid.

Verskil in veiligheidsbeleving in de drie woongebieden

Ook op veiligheidsbeleving en -meting zijn verschillen tussen de drie woongebieden waar te nemen. Er zijn duidelijke signalen boven tafel gekomen die duiden op een minder veilige situatie in de nieuwere delen van Westervoort: Midden en Oost. Ten eerste is er het signaal van de politie dat in Westervoort-Midden de focus van de werkzaamheden ligt. Een verdeling van de drie gebieden over de drie 'wijkagenten' van Westervoort is niet langer wenselijk. Ten tweede verwees ook de veiligheidsmonitor (2005) destijds naar Westervoort-Midden als gebied met het hoogste percentage gevoelens van onveiligheid (21% vs 19% in Oost en 18% in West). En ten derde laat de landkaart kwetsbare wijken van Vivare zien dat delen van Westervoort-Midden en Oost als minder veilige gebieden moeten worden bestempeld. Deze verschillen komen echter niet zo duidelijk naar voren uit de ingevulde vragenlijsten door bewoners van Westervoort. Ook zijn er uit dit onderzoek geen duidelijke verschillen naar voren gekomen in verkeersveiligheid tussen woongebieden. Er wordt volgens bewoners van alle wijken op alle grote doorgaande wegen, maar ook in de wijken zelf te hard gereden.

Ideeën om de sociale samenhang en leefbaarheid in Westervoort te versterken

Bewoners in Westervoort is gevraagd wat ze zouden doen met een miljoen. Hoe zouden ze een miljoen willen inzetten om de samenleving in Westervoort te verbeteren? De antwoorden op deze vraag geven aanknopingspunten die de sociale samenhang en leefbaarheid van de mensen in Westervoort ten goede zou kunnen komen. Hieronder een tabel met daarin aangeven op welke gebieden de inwoners van Westervoort het miljoen zouden willen besteden. De antwoorden zijn per woongebied weergegeven.

Tabel 16 Wat zou je doen met een miljoen

Top 10 van suggesties van burgers als de gemeente een miljoen beschikbaar heeft om de samenleving in Westervoort te verbeteren (N = 168)

Top 10	Westervoort-West	Westervoort-Midden	Westervoort-Oost
1.	Omgeving (n=13)	Omgeving (n=9)	Activiteiten organiseren voor alle inwoners van Westervoort (n=9)
2.	Ontmoetingsplaatsen (n=9)	Ontmoetingsplaatsen (n=8)	Ontmoetingsplaatsen n=6)
3.	Opvoeden (n=8)	Opvoeden (n=7)	Omgeving (vooral groenvoorziening) (n=6)
4.	Subsidie verlenen aan verenigingen om deelname voor alle groepen mogelijk te maken (n=7)	Verbeteren voorzieningen (n=7)	Subsidie verlenen aan verenigingen om deelname voor alle groepen mogelijk te maken (n=6)
5.	Feest gericht op elkaar ontmoeten (n=6)	Armen en kwetsbaren steunen (n=6)	Verbeteren voorzieningen (n=5)
6.	Activiteiten voor alle inwoners (n=5)	Feest gericht op elkaar ontmoeten (n=5)	Opvoeden (n=5)
7.	Armen en kwetsbaren steunen (n=5)	Hangplekken voor jongeren (n=5)	Armen en kwetsbaren ondersteunen (n=3)

Top 10	Westervoort-West	Westervoort-Midden	Westervoort-Oost
8.	Hangplekken jongeren (n=4)	Activiteiten voor alle inwoners (n=5)	Feest met als doel ontmoeting (n=3)
9.	Buurt zelf zeggenschap geven (n=4)	Verenigingen toegankelijk maken voor alle inwoners (n=4)	De buurt zelf laten beslissen of inschakelen (n=3)
10.	Voorzieningen verbeteren (n=4)	Meer blauw op straat (n=3)	Buurtprofessionals instellen (n=3)

Opvallend is dat de inwoners van Westervoort het miljoen enerzijds willen besteden om de leefbaarheid in de wijk te vergroten en daarnaast willen investeren in het vergroten van de sociale samenhang in Westervoort. Wat betreft het verbeteren van de leefbaarheid gaat het om heel concrete zaken die betrekking hebben op de drie gebieden schoon, heel en veilig (omgeving, voorzieningen verbeteren, opvoeden van jongeren, hangplekken jongeren). Een aantal citaten van burgers:

“Het openbaar groen opknappen samen met mensen uit de wijken. Hierna stukken groen aanwijzen die de buurt zelf mag onderhouden en waarvoor de buurt zelf ook invulling mag vinden.”

“Ik zou meer wijkagenten aanstellen die weten wat er mis kan gaan in een buurt en hier ook wat aan doen.”

“Zorgen voor een gezellige dorpskern/plein, met veel groen, leuke winkeltjes, terrasjes, geen lege winkelpanden, behoud van historie, zorg voor goede uitdagende speeltuinen voor alle leeftijden, hardere aanpak van vandalisme.”

De miljoenen die ingezet worden ten behoeve van het versterken van de sociale samenhang in het dorp gaan opvallend vaak over het creëren van ontmoetingsplaatsen en het organiseren van feesten en activiteiten gericht op ontmoeting. Ook blijkt er oog te zijn voor kwetsbare groepen in de samenleving, aangezien burgers hiervoor activiteiten willen organiseren en het voor minima mogelijk willen maken om deel te nemen aan verenigingen door subsidies te verstrekken. Een aantal citaten die betrekking hebben op het versterken van de sociale samenhang in Westervoort:

“Een mooie ontmoetingsplek, cultureel centrum, voor jong en oud, waar veel activiteiten kunnen worden georganiseerd en waar voorstellingen of optredens gehouden kunnen worden.”

“Creëren van ontmoetingsplaatsen (bij station, in het centrum, jachthaven, steenfabriek ombouwen tot cultuurplek).”

Samenvatting Westervoort: schoon, heel en veilig

Terugkijkend op de voorgaande subparagrafen kan gesteld worden dat organisaties de leefbaarheid als voldoende beschouwen maar nog wel verbetermogelijkheden zien. Inwoners van Westervoort zelf zijn daarentegen een stuk kritischer. Ze vinden dat er op het gebied van onderhoud veel kan verbeteren om de woonomgeving schoner te krijgen en verloedering te voorkomen. Daarnaast vormen parkeergelegenheid en hondenpoep problemen waar een oplossing voor moet komen. Beter toezicht is volgens burgers nodig voor de handhaving van schone, hele en veilige buurten en wijken.

De leefbaarheid wordt niet in alle delen hetzelfde beoordeeld. De wijken in Westervoort-West scoren over het algemeen voldoende tot goed op leefbaarheid. Veiligheid vormt geen probleem, de mate waarin de wijk schoon en heel is verdient wel aandacht.

In Westervoort-Midden is meer aan de hand. De wijken Hoogeind, Lange Maat en Broeklanden scoren het minst op verschillende leefbaarheidsaspecten in Westervoort. Waar het gaat over schoon en heel zijn er ook nog verbeterpunten te benoemen; verloedering moet voorkomen worden. Op het gebied van veiligheid hebben de drie wijken in Midden ook aandacht nodig. In de wijk Broeklanden is de hangjeugd rond het winkelcentrum een specifiek punt van aandacht.

Het woongebied Westervoort-Oost verdient eveneens aandacht. Gebrek aan veiligheid speelt hier minder dan in Westervoort-Midden. Onderhoud van de wijk vormt echter voor Westervoort-Oost een grote uitdaging. Met name stukken van Ganzenpoel en de Leigraaf hebben aandacht nodig.

3.6 Welke groepen in Westervoort kunnen onvoldoende sociaal en maatschappelijk participeren?

Een onderzoek naar sociale samenhang en leefbaarheid staat niet op zichzelf, maar streeft een bepaald doel na. Dit doel is, aansluitend bij de Wmo, de participatie van iedere burger aan de samenleving. Gemeenten hebben een bijzondere verantwoordelijkheid te waken voor de kansen op deelname van iedere burger aan het maatschappelijk verkeer, in het bijzonder burgers met een beperking of burgers die zich in kwetsbare sociale situaties bevinden. In dit kader is er in dit onderzoek naar de sociale samenhang en leefbaarheid in Westervoort bijzondere aandacht voor hoe het staat met de participatie van mogelijk kwetsbare groepen in de samenleving. In de enquêtes en ook tijdens individuele interviews is hier uitgebreid naar gevraagd. Er is een speciale groepsbijeenkomst geweest rondom het thema 'kwetsbare burgers in Westervoort'. Dit hoofdstuk wil een antwoord geven op de vraag hoe het staat met de participatie van verschillende burgers die zich mogelijk in een kwetsbare situatie bevinden. Tevens gaat het in op hoe de participatie van kwetsbare burgers bevorderd kan worden. In paragraaf 3.6.1 worden verschillende kwetsbare groepen besproken en in paragraaf 3.6.2 wordt besproken waarom burgers zich wel of niet ten behoeve van deze groepen willen inzetten.

3.6.1 KWETSBARE GROEPEN IN WESTERVOORT

Jongeren, ouderen, allochtonen, mensen met gebrek aan financiële middelen, mensen met een lichamelijke of verstandelijke handicap en mensen met psychiatrische problematiek zijn groepen die om verschillende redenen lastig sociaal en maatschappelijk kunnen participeren in de Westervoorlse samenleving. Achtereenvolgens wordt per groep aangegeven op welke gebieden en waardoor de participatie aan de samenleving bemoeilijkt wordt, wat hier aan gedaan wordt en hoe hier verbetering in gebracht zou kunnen worden. In de vragenlijst voor burgers is de vraag gesteld of ze zelf ervaren dat ze niet goed kunnen meedoen in de samenleving. Hierop antwoordt bijna 90% ontkennend: deze burgers kunnen dus goed meekomen. Rond de 11% ervaart niet goed te kunnen meedoen in de samenleving. De verschillende redenen voor het niet goed mee kunnen doen zijn verwerkt in de antwoorden per betreffende doelgroep.

Tabel 17 Meedoen aan de Westervoorlse samenleving
Antwoorden respondenten dat ze zelf NIET goed kunnen meedoen in de samenleving

	n	%
nee	193	89
ja	24	11
totaal	217	100

Jongeren

Gebrek aan voorzieningen

Uit de deskresearch bleek al dat de doelgroep jongeren een belangrijke aandachtsgroep vormt voor de gemeente Westervoort en deze aandacht is nog steeds van belang. Aanleiding voor speciale aandacht voor deze groep vormt de uitkomst van de veiligheidsmonitor 2005, waarin burgers aangeven dat er een te beperkt voorzieningenaanbod is voor jongeren die in Westervoort wonen. Op grond van deze uitkomsten heeft de gemeente Westervoort een aantal activiteiten ondernomen om jongeren beter voor te lichten over de activiteiten die er in en rondom de woonplaats worden georganiseerd. Zo is er in Westervoort in 2008 een website gelanceerd waar jongeren terecht kunnen voor informatie over activiteiten in de buurt maar ook kennis op kunnen doen rondom bepaalde thema's zoals schoolkeuze, verslaving en werk. Informatieverstrekking over deze en andere thema's moet de participatie van jongeren aan de samenleving vergroten. Ondanks deze en andere activiteiten die de afgelopen jaren ondernomen zijn om de jongeren in Westervoort deel te laten nemen aan de samenleving wordt de zorg om het gebrek aan voorzieningen voor jongeren nog dikwijls geuit door inwoners van Westervoort. Deze zorg komt voort uit het feit dat mensen verschillende groepen jongeren zien rondhangen op bepaalde plekken in Westervoort met name bij winkelcentrum C1000. Volgens de straathoekwerker gaat het om een groep van zo'n 30 a 40 jongeren die in verschillende subgroepjes op straat hangen. De jongerenwerkers hebben wel het idee dat er voldoende plekken zijn waar jongeren terecht kunnen. Er is het jongerencentrum At Last en er zijn een aantal andere plekken waar jongeren elkaar ontmoeten zoals Zaal Wieleman en het Grand Café. Wel is het zo dat in een kleine plaats als Westervoort in vergelijking met een stad als Arnhem de keuze uit het aantal ontmoetingsplekken beperkt is. Wanneer een bepaalde subcultuur zich ophoudt in bijvoorbeeld het

jongeren centrum zal op dat moment een andere groep jongeren deze plek niet bezoeken. Uit een gesprek met een voorganger van de Protestantse Kerk blijkt dat bijvoorbeeld jongeren die lid zijn van de Protestantse kerk zich niet aangetrokken voelen en niet deelnemen aan activiteiten die georganiseerd worden door en vanuit het jongeren centrum. Een jongere die woonachtig is in Westervoort verwoordt het zo:

“De enige plek voor jongeren van mijn leeftijd is At Last maar in dat geval heeft die plek geen goede naam drugs, overlast, dus daar wil ik niet bijhoren. Eigenlijk moet er een gezonde hangplek komen zonder "foute" naam.”

Er is dus in het kader van het gebrek aan voorzieningen met name zorg over het feit dat niet alle jongeren van Westervoort gebruik maken van de aanwezige voorzieningen.

Meer preventief beleid nodig om problemen te signaleren

In het kader van de netwerken en verbanden die er georganiseerd zijn rondom bepaalde thema's en de samenwerking die hieruit voortkomt, is het netwerk dat er rondom jongeren in Westervoort georganiseerd is bij de uitwerking van deelvraag 1 omtrent sociale samenhang, al aan de orde gekomen. Hier is het nog van belang te melden dat verschillende professionals die met jongeren en de multi-probleem gezinnen - waar veel van deze jongeren deel van uitmaken - te maken hebben, aangeven dat ze soms verbaasd zijn dat jongeren niet eerder in beeld zijn gekomen terwijl er toch zoveel problemen in een gezin aan de orde zijn. Een broer of zus is al jaren bekend bij Bureau Jeugd Zorg of een andere hulpverlenende instantie, maar naar anderen uit het gezin is geen aandacht gegaan hoewel hier wel reden voor is. In dit kader is het afstemmingsvraagstuk tussen de verschillende netwerken en overlegstructuren 0-4 jaar, 4-12 jaar en 12+ van belang. Wat gebeurt er met informatie zodra een kind buiten een bepaalde leeftijdscategorie valt en dus geen doelgroep van een bepaald netwerk meer is? En hoe kan de informatie van een kind uit een bepaald gezin gekoppeld worden aan andere overlegstructuren waar mogelijk broertjes en zusjes uit ditzelfde gezin deel uitmaken? Een professional geeft in dit kader aan dat het van groot belang is dat de gemeente integraal jeugdbeleid ontwikkelt voor jongeren in de leeftijd van 0-21 jaar en niet per leeftijdsfase. In dit integrale jeugdbeleid kan ook aandacht besteed worden aan een goed sluitend informatienetwerk.

Ouderen

Fysieke en mentale beperkingen zijn participatiebelemmerend

Door de gemeentelijke overheid Westervoort is de doelgroep ouderen genoemd als groep die aandacht verdient en die zich mogelijk in een kwetsbare situatie bevindt en dit lijkt terecht te zijn. Uit de enquête die uitgezet is onder burgers blijkt dat de mentale, maar vooral ook de fysieke beperkingen die ouderdom met zich meebrengt belangrijke redenen zijn voor een verminderde participatie. Rond de 11% van de Westervoortse burgers ervaart dat ze niet goed mee kunnen doen in de samenleving. De belangrijkste reden die hiervoor aangegeven is het niet goed kunnen lopen als gevolg van ouderdom of een lichamelijke beperking.

Verdwijnen en verplaatsen van voorzieningen

Waar het gaat over participatie van ouderen wordt regelmatig het verdwijnen van voorzieningen en het verplaatsen van belangrijke voorzieningen voor ouderen zoals de apotheek en de huisartsenpraktijk aangedragen als reden voor de gebrekkige participatie van ouderen. Zo vertelt een respondent die veel met ouderen te maken krijgt:

“Het is wel vervelend dat de supermarkt de Coöp uit de wijk waar de verzorgingshuizen gevestigd zijn verdwenen zijn. Hierdoor zijn oudere mensen die wat minder mobiel zijn aangewezen op het centrum voor het doen van hun boodschappen. Ook hoor ik wel klagen over het feit dat de apotheek en de huisarts zo uit het centrum liggen en daardoor slecht bereikbaar zijn.”

Een oudere burger uit Westervoort geeft hierover zelf aan:

“Ik kan niet meer zelfstandig boodschappen doen door het verdwijnen van de Coöp. De afstand tot andere supermarkten is voor mij te groot.”

Bestrijden van isolement onder ouderen

Door de voorzitter van het ouderenplatform wordt genoemd dat er in Westervoort een grote groep ouderen is die niet (dagelijks) buiten komt en die zich in huis opsluit. Deze groep ouderen bezoekt de activiteiten zoals de bingo en de koffieochtenden die door instellingen worden georganiseerd niet. Je vindt de ouderen ook niet aan de koffietafel van de Albert Heijn. In het kader van eenzaamheid en het

doorbreken van sociaal isolement komt meerdere malen het project 'Ontmoeting', een uitvoeringsproject van 'Preventief Welzijn', ter sprake. Met behulp van wijkraden en thuiszorg proberen de professionals die bij dit project werkzaam zijn, achter de voordeur te komen van mensen die eenzaam zijn. Daarnaast worden vanuit dit project professionals geïnstrueerd over hoe ze eenzaamheid kunnen herkennen. Mensen die het betreft worden door individuele gesprekken met de Adviseur Zorg en Dienstverlening ondersteund bij het zoeken naar oplossingen. Door middel van preventief en activerend huisbezoek wordt door vrijwilligers achter de voordeur gekeken. Deze outreachende manier van interveniëren blijkt effectief in het verhogen van deelname van ouderen aan de samenleving. Ook verschillende andere projecten zoals 'Vertrouwd Wonen' en 'Aangenaam Digitaal' die georganiseerd worden vanuit het project 'Thuis in eigen buurt' blijken positief bij te dragen aan de vergroting van de participatie van ouderen aan de samenleving. Het doel van het project 'Thuis in eigen buurt' is dat ouderen en mensen met een beperking zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen in hun vertrouwde omgeving. Hoewel de opzet en uitvoering van de verschillende projecten nog in volle gang is lijkt het project nu al zijn vruchten af te werpen waar het gaat over het vergroten van de participatie van o.a. ouderen in de Westervoortse samenleving.

Geen informele ontmoetingsplaatsen

In verband met het thema ouderen wordt regelmatig gemeld dat het in Westervoort ontbreekt aan informele ontmoetingsplekken. Een plek waar ouderen, maar ook andere burgers elkaar kunnen treffen, een kopje koffie kunnen drinken en wat kunnen bijpraten. Voorheen organiseerde de welzijnsstichting in het centrum van Westervoort bepaalde activiteiten en hier schoven mensen dan na gedane boodschappen nog aan voor een kopje koffie. Deze activiteiten zijn nu verplaatst naar de Nieuwhof, maar door de weinig gecentreerde ligging fungeert dit nu alleen nog als ontmoetingsplek voor mensen die in de buurt van de Nieuwhof wonen. Door een jongerenwerker wordt opgemerkt:

"Door het gebrek aan voorzieningen die gericht zijn op ontmoeting is er weinig ruimte voor intergenerationeel contact. De computercursus voor ouderen vindt nu plaats in het jongerencentrum en het valt op dat verschillende ouderen na de computerles nababbelen aan de bar."

Dit zou een van de voordelen kunnen zijn die plekken, gericht op ontmoeting tussen groepen burgers, teweeg kunnen brengen.

Allochtonen

Wanneer er in interviews gevraagd wordt naar de deelname van allochtonen aan de samenleving blijken hier geen grote zorgen over te bestaan. Het beeld bestaat dat allochtonen evenals andere groepen deel kunnen nemen aan de Westervoortse samenleving en hun eigen netwerken hebben waarop ze terug kunnen vallen. Zaken die door respondenten en geïnterviewden als belemmeringen voor participatie van allochtonen genoemd werden, zijn een gebrekkige beheersing van Nederlandse taal en slechte mobiliteit van allochtone vrouwen. In beleid zal hier rekening mee gehouden kunnen worden.

Er worden voor allochtonen verschillende activiteiten georganiseerd om de deelname aan de samenleving te vergemakkelijken en te vergroten. Er wordt Nederlandse les gegeven in de Nieuwhof en is er het taalmaatjesproject dat aangeboden wordt via Stichting Vluchtelingenwerk Midden Gelderland (SVMG). In de Nieuwhof is er op zondagmiddag een bijeenkomst voor de Almadiyya moslimgemeenschap en er is een vaste activiteit voor (moslim)vrouwen. Iedere vrijdag wordt er in de Nieuwhof een uur gebedsruimte aangeboden. Dit zijn echter activiteiten die met name gericht zijn op de allochtone bevolking in Westervoort en die daardoor niet zozeer integratiebevorderend zijn. Er is een aantal organisaties die gericht willen zijn op de ontmoeting van allochtone en autochtone bewoners van Westervoort en hierdoor integratie van allochtonen willen bevorderen; onder andere Fado en Alansa (recreatieve ontmoetingsgroepen voor autochtone en allochtone vrouwen) en de afdeling Welfare van het Rode Kruis. Deze organisaties die nu al in de regio activiteiten aanbieden willen hun activiteiten per januari gaan uitbreiden naar Westervoort.

Mensen met gebrek aan financiële middelen

In beeld krijgen van mensen met gebrek aan financiële middelen

Een groep mensen die tijdens gesprekken regelmatig ter sprake kwam en waarover zorg bestaat is de groep mensen die kampt met armoedeproblematiek en die hierdoor al dan niet in de schuldhelpverlening zit. Verschillende redenen kunnen ten grondslag liggen aan het gebrek aan financiële middelen en daarmee omvat deze groep ook een aantal kwetsbare groepen die in andere onderzoeken genoemd worden, zoals arbeidsongeschikten, werklozen, eenoudergezinnen, mensen met een laag huishoudinkomen, ouderen die rond moeten komen van alleen AOW. Door verschillende

professionals werd de groep mensen die kampen met schulden en die als gevolg hiervan in de schuldhelpverlening zitten, opvallend groot genoemd. Beschikbare cijfers die betrekking hebben op deze groepen vergeleken met gemiddelden in Nederland wijzen uit dat Westervoort relatief gezien niet veel afwijkt van landelijke gemiddelden. Het aantal arbeidsongeschikten en het aantal mensen die een werkloosheidsuitkering ontvangen is nagenoeg gelijk aan gemiddelden in Nederland. Toch bestaan er bij professionals zorgen om deze groep en ook uit de antwoorden van de burgers in Westervoort blijken gebrekkige financiële middelen wel een reden voor het niet mee kunnen doen in de samenleving. Nu is er een grote groep mensen, die een structureel te kort hebben aan financiële middelen in beeld, maar er bestaat bij hulpverleners en voorgangers van kerken ook het idee dat een grote groep mensen met dezelfde soort problematiek nog niet in beeld is. Een kerkelijk werker geeft aan:

“Er bestaat veel schaamte om met schuldenproblematiek naar buiten te komen. De diaconie heeft nu vooral contact met mensen die buiten hun eigen schuld om diaconale steun ontvangen. Mensen die door eigen onoplettendheid of onkundigheid geld en ondersteuning nodig hebben kloppen niet aan. En dan behoren veel mensen van de protestantse gemeente nog tot de maatschappelijke topklaag. Mensen uit de middenstand en hogere inkomensgroepen. We hebben echt nog maar zicht op het topje van de ijsberg.”

Een kerkelijk werker van de parochie in Duiven vertelt:

“Mensen die kampen met armoedeproblematiek zijn vaak zeer huiverig om in contact te treden met de gemeente en een beroep op haar te doen. Ze vinden het moeilijk om hun privacy prijs te geven. Deze mensen staan al aan de zijlijn, omdat ze geen geld hebben om mee te kunnen doen. Ze horen naar hun eigen zeggen er niet meer bij. Vooral ouderen die kampen met armoedeproblematiek komen moeilijk in beeld omdat ze huiverig zijn hun hand op te houden.”

Participatieproblemen als gevolg van te kort aan financiële middelen

Door de gebrekkige financiële middelen zijn mensen die van een minimum inkomen moeten rondkomen, uitgesloten van verschillende maatschappelijke activiteiten zoals de sportschool, hobbyclubs, muzieklés etc. Een burger die de vragenlijst invulde geeft aan:

“Van betaalde diensten gebruik maken wordt steeds onmogelijker door ontoereikende financiële middelen. (Tuinonderhoud, woningonderhoud, persoonlijke verzorging, huisdieren, vakantie, cultuur, muziek, etc.)”

De sectormanager van de peuterspeelzalen merkt op dat juist de kinderen van sociaal-zwakkeren die vaak minder te besteden hebben, worden uitgesloten van deelname aan peuterspeelzalen, aangezien hiervoor betaald moet worden.

“Je sluit, door geen subsidie te verstrekken aan mensen die rond moeten komen van een minimum inkomen, een groep uit. Hierdoor behouden deze groepen vaak hun achterstand die ze dikwijls niet of moeilijk weer inlopen. Door de gemeente wordt nu voornamelijk geïnvesteerd in het einde van het traject, terwijl er meer nagedacht zou moeten worden over hoe problemen voorkomen kunnen worden.”

Meer actieve en outreachende manier van hulpverleners gewenst

Hulpverleners geven aan dat de oorzaak van de schuldenproblematiek gezocht moet worden in het enerzijds te laat om hulp vragen door mensen die kampen met schuldenproblematiek en anderzijds door het te laat hulp aanbieden door professionals. Volgens de adviseur Zorg en Welzijn van stichting Mikado past bij schuldenproblematiek een actieve en outreachende manier van werken.

“Het is soms goed om zaken tijdelijk over te nemen. Mensen vragen er soms letterlijk om; help mij beheersen.”

Vanuit de welzijnsorganisatie stichting Mikado worden er verschillende vormen van ondersteuning aangeboden die aansluiten op deze vorm van hulpverlening; o.a. thuisadministratie en formulierenbrigade. Vrijwilligers van stichting Mikado, aangestuurd door professionals, ondersteunen mensen bij het invullen van papieren en het op orde brengen van de administratie.

Kortingskaart voor minima

De gemeente heeft de afgelopen jaren aandacht besteed aan mensen die van de bijstand leven. Er is aandacht voor minima door bonnen beschikbaar te stellen, waarmee mensen korting kunnen verkrijgen voor deelname aan de kermis en zomermarkt. Daarnaast is de hondenbelasting afgeschaft voor mensen met een minimuminkomen. In de gemeente Duiven is er een voedselbank en kledingbank aanwezig. Het kopen van een kaartje voor de bus naar Duiven is echter voor veel van deze mensen uit Westervoort een probleem.

Aandacht voor deze groep blijft ondanks verschillende genomen maatregelen van uiterst belang, met name omdat er sinds 2008 een stijging van 20% is van mensen die vragen om schuldhulpverlening. Uit de samenleving komen signalen dat er ook grote groepen mensen zijn die uit schaamte niet met financiële problemen te koop lopen en hiervoor geen ondersteuning vragen. Door de zorg die er voor deze groepen bestaat, is in verschillende gesprekken de aanbeveling naar de gemeente gedaan om een kortingskaart, zoals deze ook in Arnhem beschikbaar is, in te voeren voor minima. Het steeds moeten aantonen van alle kosten die gemaakt zijn voordat de vergoeding wordt uitgekeerd zoals dit nu gebruikelijk is, zou dan overbodig moeten worden. Deze kortingskaart zou financiële drempels moeten wegnemen voor de sociale en maatschappelijke participatie van mensen met een zeer krappe beurs. In het kader van de Wmo is dit zeer aanbevelenswaardig. Daarnaast is meerdere malen aangegeven dat er in het armoedebelief van de gemeente aandacht zou moeten zijn voor preventief beleid.

Mensen met een lichamelijke/verstandelijke handicap

Aandacht toegankelijkheid openbare ruimte is nodig

Er is uitvoerig gesproken met leden van de gehandicaptenraad en met leden van de Wmo-raad om zicht te krijgen op de groep mensen met een lichamelijke en verstandelijke handicap en de mogelijkheid tot participatie van deze groep. Hoewel er mensen woonachtig zullen zijn in Westervoort die een verstandelijke handicap hebben, is deze groep voor mensen die wij gesproken hebben niet erg zichtbaar in Westervoort. De gesprekken gingen voornamelijk over de participatiemogelijkheden van mensen met een lichamelijke beperking. Een lid van de Wmo-raad vertelt dat de gemeente oog heeft voor mensen met een lichamelijke beperking en de fysieke openbare ruimte. Ze vertelt:

“Er is een toegankelijkheidsnota geschreven waarvoor veel belangstelling is. De gemeente heeft veel oog voor het toegankelijk maken; alles wat nieuw gebouwd wordt moet toegankelijk zijn. Ook is er een blindegeleidestrook die door Westervoort loopt.”

Hoewel uit dit citaat blijkt dat de gemeente oog heeft voor het toegankelijk maken van de openbare ruimte, zijn er verschillende plekken in Westervoort die voor mensen die rolstoelafhankelijk of slecht ter been zijn niet goed begaanbaar zijn. Veel winkels van ketens blijken niet rolstoelvriendelijk door smalle paden en hoge rekken, de fietstunnel naar Duiven is te stijl, boomschors dat gestort wordt over verharde paden maakt bepaalde paden onoverkoombaar en er is nog steeds behoefte aan een rolstoeltoegankelijk openbaar toilet. Er blijven dus aandachtspunten in de openbare ruimte die de participatie voor bovengenoemde groepen kunnen bevorderen.

Aandacht voor participatiebevorderende projecten voor deze groep van belang

Naast de aandacht die er in gesprekken was voor de openbare ruimte is er ook gesproken over de sociale en maatschappelijke participatie van mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking. Zoals al bleek uit het onderzoek ‘vrije tijdsbesteding’ waar een inventarisatie gemaakt is op welke wijze mensen met een verstandelijke/lichamelijke beperking hun vrije tijd besteden en waaraan behoefte is, zijn reguliere verenigingen moeilijk actief te krijgen om mensen met een beperking te betrekken bij activiteiten. Een conclusie uit dit onderzoek is dat mensen met een verstandelijke en of lichamelijke beperking behoefte hebben aan een maatje en dat individuele begeleiding door een maatje wenselijk is. De verschillende projecten die vanuit ‘thuis in eigen buurt’ worden opgezet en die ter sprake kwamen in de bespreking over participatie van ouderen, blijken ook participatiebevorderende mogelijkheden te hebben voor mensen met een lichamelijke beperking. Het nadenken over kiempunten met voorzieningen is van belang om de participatie van mensen met een beperking te bevorderen. Want zo blijkt ook uit de ingevulde enquêtes door burgers: het niet aanwezig zijn van voorzieningen in de buurt voor mensen die slecht ter been zijn of rolstoelafhankelijk, maakt dat ze afhankelijk worden van anderen en dit beïnvloedt de zelfstandigheid van deze groep.

Mensen met psychiatrische problematiek

Grote groep mensen met psychiatrische problemen in Westervoort

Door de aanwezigheid van een aantal woonvoorzieningen voor mensen met psychiatrische problematiek in Westervoort van het RIBW, zijn er diverse woningen in Westervoort zowel groepswoningen als zelfstandige eenheden waar mensen met psychosociale en of psychiatrische problematiek woonachtig zijn. Naast deze groep mensen die begeleiding ontvangen zijn er ook diverse mensen in Westervoort woonachtig die in principe uitbehandeld zijn en geen contacten meer hebben met GGZ. Wel hebben zij nog wel te kampen met meervoudige problematiek die samenhangt met hun psychiatrisch ziektebeeld. Deze groepen isoleren zich gemakkelijk en zijn moeilijk in beeld te krijgen.

Om de sociale en maatschappelijke participatie voor mensen met psychosociale en psychiatrische problematiek te bevorderen kunnen mensen met GGZ-problematiek meedoen met dagbesteding in de Nieuwhof en deelnemen aan de activiteiten die hier georganiseerd worden. Ook kunnen ze een maatje vinden via vriendendienst 'Op-Stap'. Hulpverleners van het RIBW geven aan dat cliënten die door hen begeleid worden hier ook gebruik van maken. Door het wegvallen van de ondersteunende begeleiding kan het echter zijn dat cliënten hier geen vergoeding meer voor krijgen. Dit vormt een directe bedreiging voor het mee kunnen doen van deze groep mensen die vaak ook financieel weinig ruimte hebben. Er wordt door begeleiders van het RIBW aangegeven dat er behoefte is aan meer aangepaste werkplekken voor mensen met psychiatrische problematiek in Westervoort. Een zinvolle dagbesteding helpt mensen om deel uit te gaan maken van de samenleving.

Zorg om uitbehandelde groep mensen met psychiatrische problematiek

Waar het gaat over sociale en maatschappelijke participatie van mensen met psychosociale en psychiatrische problematiek die uitbehandeld zijn, geven verschillende voorgangers en diaconaal werkers van kerken aan dat juist deze groep aandacht nodig heeft. Het is moeilijk om deze groep mensen in beeld te krijgen. Een citaat dat iets van deze zorg laat zien:

"Deze mensen zijn erg op zichzelf en sluiten zich niet makkelijk aan bij netwerken en verenigingen. Er worden in Westervoort wel zaken georganiseerd voor kwetsbare groepen als een kerstmaaltijd of 'varen met Joop', maar hier komen over het algemeen ouderen op af. Mensen voelen zich niet thuis bij deze groep en bezoeken deze activiteiten dan ook niet of nauwelijks."

Nauwe samenwerking en communicatie om problematiek te kunnen signaleren

Een belangrijke conclusie die getrokken kon worden naar aanleiding van de groepsbijeenkomst 'kwetsbare groepen' is dat een betere samenwerking en communicatie tussen hulpverleners van belang is om psychiatrisch cliënten die kwetsbaar zijn beter in het vizier te houden. Met name mensen die uitbehandeld zijn komen na ontslag uit bijvoorbeeld een Algemeen Psychiatrisch Ziekenhuis snel in een sociaal isolement terecht en er is niemand die hier zicht op heeft. Er blijkt nu weinig tot geen overleg te zijn als cliënten naar huis gaan. Het signaleren van mensen die niet onder behandeling en begeleiding zijn heeft dus aandacht nodig. Het zitting nemen van een vertegenwoordiger van de GGZ in de Wmo-raad zou een eerste stap in de goede richting zijn wat betreft het signaleren en vertegenwoordigen van deze vaak onzichtbare en moeilijk toegankelijke groep in de samenleving. Wat betreft het signaleren van groepen kwetsbare mensen in zijn algemeenheid wordt de komst van het loket bij de gemeente als aanmerkelijke verbetering opgemerkt. Meer mensen zijn in beeld en weten de weg te vinden naar de hulpverlening. Toch zouden hier nog een aantal drempels verlaagd kunnen worden, want het zitting nemen in een gezamenlijke wachtkamer en een zeer 'open' loket met weinig privacy kan het voor mensen moeilijk maken de eerste stap richting hulp te zetten.

Samenvatting kwetsbare groepen in Westervoort

Jongeren, ouderen, allochtonen, mensen met gebrekkige financiële middelen, mensen met een lichamelijke of verstandelijke handicap en mensen die kampen met psychiatrische problematiek behoren tot de groepen die zich in een (mogelijk) kwetsbare situatie bevinden als het gaat om sociale en maatschappelijke participatie. Verschillende redenen liggen ten grondslag aan deze gebrekkige sociale en maatschappelijke participatie. Hulpverleners erkennen dat er nog meer slagen gemaakt kunnen worden in het signaleren van kwetsbare groepen door een betere overlegstructuur op te zetten en afstemming te laten plaats vinden tussen de verschillende bestaande overlegstructuren.

Een tekort aan financiële middelen maakt het voor verschillende groepen burgers moeilijk om sociaal en maatschappelijk te participeren. De groep mensen die kampt met gebrekkige financiële middelen in Westervoort en als gevolg hiervan in de schuldhelpverlening terecht komt is groot volgens hulpverleners.

Er zijn weinig ontmoetingsplekken voor jongeren en ouderen maar ook voor andere groepen in Westervoort waardoor er beperkte mogelijkheid is tot het aangaan van informele sociale contacten. Ook intergenerationeel contact, contact tussen kwetsbare en meer weerbare burgers en interetnisch contact komt door het gebrek aan deze ontmoetingsruimten niet vanzelfsprekend tot stand. Dit vormt een directe belemmering voor de sociale participatie van groepen burgers.

Reguliere verenigingen zijn moeilijk actief te krijgen om mensen met een beperking te betrekken bij activiteiten. Dit bemoeilijkt de participatie van mensen met een beperking.

Een tekort aan voorzieningen (supermarkt niet in de buurt) en slechte spreiding van voorzieningen (apotheek en huisartsenpraktijk buiten centrum) vormt voor verschillende ouderen een probleem. Beide vormen een belemmering in zelfstandig deelnemen aan de samenleving.

Het wegvallen van de ondersteunende begeleiding vormt een directe bedreiging voor de sociale en maatschappelijke participatie voor mensen met een beperking. Door het ontbreken van aangepaste werkplekken voor mensen met een beperking wordt de drempel voor deelname aan de samenleving (economische, sociale en maatschappelijke participatie) verhoogd.

Door gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal en slechte mobiliteit van allochtone vrouwen wordt hun deelname aan de samenleving bemoeilijkt.

3.6.2 WAT BURGERS DOEN OM PARTICIPATIE MOGELIJK TE MAKEN

In de bovenstaande tekst zijn al verschillende suggesties gedaan omtrent wat de gemeente of andere maatschappelijke organisaties zouden kunnen doen om de participatie van deze groepen te bevorderen. Aangezien de Wmo een wet is die het zelfzorgend vermogen van de samenleving wil aanboren, is het ook van belang om na te gaan wat burgers zelf willen en kunnen doen om de participatie van kwetsbare groepen mogelijk te maken. Zicht op redenen voor het niet mee willen werken aan de participatie van kwetsbare groepen geeft inzicht in beperkingen waar mensen zich voor gesteld zien om iets bij te dragen aan de participatie van mensen in hun omgeving. Hieronder wordt ingegaan op beide punten in. Tabel 18 illustreert de uitkomsten op de vraag wat burgers doen om de participatie van kwetsbare groepen mogelijk te maken.

Tabel 18

Activiteiten van respondenten ten opzichte van kwetsbare groepen in percentages (N = 217)

activiteit	%
ik doe vrijwilligerswerk bij een van de kwetsbare groepen	12
ik maak een praatje op straat met mensen uit kwetsbare groepen	43
ik lever een bijdrage in de vorm van geld waarmee ik plaatselijke projecten gericht op deze groepen ondersteun	12
ik ga op bezoek om te polsen wat ik kan doen	7
ik vraag of ze mee gaan wanneer ik zelf naar een geschikte activiteit of voorziening ga	9
ik stimuleer ze om aan activiteiten mee te doen of geschikte organisaties of voorzieningen te bezoeken	11
ik schakel anderen (bijvoorbeeld hulpverleners, opbouwwerkers) in om deze mensen meer actief te krijgen	6
ik nodig ze uit voor een bakje koffie bij mij thuis	14
ik doe hier niet iets aan	35
Anders	9
totaal aantal antwoorden*	157

) totaalpercentage kan afwijken van 100, omdat respondenten meer dan één antwoord mogen geven*

Burgers in Westervoort zetten zich op verschillende manieren in voor mensen die zich mogelijk in een kwetsbare positie bevinden.

Op de vraag wat respondenten zelf doen om het voor de verschillende kwetsbare mensen in de straat, buurt of wijk in Westervoort mogelijk te maken dat ze meedoen, worden heel diverse antwoorden gegeven. Zichtbaar is in tabel 18 dat burgers zich op uiteenlopende manieren inzetten voor hun medemensen. Een kwart van de respondenten geeft aan op straat een praatje te maken met mensen uit kwetsbare groepen. Daarnaast doen mensen vrijwilligerswerk, geven financiële ondersteuning aan plaatselijke projecten of ze stimuleren mensen om mee te doen aan activiteiten. Wat minder vaak gaan mensen bij mogelijk kwetsbare groepen op bezoek of worden ze meegevraagd naar een activiteit of voorziening. Zichtbaar is dat zeer laagdrempelige vormen van betrokkenheid ten aanzien van kwetsbare groepen vaker ingezet worden dan meer veeleisende vormen van betrokkenheid.

Waarom willen of kunnen burgers zich niet inzetten? – onbenut potentieel aan vrijwillige inzet

Tabel 19

Redenen waarom burgers zich niet inzetten voor kwetsbare groepen in aantallen en percentages (N = 64)

reden	n	%
geen tijd	16	25
ik weet niet wie kwetsbaar is en wat hulpvraag is	12	19
ik zet me op andere manier in	11	17
ik heb er geen behoefte aan	11	17
door eigen beperkingen niet mogelijk (leeftijd, ziekte)	5	8
ze wonen niet in de buurt	3	5
dat moeten anderen doen	2	3
ik heb er geen ervaring mee	2	3
ze doen ook niets voor mij	1	2
ze moeten voor zichzelf zorgen	1	2

35% van de inwoners van Westervoort geeft aan niets te doen om de participatie van kwetsbare groepen te vergroten en de redenen hiervoor lopen uiteen. De meest opgegeven reden voor het niets doen is gelegen in gebrek aan tijd. Mensen geven aan dat ze druk zijn met werk, gezin en sociale contacten. Vaak blijkt uit de antwoorden dat er geen sprake is van onwil. Een mannelijke inwoner van Westervoort zegt:

“Te tijdrovend, naast een fulltime baan. Als ik met pensioen zou zijn, zou ik vrijwilligerswerk gaan doen. Ouderen en mensen die zich om de een of andere reden niet zelf kunnen redden, daarvan zou ik de huishoudadministratie gaan uitvoeren.”

Een andere vaak genoemde reden is dat mensen hier geen behoefte aan of interesse in hebben. Mensen weten niet altijd wie er in hun straat kwetsbaar is en kunnen daarom geen ondersteuning geven. Verschillende mensen geven aan er voor te kiezen zich op een andere manier in te zetten voor de samenleving door bijvoorbeeld vrijwilligerswerk te doen en soms zijn mensen door hun eigen lichamelijke beperkingen niet in staat iets voor een ander te doen. Uit de antwoorden van respondenten blijkt ook dat ze niets voor een ander doen als ze weinig binding met de buurt voelen, zo illustreert volgend citaat:

“Mensen in deze buurt zijn niet zo gastvrij. Ze zeggen gedag en dat is het. Dus voel mij ook niet geroepen om iets te betekenen.”

Goed om te weten is dat er ook mensen zijn die aangeven best eens iets te willen doen voor een ander, maar die niet goed weten wat ze moeten doen of welke vragen er zijn. Ze zoeken zelf geen contact, maar zouden best bereid zijn om iets voor een ander te doen. Hier een tweetal citaten van burgers in Westervoort:

“Ik weet niet wat ik zou kunnen doen.”

“Mensen ergens heen brengen zou ik wel willen doen, maar dan moeten ze het wel vragen, anders weet ik het niet.”

Hier is dus zichtbaar dat er onbenut potentieel aan vrijwillige inzet is en hier liggen kansen voor de gemeente Westervoort.

Samenvatting wat burgers doen om participatie te bevorderen

Meer dan de helft van de inwoners van Westervoort zet zich op verschillende manieren in voor mensen die zich in een kwetsbare situatie bevinden of die tot een kwetsbare groep behoren. De activiteiten zijn zeer divers. Zichtbaar is dat zeer laagdrempelige vormen van betrokkenheid (zoals het maken van een praatje op straat) vaker ingezet worden dan meer veeleisende vormen van betrokkenheid (iemand uitnodigen op de koffie of iemand mee vragen naar een activiteit).

Mensen in Westervoort die zich niet in willen of kunnen zetten voor mensen die zich in een kwetsbare situatie bevinden, voeren hier diverse redenen voor aan. Een groot deel van deze aangevoerde redenen hebben niet met onwil te maken, maar met beperkte mogelijkheden tot inzet. Zichtbaar in aangevoerde redenen is dat er onbenut potentieel aan vrijwillige inzet voorhanden is.

Doordat mensen niet weten wie kwetsbaar is en niet weten welke hulpvragen er spelen zetten ze zich nu niet in, terwijl ze hiertoe wel bereid zijn.

Het versterken van de sociale samenhang in buurten en wijken kan er toe bijdragen dat meer mensen elkaar kennen en dat de saamhorigheid in een buurt groeit. Dit kan de informele inzet tussen weerbare en kwetsbare burgers vergroten.

3.7 Welk sociaal en moreel kapitaal is aanwezig in Westervoort?

Om te komen tot een samenleving waar mensen betrokken zijn op elkaar is sociaal en moreel kapitaal nodig. Sociaal kapitaal gaat over het vermogen van mensen om verbindingen met elkaar aan te gaan en vormt de weg naar de verdere ontsluiting van moreel kapitaal. Moreel kapitaal is de bereidheid er voor een ander te zijn door iemand hulp of zorg te bieden. Voor de gemeente Westervoort is in kaart gebracht welke vormen van sociaal en moreel kapitaal er in de gemeente aanwezig zijn en hier geeft onderstaande tekst inzicht in.

3.7.1 SOCIAAL KAPITAAL

Sociale samenhang en de bereidheid iets voor een ander te betekenen is afhankelijk van het reeds aanwezige gemeenschapsleven in een samenleving. Om zicht te krijgen op het gemeenschapsleven in de gemeente Westervoort is er uitgebreid gevraagd naar welke verbanden, instellingen en organisaties er actief zijn in de buurt, wijk en voor Westervoort als geheel. Daarbij is er zowel doorgevraagd naar private (gezin, familie) als publieke verbanden (maatschappelijke organisaties). In de uitwerking van de deelvragen over sociale samenhang (paragraaf 5.3 en 5.4) is al het één en ander gezegd over welke maatschappelijke en sociale netwerken er in Westervoort zijn, hoe deze zich georganiseerd hebben en wat mensen in deze netwerken voor elkaar betekenen. In deze paragraaf volgt een nadere analyse van de aanwezige netwerken in Westervoort door in te gaan op de vraag hoe het staat met het vermogen van mensen en organisaties om verbindingen met elkaar aan te gaan. Dit gebeurt aan de hand van de begrippen bonding en bridging.

Bonding en bridging

Netwerken in een gemeenschap kunnen open en gesloten zijn. Gesloten zijn ze wanneer ze alleen hulp en zorg verlenen aan leden van de eigen gemeenschap; familie, vrienden en bekenden. Gesloten netwerken worden gekenmerkt door wat we 'bonding' noemen. Deze netwerken kenmerken zich doordat zij de mensen van het eigen verband of de eigen gemeenschap binden, zich richten op de noden en behoeften van de eigen groep en zich niet richten op anderen buiten de eigen kring. Open zijn netwerken wanneer er ook bereidheid bestaat om anderen hulp en zorg te verlenen. Open netwerken richten zich niet op alleen op leden van het eigen netwerk, maar overbruggen de afstand tot relatieve vreemden. Deze netwerken worden gekenmerkt door wat 'bridging' genoemd wordt. Waar het gaat over het tot stand komen van sociale samenhang zijn beide vormen van kapitaal; bonding en bridging, van belang. Bonding zorgt er voor dat mensen binnen netwerken naar elkaar omzien en zorg voor elkaar hebben. Bridging is nodig om wisselwerking en samenwerking tussen groepen tot stand te brengen en dit is nodig om een samenleving te creëren waar mensen zich opgenomen voelen en waarin burgers elkaar helpen hun leefomgeving en sociale vooruitzichten te verbeteren (Putnam, 2000).

Verschillende overbruggende verbanden aanwezig in Westervoort

Als de begrippen bonding en bridging worden toegepast op de Westervoortse situatie lijken de netwerken binnen Westervoort open van karakter te zijn. Er bestaan veel verschillende netwerken en samenwerkingsverbanden rondom zeer uiteenlopende thema's, en maatschappelijke organisaties van verschillende orde zijn hierbij aangesloten. Wanneer blijkt dat bepaalde partners nog niet aan tafel zitten die wel een meerwaarde zouden kunnen hebben, worden ze uitgenodigd om deel te nemen. Ook kerken in Westervoort die van oudsher wat meer naar binnen gericht waren, zoeken actief aansluiting bij allerlei overlegvormen, omdat ze inzien dat ze een belangrijke bijdrage kunnen leveren op het gebied van versterking en opbouw van de Westervoortse samenleving. Organisaties lijken open te staan voor nieuwkomers in Westervoort. Het beeld ontstaat dat burgers in Westervoort zich kunnen aansluiten bij maatschappelijke organisaties en dat uitsluiting op grond van bepaalde kenmerken, zoals religie of etniciteit, geen rol speelt. Meer dan de helft van de inwoners van Westervoort is dan ook bereid zich in te zetten voor burgers die zich mogelijk in een kwetsbare positie bevinden, onder andere voor mensen met GGZ-problematiek, mensen met een handicap, ouderen en allochtonen. Netwerken en verbanden binnen Westervoort dienen alert te blijven of ze voldoende open staan, ook voor de nieuwkomers in Westervoort. Nieuwkomers in Westervoort lijken zich niet altijd thuis te voelen bij vooral meer traditionele verenigingen, waarbij veel oud-Westervoorsters aangesloten zijn.

Aanwezigheid bindend sociaal kapitaal, maar wel verschillend per wijk

Wanneer gekeken wordt naar het bindend sociaal kapitaal (bonding) in de Westervoortse samenleving ontstaat het beeld dat mensen in Westervoort binnen netwerken van familie, vrienden, burens en kennissen naar elkaar omzien en betrokken zijn op elkaar. Indicatoren hiervoor zijn onder andere het grote aantal bewoners in Westervoort dat wekelijks op straat een praatje maakt met burens (90%). Een grote groep burgers die verder gaat dan enkel een praatje maken en praktische hulp geeft aan hun burens (70%). In vergelijking met Nederland blijkt Westervoort hoog te scoren op het bespreken van persoonlijke zaken door burens onderling. En ook het aantal mensen dat mantelzorg heeft verleend in de afgelopen 12 maanden is hoog in vergelijking met het gemiddelde in Nederland. In de Westervoortse gemeenschap bestaan dus verschillende warme verbanden waarin mensen omzien naar elkaar. Wel is de bonding binnen netwerken verschillend per wijk, zoals bleek uit de beantwoording van de vraag over hoe inwoners van Westervoort de sociale samenhang beleven (paragraaf 5.4). Uit de interviews met verschillende inwoners van Westervoort blijkt dat vooral in de 'oude kern' van Westervoort, met name onder oud-inwoners van Westervoort, de betrokkenheid van bewoners op elkaar hoog is. Daar is het verbindende sociaal kapitaal (bonding) dus sterker. Dat het bindend sociaal kapitaal in bepaalde wijken en delen van Westervoort, met name in Westervoort-Midden en Westervoort-Oost minder is, heeft te maken met het feit dat hier veelal mensen wonen die minder binding hebben met Westervoort doordat ze niet geboren en getogen zijn in het dorp. Veel nieuwkomers in Westervoort slapen in Westervoort, maar een groot deel van hun dagelijkse activiteiten vindt plaats buiten de woonplaats. Mensen die al langere tijd in Westervoort wonen, geven aan dat door de toename van het aantal nieuwkomers, de betrokkenheid op elkaar afgenomen is. Er liggen echter ook kansen in het feit dat er in Westervoort een groot aandeel 'import' gevestigd is. Er is sprake van grote diversiteit in achtergrond en er is daarom geen reden om mensen uit te sluiten op grond van bepaalde kenmerken. De uitdaging is te zoeken naar nieuwe samenbindende kenmerken op grond waarvan mensen aansluiting op elkaar kunnen vinden.

3.7.2 MOREEL KAPITAAL

Zoals in de inleiding van deze paragraaf is aangegeven, is moreel kapitaal de bereidheid voor een ander te zorgen of een ander te ondersteunen. Het morele duidt op het besef van verplichting tot zorg. Het begrip moreel kapitaal reikt verder dan solidariteit, waarbij nog altijd een belangrijk aandeel is voor de verzekering van een particulier belang – en gaat over 'weldoen' aan en het ontfermen over anderen en ook over de wereld. De ontplooiing van moreel kapitaal – de bereidheid er voor de ander te zijn – spreekt in een hoog-mobiele en geïndividualiseerde samenleving echter niet vanzelf (Kuiper, 2009). Voor de samenleving in Westervoort is in kaart gebracht hoe het staat met de bereidheid voor een ander te zorgen of een ander te ondersteunen door vragen hieromtrent voor te leggen aan burgers en maatschappelijke organisaties in vragenlijst en interviews. In deze paragraaf wordt geschetst hoe het er voor staat met het moreel kapitaal in Westervoort.

Bereidheid voor elkaar te zorgen en hulp te verlenen

Westervoortse burgers verlenen elkaar verschillende vormen van informele ondersteuning zo bleek al uit de beantwoording van voorgaande deelvragen. Nu zijn er aan burgers - naast concrete vragen

over hulp en ondersteuning die verleend worden - vragen voorgelegd die inzicht geven in de bereidheid tot het geven van hulp en of deze hulp al dan niet wederkerig dient te zijn. Deze vragen geven zicht op het moreel kapitaal in de Westervoortse samenleving (tabel 20).

Tabel 20

Uitslag van stellingen (score 1 (mee oneens) tot en met 5 (mee eens)) over de onderlinge aandacht, hulp en zorg tussen burens (N = 217) in percentages *)

stelling	mee oneens	gedeeltelijk mee oneens	niet mee eens/niet mee oneens	gedeeltelijk mee eens	mee eens
12.1 als ik iets voor mijn burens doe, verwacht ik dat zij ook wel eens wat voor mij doen	29	11	18	32	10
12.2 burens vragen me wel eens ergens bij te helpen	7	4	7	34	48
12.3 ik vraag zelf wel eens hulp aan mijn burens	14	6	9	33	37
12.4 we hebben in mijn buurt afspraken of regels over hoe we met elkaar om willen gaan	56	11	25	5	3
12.5 ik maak met mijn burens op straat een praatje	2	2	6	24	66
12.6 ik help mijn burens, ook als ik er niets voor terug krijg	2	1	6	19	71
12.7 het is fijn als burens iets voor me doen, maar ze moeten niets terugverwachten	51	14	16	12	7
12.8 burens vinden bij mij een luisterend oor voor privéproblemen	10	2	26	30	32

**) door afrondingen kan de som van de percentages afwijken van 100*

Opvallend is ten eerste dat het grootste deel van de inwoners van Westervoort (90%) het eens of gedeeltelijk eens is met de stelling dat 'ze bereid zijn de burens te helpen ook als ze hier niets voor terug krijgen'. Hieruit blijkt dat de bereidheid om een ander te helpen aanwezig is bij het merendeel van de Westervoortse bevolking. Ten tweede blijkt uit het tweede deel van de stelling dat ze ook bereid zijn te helpen zonder hier iets voor terug te verwachten. Ook uit andere vragen en antwoorden die betrekking hebben op hulp aan burens zonder er iets voor terug te krijgen (stelling 12.1 en stelling 12.7), blijkt dat een groot deel van de burgers bereid is iets voor een ander te doen.

Uit de interviews komt een meer gemêleerd beeld wanneer het gaat over de bereidheid om voor elkaar te zorgen. Mensen willen elkaar wel ondersteunen, maar hier zijn bepaalde voorwaarden aan verbonden. Voorwaarden zijn bijvoorbeeld dat mensen elkaar moeten kennen en dat hulp wel gevraagd moet worden. Twee citaten die deze voorwaarden illustreren:

"Mensen willen wel voor elkaar zorgen, maar vooral als ze vertrouwd zijn met elkaar."

Een inwoner van Westervoort zegt:

"De bereidheid om elkaar te helpen is er wel, maar er moet wel om gevraagd worden."

Deze zelfde voorwaarden zien we terug waar het gaat over de inzet voor kwetsbare groepen in de Westervoortse samenleving. Mensen zijn bereid zich in te zetten, maar moeten dan wel weten wie kwetsbaar is en welke hulpvragen er zijn waarop ze zouden kunnen inspelen. Ook blijkt uit de gesprekken dat aan deze voorwaarden vaker wordt voldaan in de oude kern van Westervoort dan in de wijken gelegen in Westervoort-Oost en Westervoort-Midden. In de oude kern kennen mensen elkaar en weten ze welke hulpvragen er spelen. Ze kunnen elkaar hierdoor beter ondersteunen waar dat nodig is. Door het ontbreken van publieke structuren gericht op de samenleving als geheel, zoals ontmoetingsmogelijkheden in de vorm van wijkcentra, inloopcentra, wordt het ontmoeten van elkaar en het tot stand komen van bonding en bridging bemoeilijkt.

In het licht van moreel kapitaal blijkt uit de beantwoording op de vraag 'hoe ziet een goede zorgzame samenleving eruit' dat het 'elkaar helpen' hoog scoort in alle wijken van Westervoort. Hierin gaan veel van de inwoners van Westervoort uit van een bepaalde wederkerigheid in relaties. Regelmatig keren uitspraken terug als 'respectvol met elkaar omgaan' en 'omgaan met een ander zoals je wilt dat ze ook met jou omgaan'. Uit veel antwoorden blijkt dat inwoners snel bang zijn dat men 'te veel' of 'te

bemoeiziek' is. Mensen willen zich niet opdringen. Hier ligt een uitdaging voor de gemeente. Het besef dat het zingevend voor een ander kan zijn als iemand om hulp vraagt, is iets dat nog aandacht vraagt. Het grootste deel van de burgers gaat uit van een bepaalde wederkerigheid in relaties, maar er zijn ook inwoners die meer idealistisch zijn. Zij zouden willen dat er meer altruïsme in de Westervoortse samenleving zou bestaan. De volgende citaten die een antwoord zijn op de vraag 'Hoe ziet een goede zorgzame samenleving eruit', illustreren dit:

"Wat voor elkaar over hebben."

"Meer wij dan ik."

"Niet alleen in eigenbelang denken."

Wie zorgt voor het tot stand brengen van moreel en sociaal kapitaal?

Wisselwerking en samenwerking tussen burgers en groepen helpt om een samenleving te creëren waarin mensen zich opgenomen voelen en waarin burgers elkaar helpen hun leefomgeving en sociale vooruitzichten te verbeteren. Waar burgers elkaar ontmoeten kunnen relaties ontstaan waarin burgers iets voor elkaar betekenen en waar ze elkaar waar nodig ondersteunen (moreel kapitaal). Het is van belang stil te staan bij de vraag wie er in de Westervoortse samenleving moet zorgen voor het tot stand komen voor het onderlinge contact, zodat de samenwerking en het omzien naar elkaar nu en in de toekomst geëffectueerd wordt. Onderstaande paragraaf gaat in op de vragen "wie in de Westervoortse samenleving neemt deze rol nu op zich?" en "welke partijen zou deze rol kunnen en moeten vervullen?"

Rol van de lokale overheid in stimuleren van moreel en sociaal kapitaal

De lokale overheid zal belangrijke steun moeten bieden aan de processen van het tot stand komen tot samenwerking, waardoor de betrokkenheid van maatschappelijke organisaties en burgers op elkaar, en uiteindelijk de sociale samenhang gestimuleerd wordt. De overheid kan burgers en maatschappelijke organisaties bij elkaar brengen en hen vragen een bepaalde taak op zich te nemen. Het lijkt er op dat de overheid in Westervoort deze taak serieus neemt. Zo komt ze met initiatieven als het opzetten van de wijkraden, het opzetten van de verschillende netwerken rondom de jeugd en jongeren en het opzetten van klankbordgroep 'Thuis in eigen buurt'.

Rol van de civil society in het stimuleren van sociaal en moreel kapitaal

Nu is het van belang dat de lokale overheid een bepaalde rol op zich neemt in het stimuleren van sociaal en moreel kapitaal, maar het gaat uiteindelijk om de sociale kwaliteit van de samenleving zelf. Er moeten sterke partners zijn in die samenleving die zelf als 'derden' steun willen verlenen aan processen van menging, samenwerking, het signaleren van problemen die er zijn en die willen aansturen op het omzien naar elkaar. Aan maatschappelijke organisaties is in dit verband de vraag voorgelegd wie in Westervoort een rol op zich zou moeten nemen in het bevorderen van de sociale samenhang. Gezien de antwoorden op deze vraag valt op dat de meerheid van vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties vindt dat overheid, professionele organisaties, burgerorganisaties en individuele burgers en gezinnen een taak hebben in het bevorderen van de sociale samenleving, waarbij vooral de laatste twee hoog scoren (zie tabel 15 in paragraaf 3.5.3). In Westervoort lijkt het besef dus aanwezig dat er ook iets verwacht mag worden van de civil society waar het gaat om het bouwen aan versterking van de samenleving en dat niet alleen de overheid hierin een taak heeft.

Maatschappelijke organisaties die de vragenlijsten hebben ingevuld blijken deze taak serieus te nemen en leveren op verschillende wijzen een bijdrage aan het bevorderen van de sociale samenhang. 90% van de maatschappelijke organisaties geeft aan een bijdrage te leveren aan de sociale samenhang in Westervoort. Organisaties doen dit op verschillende manieren, bijvoorbeeld door activiteiten te organiseren die het gevoel van betrokkenheid op elkaar stimuleren en die mensen stimuleren tot het aangaan van sociale contacten waardoor de betrokkenheid op elkaar verhoogd kan worden.

De inzet van verschillende maatschappelijke organisaties en burgerinitiatieven wordt door burgers en maatschappelijke organisaties in Westervoort gezien en gewaardeerd. In de motivering van waardering voor burgerinitiatieven en inzet van maatschappelijke organisaties is zichtbaar dat er waardering voor moreel kapitaal aanwezig is. Mensen vinden het goed dat er mensen zijn die 'zorg dragen voor anderen' en dat er mensen zijn die zich hiervoor, vanuit gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de samenleving, willen inzetten. Op de vraag 'wie zou er in het zonnetje gezet moeten worden?' voor de bijdrage die ze vervullen aan het versterken van de samenleving worden de volgende groepen het meest genoemd: wijkraden, sportverenigingen en scouting, burgers die vrijwilligerswerk doen al of niet via vrijwilligerscentrale Graag Gedaan, medewerkers van de

Zonnebloem en kerken. Wijkraden springen er echter uit. Zij krijgen diverse complimenten voor het stimuleren van de betrokkenheid van bewoners in de wijk. Een aantal citaten om dit te illustreren:

“De wijkraad heeft in de vijf jaar dat hij actief is al heel veel bereikt.”

“Daar zij (leden van de wijkraad) in deze tijden, ondanks dat zij misschien een baan hebben, toch het voortouw nemen om een positieve bijdrage te leveren aan de buurt.”

Uit de interviews komt naar voren dat ook de feesten in Westervoort, zoals carnaval, kermis en zomerfeest, van belang zijn in het kader van het bevorderen van de sociale samenhang. De actieve burgers in Westervoort die zich inzetten voor deze festiviteiten kunnen dan ook rekenen op waardering. Een respondent zegt over de jaarlijkse feesten het volgende:

“Het hele dorp is actief rondom carnaval. Het is elk jaar weer heel spannend wie de prins carnaval wordt en het wordt ook echt geheim gehouden en daardoor wordt er veel over gepraat. Na de kermis in oktober beginnen de voorbereidingen voor carnaval en in februari worden de praalwagens tijdens de carnavalsoptochten tentoongesteld. De Westervoortse wagens vallen vaak in de prijzen. Alle bouwgroepen en loopgroepen komen na afloop van de carnaval bij elkaar om te borrelen.”

We kunnen dus op grond van de uitkomsten van het onderzoek concluderen dat de overheid, maatschappelijke organisaties en andere informele sociale netwerken zich op verschillende wijze inzetten voor de samenleving en dat er al een aantal aanjagende partijen in de samenleving zijn die zorgen dat de sociale samenhang gestimuleerd wordt. Nu is het de vraag hoe dit omzien naar elkaar verder gestimuleerd kan worden, zodat die bereidheid om naar elkaar om te zien blijft bestaan en de netwerken hieromheen gerealiseerd worden en blijven. In het hoofdstuk aanbevelingen gaan we hier verder op in.

Samenvatting sociaal en moreel kapitaal in Westervoort

In Westervoort zijn verschillende overbruggende netwerken aanwezig. Er bestaan netwerken en samenwerkingsverbanden rondom uiteenlopende thema's, en maatschappelijke organisaties van verschillende orde zijn hierbij aangesloten. Hoewel er een vaste, hechte club van actieve vrijwilligers is, bestaat het beeld dat inwoners van Westervoort zich kunnen aansluiten bij verschillende netwerken en verbanden.

Binnen de eigen verbanden van familie, vrienden en burens is er sprake van sociale samenhang. Bij vergelijking wat betreft de sociale samenhang tussen de verschillende delen in Westervoort, valt op dat met name in de oude kern van Westervoort waar veel oud-inwoners van Westervoort woonachtig zijn de betrokkenheid op elkaar hoog is. Met de komst van nieuwkomers naar Westervoort is de betrokkenheid op elkaar afgenomen, doordat deze groep veelal activiteiten buiten de woonplaats heeft en er bij deze groep minder binding bestaat met het dorp en de inwoners.

Er is sprake van een bereidheid tot hulpvaardigheid ten opzichte van elkaar en burgers willen zich inzetten voor mensen die zich mogelijk in een kwetsbare positie bevinden of mensen die buiten de 'circuits' vallen. Wel moeten burgers alvorens deze hulp tot stand kan komen, elkaar kennen, weten wie ondersteuning nodig heeft en welke hulp nodig is.

In Westervoort is het besef aanwezig dat er ook iets van de civil society verwacht mag worden in het bouwen aan de versterking van de samenleving. Verschillende maatschappelijke organisaties en burgers nemen hierin een rol op zich, maar er liggen nog vele kansen ter versterking van de civil society.

Ook de overheid is bezig met de vraag hoe de betrokkenheid van burgers ten opzichte van elkaar versterkt kan worden en onderneemt activiteiten in die richting. Hierin kan echter nog doeltreffender opgetreden worden.

4. Conclusies en aanbevelingen

De gemeente Westervoort wil door middel van dit onderzoek in de eerste plaats zicht krijgen op de sociale kwaliteit en leefbaarheid in Westervoort. Op basis van deskresearch hebben de onderzoekers voorafgaand aan het empirisch onderzoek een aantal vermoedelijke krachtbronnen aangewezen: de bewoners van Westervoort-West, het rijke verenigingsleven, actieve wijkraden en een actieve woningcorporatie leken een belangrijke positieve bijdrage te leveren aan de sociale samenhang en leefbaarheid in Westervoort. Op basis van het empirische onderzoek dat in het najaar van 2009 uitgevoerd is, kan nu ook worden aangewezen wat daadwerkelijk de krachtbronnen van Westervoort zijn. Hieronder staan de belangrijkste conclusies van het onderzoek per thema weergegeven (paragraaf 4.1). Zowel dat wat goed gaat (krachtbronnen) en dat wat aandacht verdient (aandachtspunten) komen aan bod. De daarbij geformuleerde uitdagingen geven de gemeente en andere partijen richting voor het aanbrengen van verbeteringen.

Het tweede doel van de gemeente Westervoort met dit onderzoek was: concrete handvatten krijgen voor de invulling van nieuwe activiteiten, gericht op versterking van de betrokkenheid en samenhang in diverse wijken van Westervoort. In dit hoofdstuk worden dan ook aanbevelingen gedaan voor concrete activiteiten. In paragraaf 4.2 worden onze aanbevelingen op een rij gezet aan de hand van drie speerpunten, elk met concrete activiteiten. Deze aanbevelingen vormen concrete handvatten voor de acties om de sociale samenhang en leefbaarheid in verschillende delen van Westervoort op korte termijn te versterken en zo het woon- en leefklimaat voor inwoners van Westervoort te verbeteren.

4.1 Conclusies

Sociale samenhang in Westervoort

In dit onderzoek wordt onder sociale samenhang verstaan: “de betrokkenheid van mensen onderling, bij maatschappelijke organisaties en andere sociale verbanden en bij de samenleving als geheel, die er toe leidt dat zij bereid en in staat zijn anderen te ondersteunen”. In deze definitie worden verschillende aspecten van sociale samenhang benoemd. Voor elk van deze aspecten wordt hieronder weergegeven wat de belangrijkste conclusies zijn.

Betrokkenheid van mensen onderling

Waar het gaat over sociale samenhang is de betrokkenheid van mensen onderling van belang. In het theoretisch kader (zie hoofdstuk 1 en bijlage I) is aangegeven dat er een opbouw van betrokkenheid bestaat. Hoe hoger het niveau, des te sterker de onderlinge betrokkenheid van inwoners. En dat betekent ook: meer zorg en hulp voor en aan elkaar. We onderscheiden vijf stappen, van zwak naar sterk:

1. ‘Anonieme vreemden’: burgers kennen elkaar niet en leven langs elkaar heen.
2. ‘Publieke familiariteit’: burgers kennen elkaar en maken meelevende praatjes op straat.
3. ‘Goede burenen’: burgers zijn op goede voet met elkaar en helpen elkaar op basis van wederkerigheid.
4. ‘Inclusiviteit’: burgers letten op elkaars belang, helpen elkaar ook in de privé-situatie.
5. ‘Informeel zorg’: burgers steunen elkaar en geven elkaar vormen van (mantel)zorg.

Uit dit onderzoek blijkt dat inwoners van Westervoort hun buurtgenoten kennen. Ze zeggen elkaar gedag en maken een praatje; er is in ieder geval sprake van ‘publieke familiariteit’ (niveau 2). Op verschillende plekken in Westervoort gaat de betrokkenheid een stap verder en kan gesproken worden van ‘goede burenen’ (niveau 3); burgers zijn op goede voet met elkaar en helpen elkaar op basis van wederkerigheid. Burenen verlenen veel praktische hulp aan burenen. In met name de oude kern van Westervoort en onder oud-Westervoorsters is er zelfs sprake van inclusiviteit (niveau 4); burgers letten op elkaars belang en helpen elkaar in de privé-situatie; soms betekent dat zelfs vormen van mantelzorg (niveau 5). Er kan dus geconstateerd worden dat in Westervoort verschillende warme verbanden bestaan waarin mensen naar elkaar omzien. Dit bindend sociaal kapitaal (*bonding*) is echter wel verschillende per wijk en sterker aanwezig in Westervoort-West.

Bewoners geven aan dat belangrijke voorwaarden voor deze staat van verbondenheid de volgende zijn: je moet elkaar kennen en weten welke hulp er nodig is. De uitdaging voor Westervoort is gelegen

in het verder versterken van onderlinge betrokkenheid naar niveau 3 of hoger. Dit zal moeten starten met het elkaar beter leren kennen, mensen attenderen op de mogelijkheden om elkaar te helpen en mensen leren hun hulpvragen bekend te maken. Het buurt- en straatniveau biedt hiertoe veel kansen, omdat dat in de praktijk het niveau is waarop mensen elkaar kennen en helpen.

Het bestaan van en betrokkenheid bij maatschappelijke organisaties en andere sociale verbanden

Voor een verbonden samenleving is het van belang dat er netwerken en verbanden bestaan in een gemeenschap. Het gaat om formele netwerken waarin burgers en organisaties samenwerken, maar ook om informele sociale verbanden waarbinnen mensen elkaar weten te vinden om de samenleving te versterken. In Westervoort blijken er verschillende netwerken van bedrijven en maatschappelijke organisaties te bestaan. Deze netwerken functioneren over het algemeen goed en zijn open van karakter. De netwerken in Westervoort richten zich niet enkel op leden van de eigen groep, maar overbruggen de afstand tot relatieve vreemden. Er is dus sprake van bridging in de Westervooritse gemeenschap. Het is van belang dat deze open netwerken blijven voortbestaan. Een aandachtspunt is het vangnetoverleg dat maar moeizaam opstart maar waarvan de waarde duidelijk wordt ingezien door de deelnemers. Juist door het opstarten van dit overleg kunnen partijen beter samenwerken om kwetsbare burgers op te vangen en de nodige hulp te bieden. Een ander aandachtspunt is de (actieve) deelname van een aantal cruciale, nu nog missende partijen zoals politie, GGZ-instellingen en de kerken. Deze partijen kunnen een heel waardevolle bijdrage leveren en het niet betrokken zijn van deze partijen is dus een onbenutte kans.

Sociale verbanden maken het mogelijk dat mensen elkaar ontmoeten. Daarmee groeit de sociale samenhang. Westervoort kent een groot bestand aan verenigingen en organisaties. Waar het gaat om de betrokkenheid van burgers in Westervoort bij maatschappelijke organisaties is zichtbaar dat een deel van de burgers zich actief inzet voor en binnen deze organisaties, maar er is ook een groot deel (de helft) van bewoners dat nergens actief zegt te zijn. Aangezien er wel een grote bereidheid is onder bewoners om iets te doen, ligt de uitdaging in het informeren en motiveren van inwoners over de mogelijkheden om ook korte, afgebakende klussen te doen. Elkaar kennen, persoonlijk vragen en vrijwillige inzet belonen zijn hierbij belangrijke aandachtspunten. Hierbij kan specifieke aandacht uitgaan naar de mensen die nieuw in Westervoort komen wonen.

Betrokkenheid bij leefomgeving

Bij de leefbaarheid van wijken en buurten spelen bewoners zelf een belangrijke rol. Zij zelf kunnen zoals de Wmo beoogt, veel betekenen voor en doen in hun buurt om de leefbaarheid te vergroten. Om die reden is onderzocht in hoeverre inwoners van Westervoort betrokken zijn of willen zijn bij hun directe leefomgeving. De betrokkenheid bij zaken die spelen in de directe leefomgeving (de wijk) blijkt in Westervoort niet vanzelfsprekend. Een aantal factoren is van invloed op de mate van betrokkenheid. Mensen die buiten de wijk werken en aangewezen zijn op voorzieningen buiten de eigen wijk, tonen minder interesse en inzet voor de eigen wijk. Ook geldt dat mensen die recentelijk in Westervoort zijn komen wonen of veel verhuizen, minder betrokkenheid tonen dan oud-Westervoorsters. Met name in de wijken waar veel nieuwkomers wonen en minder onderlinge betrokkenheid is (Midden en delen van Oost), is de interesse voor wijkzaken minder groot. Hoe meer voorzieningen in de wijk, en hoe meer identificatie met buurtbewoners en de buurt, hoe groter de interesse er is en zal komen voor wijkzaken zoals het verbeteren van de openbare ruimte en het organiseren van activiteiten. Ook de aanwezigheid van een partij die de wijk als thema agendeert (wijkraad) en bewoners hierop attendeert, levert een positieve bijdrage. Aangezien bewoners nog al eens verbeterpunten zien in hun directe leefomgeving, ligt de uitdaging erin bewoners te laten ontmoeten, punten te laten aangeven wat zij verbeterd willen zien en hen bewust te maken van de rol die zij zelf kunnen spelen bij het aanpakken van zaken die hen en de buurtbewoners aangaan.

Betrokkenheid bij de samenleving als geheel

Ook bij het in stand houden en bevorderen van leefbaarheid in het gehele dorp zijn burgers van cruciaal belang. Hoe groot de betrokkenheid bij de samenleving als geheel (Westervoort) is, is ook onderzocht de afgelopen maanden. Identificatie met de omgeving speelt hierbij een belangrijke rol. Het blijkt dat de interesse voor en betrokkenheid bij zaken die heel Westervoort aangaan, groter is onder Westervoorsters die er al lang wonen dan bij de mensen die hier recent zijn komen wonen. Doordat voorzieningen op dorpsniveau georganiseerd zijn, is er voor een grote groep meer identificatie met Westervoort dan met de eigen wijk. Tegelijk zijn zaken die op Westervoorsts niveau spelen voor veel bewoners ook (letterlijk) ver weg (andere kant van het dorp) waardoor er afstand bestaat tot Westervooritse zaken en evenementen. Onder oud-Westervoorsters is veel herkenning bij

elkaar. Ze delen een gezamenlijke geschiedenis en kader van tradities en gewoonten. Er heerst een trots op Westervoort die maximaal tot uiting komt tijdens de jaarlijkse evenementen als kermis en carnaval. Deze evenementen en tradities zijn echter voor nieuwere inwoners onbekend en dus onbemind. De uitdaging ligt erin dat Westervoorsters die een trots voelen deze behouden maar ook openstaan voor nieuwe bewoners die mogelijk andere ideeën hebben die ook zeer interessant kunnen zijn. Hen uitdagen en een podium bieden voor het deelnemen aan of organiseren van evenementen, eventueel in hun eigen directe leefomgeving, biedt vele kansen voor participatie, identificatie, versterking van het 'wij-Westervoort'-gevoel en daarmee onderlinge verbondenheid.

Participatie van en aandacht voor kwetsbare groepen

De Wmo beoogt met het bevorderen van sociale samenhang de bereidheid om te zien naar elkaar te stimuleren. In de door het CvSv gekozen definitie is dan ook een belangrijke aanvulling op de definitie van sociale samenhang dat deze betrokkenheid er toe leidt dat *burgers bereid en in staat zijn elkaar en anderen te ondersteunen*. Daarom is er in dit onderzoek ook aandacht geweest voor de bereidheid tot en daadwerkelijke inzet van burgers voor kwetsbare groepen. De participatie van alle groepen in de samenleving, dus ook de participatie van kwetsbare groepen staat immers in de Wmo centraal.

Uit dit onderzoek blijkt dat burgers in Westervoort bereid zijn zich in te zetten voor mensen die zich mogelijk in een kwetsbare positie bevinden. Een bepaalde groep burgers geeft aan niet te weten wie kwetsbaar is en weet niet welke hulpvragen er spelen bij deze groep. Dit zijn redenen waarom ze zich nu niet inzetten, terwijl ze hiertoe wel bereid zijn. Dit onbenutte potentieel aan vrijwillige inzet zou aangeboord moeten worden. Het versterken van sociale samenhang in buurten en wijken kan er toe bijdragen dat meer mensen elkaar kennen en hulp en ondersteuning tussen weerbare en meer kwetsbare burgers tot stand kan komen. Hier moeten burgers dan wel toe uitgedaagd worden.

De bereidheid bestaat dus maar kan nog verder benut worden. Om de participatie van kwetsbare groepen mogelijk te maken is echter nog meer nodig. Goede voorzieningen voor kwetsbare groepen zijn een beginvoorwaarde. Volgens organisaties en bewoners in Westervoort zijn deze voorzieningen voor kwetsbare groepen over het algemeen aanwezig en goed. Mensen met een beperking, mensen van allochtone afkomst en ouderen kunnen rekenen op verschillende voorzieningen zoals aanpassingen aan openbare ruimten en activiteiten waardoor zij kunnen participeren. Wel zijn er een aantal belangrijke verbeterpunten genoemd in het onderzoek. Ten eerste is het belangrijk voor deze kwetsbare groepen dat basisvoorzieningen dicht bij de eigen woonomgeving gevestigd zijn. Dat is nu lang niet altijd het geval. Ten tweede zijn er groepen die speciale aandacht verdienen. Voor jongeren is de laatste jaren al veel georganiseerd en opgezet (zo bleek ook al uit de deskresearch), maar een meer veelzijdig aanbod en een betere bekendheid van wat dat aanbod precies inhoudt, is belangrijk. Een tweede kwetsbare groep vormt de mensen met een te kort aan financiële middelen. Hoewel er wel voorzieningen zijn voor deze groep, is het van belang dat het vangnet voor deze groep beter wordt, waardoor problemen eerder signaleerd en aangepakt kunnen worden. Een meer preventieve aanpak van financiële problematiek is wenselijk. Een andere risicogroep vormt de groep mensen die afhankelijk zijn van de ondersteunende begeleiding. Het wegvallen hiervan vormt een directe bedreiging voor de sociale en maatschappelijke participatie van mensen met een beperking.

Leefbaarheid in Westervoort

Naast aandacht voor sociale samenhang vroeg de gemeente Westervoort om aandacht te besteden aan de leefbaarheid in de gemeente Westervoort. In dit onderzoek wordt onder leefbaarheid de kwaliteit van de fysieke leefomgeving verstaan. Het gaat daarbij om een schone en veilige leefomgeving en voorzieningen die van een goede kwaliteit zijn (schoon, heel en veilig). Leefbaarheid heeft een indirecte relatie met participatie: een schone veilige en niet beschadigde leefomgeving draagt bij aan het besef dat inzet voor eigen straat, wijk en dorp de moeite waard is. Een welverzorgde en veilige leefomgeving draagt daarnaast bij aan identificatie met eigen buurt, wijk of dorp. En in dit kader is de aandacht voor de beleving van leefbaarheid van inwoners van Westervoort dan ook zeer van belang en worden de belangrijkste conclusies hieromtrent hieronder weergegeven.

Woonbeleving

Hoewel de wijkopbouw, -indeling en uitstraling van de verschillende wijken van Westervoort heel verschillend zijn, kan gesteld worden dat het overgrote deel van de inwoners van Westervoort (93%) globaal gezien positief is over zijn of haar woonomgeving. Dat geldt voor alle woongebieden van Westervoort, maar in Westervoort-West is de tevredenheid onder bewoners het hoogst. Ondanks deze tevredenheid, zien ze wel kansen voor verbetering. Bij bewoners uit alle woongebieden zijn ideeën voor het verbeteren van de woonomgeving. De uitdaging ligt erin om mensen te motiveren ook

zelf een bijdrage te leveren aan de verbetering van de woonomgeving, waardoor de woonbeleving nog beter wordt.

Voorzieningen

Voor bepaalde voorzieningen maken Westervoorters gebruik van de centrumgemeente Arnhem. Maar de voorzieningen die men voor het dagelijks leven en functioneren in Westervoort nodig heeft, zijn aanwezig in Westervoort. Een voorziening die gemist wordt, is het voormalige inloopcentrum in het oude centrum. Daar ontmoetten de mensen elkaar op een laagdrempelige manier en dat wordt nu gemist. Maar het allerbelangrijkste aandachtspunt vormt de verdeling van de voorzieningen over de verschillende woongebieden van Westervoort. De voorzieningen zijn of in het oude centrum of in de buurt van de Nieuwhof en de Rozet gevestigd. Het gezamenlijk gebruik van voorzieningen bindt mensen samen en biedt een plek voor ontmoeting. Daarom is een aandachtspunt om de Westervoortse voorzieningen kritisch te bekijken en kansen te zoeken voor het verdelen van bepaalde kleinschalige voorzieningen over Westervoort, dichterbij de directe woonomgeving van mensen. Juist door de voorzieningen in de wijken te krijgen, ontstaat levendigheid en participatie van kwetsbare mensen. Het idee van kiempunten in de wijk wordt door velen dan ook enthousiast ontvangen.

Schoon, heel, veilig

Leefbaarheid heeft te maken met sociale netwerken, maar zeker ook met de toestand van de fysieke leefomgeving. Is deze schoon, heel en veilig bevonden door inwoners van Westervoort, dan is de leefbaarheid op fysieke aspecten voldoende. Het onderzoek laat het volgende beeld zien. De meeste buurten van Westervoort zijn veilig. Wel wordt aangegeven dat er (nog steeds) te hard gereden wordt en hangjongeren geven bewoners een minder veilig gevoel. Op de aspecten schoon en heel zijn bewoners kritischer. Ze vinden dat er op het gebied van onderhoud veel kan verbeteren om de woonomgeving schoner te krijgen en verloedering aan te pakken of te voorkomen. Daarnaast vormen parkeergelegenheid en hondenpoep volgens inwoners van Westervoort langdurige problemen waar snel een oplossing voor moet komen. Het gemeentelijk zwerfvuilproject is een goede start en verdient volgens burgers een compliment. Beter toezicht is volgens burgers nodig voor de handhaving van schone, hele en veilige buurten en wijken.

Kijkend naar verschillen tussen de drie woongebieden, verdient Westervoort-Midden aandacht. Het is volgens bewoners van belang om de wijken schoon, maar ook heel te krijgen en veiligheid te waarborgen. In Westervoort-Oost speelt met name het onderhoud van openbare ruimten in de wijken Leigraaf en Ganzenpoel een rol. Ook hier ligt verloedering op de loer. Hoewel het in Westervoort-West over het algemeen goed gaat, mag dit deel zeker niet vergeten worden. Ook daar krijgen het onderhoud van groen en grijs (openbare ruimten) volgens inwoners van Westervoort niet voldoende aandacht. Tot slot is het belangrijk dat er ook (gemeentelijke) aandacht komt en blijft voor de nieuwste wijken van Westervoort. Hoewel uit deze wijken weinig geluiden van problemen komen, is het van belang dat ook daar het onderhoud vanaf het begin goed is en blijft. Aandacht voor de leefbaarheid van de leefomgeving heeft immers directe invloed op het gevoel van bewoners dat ze serieus genomen worden en het bevordert dat bewoners zich willen identificeren en inzetten voor hun wijk.

Krachtbronnen van Westervoort

Naast deze conclusies over de diverse aspecten van sociale samenhang en leefbaarheid, is het belangrijk om een overzicht te geven van wat nu de krachtbronnen van Westervoort zijn. Deze krachtbronnen bieden namelijk handvatten om de sociale samenhang en leefbaarheid te behouden en daar waar nodig en mogelijk te versterken. Krachtbronnen zijn belangrijk voor de verdere groei van de civil society als zelfverantwoordelijke en zelfzorgende samenleving. Op basis van dit onderzoek heeft Westervoort een aantal heel belangrijke krachtbronnen die in de conclusies al wel aan de orde kwamen, maar hier nog expliciet benoemd en op een rijtje gezet worden. De volgende kenmerken, structuren en organisaties van de Westervoortse samenleving kunnen als krachtbronnen worden aangeduid:

Bonding in Westervoort-West en onder oud-Westervoorters

In Westervoort bestaat er samenhang in de eigen verbanden (op familie, wijk- en buurtniveau) en deze is met name erg sterk bij oud-Westervoorters en inwoners van Westervoort-West.

Verschillende actieve overbruggende netwerken

Er bestaan al verschillende publieke structuren (netwerken en samenwerkingsverbanden) die gericht zijn op de samenleving als geheel (overbruggende netwerken).

Aanwezigheid moreel kapitaal

In Westervoort is er sprake van bereidheid tot hulpvaardigheid ten opzichte van elkaar. Burgers willen zich inzetten voor mensen die zich mogelijk in een kwetsbare positie bevinden of mensen die buiten de 'circuits' vallen. Er bestaat zorg over 'vergeten' en mogelijk kwetsbare groepen in de samenleving.

Besef aanwezig dat er ook iets verwacht mag worden van de burgers zelf

Bij burgers in Westervoort bestaat het besef dat er ook iets van hen verwacht mag worden in het werken aan de versterking van de sociale samenhang en leefbaarheid. Een groep Westervoorsters - met name oud-Westervoorsters - is kritisch naar de gemeente toe, maar juist deze kritische houding laat zien dat ze betrokken zijn bij hun eigen leefomgeving.

Actief en betrokken verenigingsleven

Er is groep van zo'n 300 zeer actieve vrijwilligers in Westervoort die er voor zorgt dat het verenigingsleven in Westervoort draaiende blijft. Uit dit onderzoek blijkt dat met name sportverenigingen en scoutingverenigingen, vrijwilligersvereniging de Zonnebloem en de carnavalsverenigingen gewaardeerd worden voor hun bijdrage aan de samenleving en zij kunnen dan ook als krachtbronnen van de Westervoortse samenleving benoemd worden.

Aanwezigheid wijkraden en betrokken wijkcoördinator

De wijkraden leveren in verschillende wijken in Westervoort al een belangrijke bijdrage in het bevorderen van de sociale samenhang en leefbaarheid. De huidige wijkcoördinator is een belangrijke aanjager in het proces van het opzetten van wijkraden en faciliteert hen in het komen tot activiteiten. Er bestaat bij de leden van de wijkraden vertrouwen in deze wijkcoördinator.

Kerken

Kerken in Westervoort hebben zicht op de kwetsbare groepen in de samenleving en ondernemen verschillende activiteiten om kwetsbaren in de samenleving te ondersteunen. Kerkleden doen veelvuldig vrijwilligerswerk in Westervoort. Kerken zijn bereid zich in te zetten voor de Westervoortse samenleving door zich actief op te stellen en initiatieven te tonen in het zitting nemen in overlegverbanden en netwerken.

Woningcorporatie Vivare

De woningcorporatie Vivare organiseert verschillende activiteiten om de leefbaarheid in Westervoort te verbeteren en tevens werken ze hard aan het ontwikkelen van wijkvisies.

4.2 Aanbevelingen

Hierboven zijn op de verschillende aspecten van sociale samenhang en leefbaarheid conclusies weergegeven. Op basis van deze conclusies geven we hieronder aan voor welke uitdagingen de gemeente, organisaties en burgers met elkaar staan. Op basis van drie belangrijke speerpunten zijn concrete activiteiten geformuleerd. Ook zijn daarbij de partijen benoemd die een belangrijke rol kunnen spelen in het oppakken en uitvoeren van deze activiteiten. Door deze uitdagingen met concrete activiteiten aan te gaan (en daarbij gebruik te maken van de verschillende krachtbronnen), wordt gewerkt aan behoud én versterking van de sociale samenhang en leefbaarheid in Westervoort.

Speerpunt 1: Stimuleren van verbondenheid in de wijk

Het eerste speerpunt is gericht op het stimuleren van sociale verbondenheid. Door het verbinden van de volgende onderzoeksuitkomsten laten we zien dat er met name kansen liggen in het stimuleren van deze verbondenheid door in te steken op kleinschalig en lokaal niveau; dichtbij de bewoner zelf.

De sociale verbondenheid van mensen onderling en betrokkenheid bij hun leef- en woonomgeving is voldoende, maar er liggen kansen om deze betrokkenheid naar een hoger niveau te trekken.

- Bewoners zien verbeterkansen in en voor hun directe woonomgeving.
- Bewoners van Westervoort zijn bereid elkaar te helpen, maar weten niet goed wat ze kunnen betekenen en voor wie.
- De wijkraden functioneren naar tevredenheid van bewoners en groeien in bekendheid en effect.
- Er is behoefte aan (winkel)voorzieningen en een ontmoetingsplek dichtbij eigen huis.

Bovenstaande uitkomsten en wensen voor versterking komen in onderstaande concrete aanbevelingen samen.

In elke wijk een wijkraad

De zeven huidige wijkraden in Westervoort doen goed werk en leveren een bijdrage aan fysieke en sociale opbouw van de wijk. De wijkraden zijn dan ook een belangrijke krachtbron van de Westervoortse samenleving. Hoewel de start van een wijkraad soms moeizaam is en de resultaten niet altijd direct meetbaar zijn, is het goed om de lijn van oprichting van wijkraden als gemeente voort te zetten. Ook in die gebieden waar nog geen wijkraad is, doet de gemeente er goed aan het voor touw te nemen om ook daar wijkraden te installeren. Het doel van de wijkraden is drieledig. Enerzijds gaat het om het vormen van een kanaal tussen bewoners en gemeente en anderzijds gaat het om het verbeteren van de fysieke leefbaarheid. Een belangrijk derde doel dat daaraan toegevoegd moet worden, is het creëren van ontmoeting van bewoners door het organiseren van sociale activiteiten voor en met (een deel van) de bewoners. Dat vormt de basis voor onderlinge bekendheid en betrokkenheid. En dat biedt weer kansen voor onderling (informele) hulp.

Bij het installeren van de wijkraad hebben zowel de gemeente als inwoners van Westervoort een belangrijke rol te vervullen.

- **Gemeente:** De gemeente zou in delen van Westervoort waar nog geen wijkraad gevestigd is, mensen moeten uitnodigen om wijkraden op te zetten. De gemeente zou op moeten treden als stimulator en facilitator voor de wijkraden door het beschikbaar stellen van een budget en wanneer mogelijk een locatie waarin de wijkraden zich kunnen vestigen. Daarnaast kan de gemeente de wijkraden ondersteunen door adviezen te geven. De huidige coördinator van de wijkraden neemt de rol van ondersteuner en adviseur reeds op zich en er bestaat bij de deelnemers van de wijkraden vertrouwen in haar. Het is van belang dat zij deze rol blijft vervullen.
- **Aan inwoners van de wijken de kern, Steenderens, Beekenoord, Naederhuizen en het Ambacht:** Meld u aan als kandidaat voor de wijkraad. Op die manier kunt u samen met anderen werken aan een gezellige, prettige buurt om in te wonen!
- **Aan de zeven bestaande wijkraden en wijkraden in wording:** Het is van belang in het organiseren van activiteiten na te denken over hoe verschillende groepen bewoners met verschillende behoeften geënthousiasmeerd en aangesproken kunnen worden. Het organiseren van een wijkoverstijgende activiteit, waarbij bijvoorbeeld twee of drie wijkraden samen iets organiseren, is aan te bevelen. Hierdoor kan er ook ontmoeting met bewoners uit andere delen van Westervoort plaats vinden.

Ontmoetingsplek in de wijk

Creëer in ieder woongebied of mogelijk zelfs in iedere wijk een laagdrempelige, fysieke ontmoetingsplek voor bewoners. In die wijken waar zo'n plaats bestaat, wordt dit gewaardeerd. En daar waar geen centrale plek is, wordt deze gemist. Zo'n ontmoetingsplek is een locatie in de wijk waar de wijkraad bijeenkomt, wijkzaken met bewoners besproken kunnen worden, (van waaruit) activiteiten georganiseerd en uitgevoerd kunnen worden. Het is een plek waar mensen kunnen binnen lopen om elkaar te ontmoeten en te horen wat er speelt of staat te gebeuren in de wijk. Kortom: het is een plek waar bewoners elkaar leren kennen, zich meer bewust worden van elkaar en de wijk en zo zich meer en meer gaan identificeren met de wijk.

- **Gemeente:** Faciliteer wijkraden en wijken in een locatie waar zij ontmoeting kunnen realiseren.
- **Wijkraden:** Ga op zoek naar een centrale locatie in de wijk en gebruik deze als basis voor activiteiten en communicatie over en in de wijk.
- **Wijkbewoners:** Kom met voorstellen wat er binnen deze ontmoetingsplek georganiseerd kan worden. Wat vindt u leuk? En wat kunt u zelf betekenen voor uw buurtgenoten?

Stimuleer ontmoeting en activiteiten op straatniveau

In de nieuwere wijken van Westervoort kan de onderlinge verbondenheid vergroot worden. Onderlinge ongedwongen ontmoeting biedt hier kansen voor. Ook is bekend dat er in deze nieuwere wijken mensen met jonge kinderen wonen. Uitgaande van deze aspecten, biedt het concept van leef- en speelstraten juist in die wijken een mooie kans. In Den Bosch (en inmiddels ook in vele andere Nederlandse en Belgische gemeenten) is jarenlang ervaring opgedaan met het opzetten van speel- en leefstraten (zie www.speelstraten.nl). Onderzoek toonde aan dat de sfeer in deelnemende straten opvallend verbeterde. De gedachte bij speel- en leefstraten is dat de bewoners uitgenodigd worden om hun straat op een (zondag)middag om te bouwen tot speelterrein voor de kinderen uit de straat, tot grote bowlingbaan of anderszins leuke ontmoetingsplek. Kinderen spelen met elkaar en ouders leren elkaar ongedwongen kennen. Door het initiatief in de eigen straat te laten, is de organisatie niet zo

intensief. Bewoners hebben het initiatief en worden door de gemeente gefaciliteerd (ondersteund) door het bij voorbaat verkrijgen van een vergunning voor het afzetten van de straat en het eventueel verkrijgen van een budget voor activiteiten.

- *Gemeente*: Maak een plan voor het faciliteren bij speel- en leefstraten in Westervoort. Nodig bewoners en wijkraden uit dit idee op te pakken en de eigen straat tot de leukste speelstraat van Westervoort te maken! Faciliteer, maar trek het initiatief niet naar de gemeente, speelstraten werken bij de gratie van initiatief, inzet en bewegingsruimte van burgers!
- *Bewoners*: Verdiep je in de speelstraten en denk na over wat leuk zou zijn aan activiteiten in eigen straat.
- *Wijkraden*: Denk mee en faciliteer straten in het opzetten van de speelstraten.

Werken aan onderlinge betrokkenheid

In de oudere wijken van Westervoort is het ook belangrijk om aan de onderlinge betrokkenheid te werken. De onderlinge betrokkenheid tussen buurtgenoten ligt daar al op een hoog niveau. Het is van belang dat ook nieuwe bewoners en jongere generaties die in deze buurten komen wonen, goed aansluiten bij dat niveau. Een licht instrument dat hiervoor heel geschikt is, is het huiskamergesprek. Een huiskamergesprek is een laagdrempelige bijeenkomst bij één bewoner thuis, waarbij alle andere mensen in de straat worden uitgenodigd. Onder leiding van een gespreksleider bespreken ze een aantal stellingen over de manier waarop mensen met elkaar omgaan in de straat, en waarvoor ze wel en niet een beroep op elkaar doen. In de pilot 'Ha Buurman, Ha Buurvrouw' in Zwolle¹⁵ hadden de huiskamergesprekken als effect dat burens beter van elkaar wisten wat hun onderlinge verwachtingen waren, bijvoorbeeld wat ze vanzelfsprekend vonden om voor elkaar te doen. Ook werden tijdens de huiskamergesprekken de eerste afspraken gemaakt voor nieuwe initiatieven in de straat. Bovendien kwamen de burens er met elkaar achter dat de oudere bewoners bepaalde sociale regels vanzelfsprekend vonden waar jongere bewoners en nieuwkomers geen idee van hadden. De oudere bewoners verwachtten van nieuwe burens dat zij zich voorstelden door alle burens samen uit te nodigen op de koffie. Nieuwe burens die dat niet deden, gaven zonder dat ze het wisten het signaal af dat ze niet al te veel met de burens te maken wilden hebben. Dergelijke misverstanden ontstaan gemakkelijk in straten waar een sterk, jarenoud verband bestaat tussen bewoners; huiskamergesprekken kunnen deze misverstanden uit de weg ruimen. Huiskamergesprekken zijn met name passend in straten waar al een goede basis aan sociale cohesie bestaat, en kunnen heel gericht ingezet worden om nieuwe bewoners bij het hoge niveau van 'inclusiviteit' aan te laten haken.

- *Gemeente*: Train gespreksleiders om huiskamergesprekken te kunnen leiden. Dit kunnen vrijwilligers zijn of beroepskrachten (bijv. van een welzijnsorganisatie); een mooie combinatie met andere aanbevelingen is om mensen te trainen die verbonden zijn aan de wijkraden of buurtverenigingen. Maak met de gespreksleiders ook afspraken om snel op initiatieven die uit de huiskamergesprekken voortkomen te kunnen reageren; stel minimaal informatie ter beschikking voor welk soort initiatief men waar mag aankloppen, of stel ook kleine budgetten ter beschikking om goede initiatieven snel te kunnen belonen.
- *Wijkraden of buurtverenigingen*: Benut het instrument van huiskamergesprekken om de onderlinge betrokkenheid te stimuleren, maar zeker ook om zelf goed contact te houden met zoveel mogelijk wijkbewoners (ook nieuwkomers) en om een schat aan initiatieven uit de straten te genereren.
- *Bewoners*: Stel je woonkamer ter beschikking voor een huiskamergesprek of doe mee als deelnemer; en als er (nog) geen huiskamergesprek door gemeente, wijkraad of buurtvereniging wordt geïnitieerd: ga zelf in gesprek met zoveel mogelijk burens over wat je eigenlijk van elkaar verwacht. Wat voor de een vanzelfsprekend is, kan voor de ander een compleet onbekende sociale regel zijn. Een misverstand is zo geboren. De meeste nieuwe bewoners willen zich graag inzetten voor de burens.

Basisvoorzieningen in ieder woongebied of wijk

Ganzenpoel is de grootste wijk van Westervoort en kent weinig eigen voorzieningen. Ook vele andere wijken in het later 'aangebouwde' Westervoort kennen weinig voorzieningen. Tegelijkertijd is bekend dat juist basisvoorzieningen een plek bieden voor ontmoeting. Kiempunten in de wijken waar bewoners uit de wijk elkaar ontmoeten en mensen met een beperking ook kunnen komen, zijn dan ook een verstandige keuze waarmee bewoners erg blij zouden zijn. Het gaat hier niet om alle

¹⁵ De methodiek en de effecten ervan worden beschreven in Jager-Vreugdenhil e.a., 2008.

voorzieningen. Naast een ontmoetingsplek in iedere wijk, is het goed basisvoorzieningen als een supermarkt en apotheek in ieder geval in ieder van de drie woongebieden te realiseren.

- *Gemeente*: Ga door met vanuit het project 'thuis in eigen buurt' nadenken over en vormgeven van kiempunten in de buurten en wijken van Westervoort.
- *Ondernemers van Westervoort*: Durf te kiezen voor een aanbod aan diensten op locatie. Het kan een aantrekkende werking hebben voor die diensten wanneer ondernemers erin slagen hun krachten te bundelen op wijkniveau in elk van de drie gebieden, waardoor cliënten er eerder voor zullen kiezen in dat gebied te (blijven) wonen. Dat geldt voor ondernemers met een zorg- of ondersteuningsaanbod voor mensen die minder mobiel zijn (ouderen, mensen met een lichamelijke beperking); maar bijvoorbeeld ook voor supermarkten en apotheken.

Vrijwilligers en maatschappelijke stagiairs in de wijk

Bij Westervoorsters is er bereidheid tot het bieden van (eenmalige) hulp aan buurtbewoners (krachtbron). Door hen persoonlijk te vragen voor een activiteit bij hen in de buurt met duidelijk resultaat, wordt de drempel om iets te doen verlaagd. Tevens zijn er in Westervoort jongeren die een maatschappelijke stage moeten uitvoeren. Door het inzetten van deze jongeren bij het organiseren en uitvoeren van verschillende sociale of praktische (schoonmaak)activiteiten, bundel je vrijwillige (geleide) inzet voor de wijken. Maar jongeren kunnen natuurlijk ook zelf een speelstraat organiseren!

- *Gemeente*: Inspireer door scholen, de vrijwilligerscentrale en wijkraden te wijzen op de mogelijkheid om mensen persoonlijk te vragen en maatschappelijke stages in te zetten voor het bevorderen van ontmoeting van bewoners.
- *Vrijwilligerscentrale*: Koppel leerlingen in het kader van hun maatschappelijke stage aan wijkraden of een buurtvereniging.
- *Scholen*: Ga de uitdaging aan; stel jongeren in de gelegenheid hun maatschappelijke stage uit te voeren in de eigen buurt of straat. Laat hen zelf een activiteit bedenken en uitvoeren.
- *Ouders van jongeren*: Stimuleer uw puber om iets te doen voor de straat, buurt of wijk. Dichtbij huis is genoeg te doen en reistijd heb je niet!
- *Jongeren*: je hebt wat te bieden aan je eigen straat of buurt! Als je graag iets zou willen in je buurt, zoals een talentenwedstrijd, een ontmoetingsplek voor jou en je vrienden of een buurtbarbecue, dan is daar vaak best geld en ruimte voor, zeker als je er zelf ook tijd en energie in wilt stoppen. Zoek op wie in jouw buurt de buurtvereniging zit of in de wijkraad, vertel ze wat je idee is en wat je er zelf aan zou kunnen doen. Vaak weten zij wel hoe ze aan materiaal, geld en ruimte kunnen komen. En waarschijnlijk kun je het laten meetellen als maatschappelijke stage.

Speerpunt 2: Verbetering onderhoud openbare ruimten

Voortzetten en versterken onderhoudsplan

De gemeente is de afgelopen jaren gestart met een project om zwerfvuil op te ruimen en te verminderen. Dit moet doorgezet worden. Maar tevens zijn er mogelijkheden om als aanvulling hierop het onderhoudsplan uit te breiden. De bewoners zien de gemeente als een belangrijke speler om hierin het voortouw te nemen. Wees als gemeente dan ook transparant in de plannen die gaan komen. En omdat bewoners geneigd zijn alleen naar de gemeente te kijken is het belangrijk dat de gemeente ook initiatieven toont om bewoners (via de wijkraad) te betrekken. Zo worden zij zich bewust van de mogelijkheden een bijdrage te leveren, leren ze elkaar kennen en wint de wijk en wijkraad aan bekendheid.

Meer toezicht

Er is vraag naar meer toezicht op de leefomgeving in Westervoort. Het gaat hier niet perse om controle van alleen politie (die overigens wel gemist wordt op straat en in de wijk), maar ook om toezicht van bijvoorbeeld Vivare (op de tuintjes van huurders), een buurtpreventieteam of de wijkraad. Taak van een dergelijke partij is om problemen rondom leefbaarheid te signaleren en mensen aan te spreken in het verbeteren van de leefbaarheid.

- *Gemeente*: Ga door met het nieuw leven inblazen van de buurtpreventieteams samen met de wijkraden.
- *Politie*: Sluit je aan bij bestaande netwerken en denk mee in bestaande overlegverbanden die de leefbaarheid van Westervoort willen bevorderen. Wees meer zichtbaar in wijk en buurt.
- *Wijkraad*: breng in beeld welke behoeften er bij bewoners in de wijk bestaan om de leefbaarheid te bevorderen en denk na over hoe bewoners ingezet kunnen worden bij het vergroten van de leefbaarheid van de wijk.

- *Vivare*: Houdt als woningbouwcorporatie aandacht voor het leefbaar houden van de woonomgeving. Spreek bewoners aan op hun verantwoordelijkheid nemen voor de eigen leefomgeving. Communiceer naar inwoners en wijkraden over de interventies die nu reeds gepleegd worden om de leefbaarheid te vergroten. Dit laatste is van belang omdat inwoners van Westervoort niet goed zicht hebben op de hoeveelheid activiteiten die er op dit punt reeds ondernomen worden door de woningcorporatie.

Speerpunt 3: Een nieuwe houding en werkwijze; pro-actief, outreachend en uitnodigend

Een proactieve, uitnodigende houding

Niet alleen de gemeente, maar ook bedrijven, maatschappelijke organisaties en burgers hebben een rol bij het bevorderen van sociale samenhang en het leefbaar maken en houden van de directe woonomgeving. Wel is het belangrijk dat er een partij is die het goede voorbeeld geeft en het voortouw neemt, aangezien uit onderzoeken blijkt dat zonder de rol van een uitnodigende partij actief burgerschap niet vanzelf tot stand komt.

- *Gemeente*: De gemeente doet er goed aan zich na dit onderzoek pro-actief op te stellen. Door te laten zien wat er naar aanleiding van het onderzoek gedaan wordt, welke acties eruit voortkomen, en snel van start te gaan, laat je bewoners zien dat de gemeente daadkracht heeft. Een pro-actieve, maar ook uitnodigende houding is van groot belang. Uitnodigend betekent: niet alleen aan de slag, maar samen met andere partijen en anderen uitnodigen om zelf ook met goede ideeën en concrete acties te komen. Het kan helpen om concrete doelstellingen te formuleren na aanleiding van dit onderzoek. Denk als gemeente samen met de maatschappelijke organisaties en inwoners van Westervoort na over welke zaken er betreffende sociale samenhang en leefbaarheid prioriteit hebben. Wat is de 'sociale agenda' van de gemeente Westervoort. Vervolgens is het zaak om lokale partijen en burgers bij elkaar om de tafel te brengen om te werken aan deze sociale agenda. Door partijen met elkaar te laten nadenken en te laten samenwerken ontstaat er een gezamenlijke gerichtheid op vraagstukken van publiek welzijn. Hierdoor wordt de inzet van de civil society gestimuleerd en wordt gewerkt aan een zelfzorgende samenleving.

Open netwerken

Westervoort kent vele organisaties, verenigingen en (maatschappelijke) organisaties. Door oud-Westervoorsters worden deze netwerken als open ervaren, maar nieuwkomers ervaren dat lang niet altijd zo. Het is dan ook niet alleen voor de gemeente van belang een nieuwe houding aan te nemen. Ook voor deze netwerken is het van belang een open, transparante houding aan te nemen.

- *Maatschappelijke organisaties, clubs en verenigingen*: Denk na of je als organisatie een open houding hebt en toegankelijk bent voor alle inwoners van Westervoort en welke mogelijkheden er zijn om nieuwe inwoners van Westervoort te betrekken en uit te nodigen voor activiteiten.

Herhalings- en effectmeting

Voorkom vele onderzoeken; bundel de krachten

De gemeente Westervoort heeft in de afgelopen jaren vele onderzoeken laten uitvoeren. Dit resulteerde niet altijd in duidelijke nieuwe activiteiten, waardoor er sprake is van een onderzoeksmoeheid onder bewoners en organisaties en een verminderd positief beeld van de gemeente. Men wil nu graag actie zien.

- *Gemeente*: De gemeente doet er goed aan om de komende jaren niet te veel onderzoeken door externen te laten doen. Bij informatiebehoefte kan er voor gekozen worden juist als ambtenaren zelf een focusgroep of gesprek met organisaties of burger(s) te organiseren. Zo voelen burgers en organisaties in Westervoort zich gehoord en serieus genomen. Ook is het belangrijk om krachten te bundelen. Zijn er meerdere partijen die over soortgelijke thema informatie willen hebben van dezelfde doelgroep? Bundel dan de krachten en voer het onderzoek samen uit. We denken hierbij aan onderzoeken en activiteiten van Vivare, Mikado en wijkraden. Koppel terug aan bewoners en organisaties wat gedaan is met de eerdere onderzoeken en ook met dit onderzoek. Wanneer ze zien dat er daadwerkelijk iets mee gebeurt, zullen ze eerder bereid zijn ook met een volgend onderzoek weer mee te doen.

Effect meten van uitgevoerde activiteiten

De gemeente wil graag over enkele jaren een herhalingsonderzoek doen waarbij ze gegevens van dit onderzoek kunnen vergelijken met de nieuwe situatie. De gemeente kan dit onderzoek zeker herhalen op basis van de bij dit onderzoek gebruikte methodieken. Alleen een vragenlijst uitzetten is een optie,

maar de gesprekken leveren daarbij wel essentiële extra kwalitatieve informatie op, en activeren bovendien mensen. Wel zijn er enkele kritische kanttekeningen die de gemeente serieus zal moeten afwegen en meenemen, voordat een herhalingsmeting gedaan wordt.

- Voor herhaling van het onderzoek is het goed de vragenlijsten bij te stellen, zodat het ook enkele vragen bevat over de tot dan toe ondernomen acties en activiteiten die ingezet zijn om de sociale samenhang en leefbaarheid te bevorderen. Op deze manier kan gemeten worden hoe over bepaalde acties gedacht wordt en wat de resultaten daarvan zijn. Zo krijgt de gemeente zicht op de effecten, uitkomsten en ontwikkelingen in het veld. En juist om die reden zou een vervolgmeting uitgezet moeten worden. De vragenlijsten zijn echter al lang, dus zal ook een keuze moeten worden gemaakt welke vragen kunnen vervallen of in andere onderzoeken meegenomen kunnen worden.
- Gebruik naast de gegevens van dit onderzoek ook de resultaten van de veiligheidsmonitor 2009/2010 als basis voor een vervolgmeting. Op deze manier kan een mooie vergelijking gemaakt worden en ontwikkelingen in positieve danwel negatieve zin in beeld gebracht worden.
- Om betrokkenheid van burgers bij elkaar, de wijk en Westervoortse zaken te vergroten, is het interessant om bij de herhalingsmeting in iedere wijk een bijeenkomst voor inwoners te organiseren om zo zelf concrete informatie te ontvangen over ervaringen, meningen en nieuwe benodigde acties. Men kan heel goed aangeven wat er in de eigen wijk nodig is. En juist door het benaderen van alle wijken, wordt ook gelijkheid en waardering geuit.
- Voorzieningen voor de doelgroep allochtonen lijken voldoende. In dit onderzoek is echter niet duidelijk de mening van de allochtone inwoners gepeild over hun ervaringen met de voorzieningen. Voor deze doelgroep, evenals voor de doelgroepen jongeren en minima zou specifieke aandacht kunnen komen in de vorm van gesprekken met mensen uit deze doelgroep zelf.
- Betrek andere partijen in het uitwerken van de resultaten en activiteiten. En koppel duidelijk aan de inwoners en organisaties terug wat er met de resultaten gedaan wordt.

5 Literatuur

- Andriessen, C. (2008). *Projectplan 'Ontwikkeling Kiempunt(en) in de Gemeente Westervoort'*. Westervoort, gemeente Westervoort.
- Baars-Blom, J.M., Bredewold, F.H. Versteeg, P. (2008). *De ketting en de schakels. Sociale samenhang in Nunspeet*. Zwolle: Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.
- Castillo Guerra, J.G., Glashouwer, M., Kregting, J. (2008). *Tel je zegeningen – het maatschappelijk rendement van christelijke kerken in Rotterdam en hun bijdrage aan sociale cohesie*. Nijmegen: NIM.
- Coleman, J.S. (1988). *Social capital in the creation of human capital*. AJS Volume 94 Supplement S95-S120.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2008). *Gemeente op Maat Westervoort*. Voorburg/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Dekker, P. (1994). *Civil Society*. Den Haag: SCP.
- Duyvendak, J.W., Hurenkamp, M. (red). (2004). *Kiezen voor de kudde. Lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid*. Amsterdam: Uitgeverij van Gennep.
- Frieling, M. A. (2008). *Een goede buur. 'Joint Production' als motor voor actief burgerschap in de buurt*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Gemeente Westervoort en Vivare Duiven (2006). *Leefbaarheid Westervoort*.
- Gemeente Westervoort (2009). *Spelregels voor wijkgericht werken in Westervoort*.
- Gemeente Westervoort (2007). *Evaluatie wijkgericht werken in Westervoort 2002-2007*.
- Gemeente Westervoort. *Statistisch jaarboek 2008*. www.westervoort.nl
- Gemeente Westervoort (2008). *Interne notitie Overzicht Jeugdbeleid*.
- Gemeente Westervoort (2008). *Beleidsplan Wmo 2008-2011. Ieder voor allen, allen voor ieder. Leven in Westervoort, samen verantwoordelijk voor kwaliteit*.
- Gemeente Westervoort (2009). *Zij aan zij. Beleidsplan mantelzorg en vrijwilligers in de zorg*. Westervoort.
- Hart, J. de (2003). *Zekere banden. Sociale Cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Hurenkamp, H. Tonkens, E. Duyvendak, J.W. (2006). *Wat burgers bezielt. Een onderzoek naar burgerinitiatieven*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam/NICIS Kenniscentrum Grote Steden.
- Houten, G. van, Tuynman, H. Gilsing, R. (2008). *Eerste tussenrapportage Wmo Evaluatie. De invoering van de Wmo: gemeentelijk beleid in 2007*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Jager-Vreugdenhil, M. Boven, S. Luiten, R. Leyder-Havenstroom (2008). *Ha Buurman, Ha Buurvrouw! Onderzoek naar de effectiviteit van de Zwolse pilots 'Ha Buurman, Ha Buurvrouw' op informele aandacht, hulp en zorg tussen burens*. Zwolle: Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.
- Jehoel Gijsbers, G. (2004). *Sociale uitsluiting in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

- Kamerstuk 29538, nr. 28 (4 juli 2005) en in vergelijkbare bewoordingen in een brief aan de Tweede Kamer, 23 mei 2005 (Kamerstuk 29538, nr. 19).
- Keuper, J., Vliet, L. van der (2006). *Notitie Leefbaarheid Westervoort*. Duiven/Westervoort: Vivare, gemeente Westervoort.
- Koning, G.M. (1996). *De verzorgingsstaat voorbij. Over grondslagen van de sociale zekerheid*. Nunspeet: Marnix van St. Aldegondestichting.
- Kuiper, R. (2009). *Moreel Kapitaal. De verbindingskracht van de samenleving*. Amsterdam: Buijten & Schipperheijn Motief.
- Kwekkeboom, R. Jager-Vreugdenhil (red). (2009). *De praktijk van de Wmo. Onderzoekresultaten lectoraten Social Work*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Linders, L. (2007). *Niet de sterkste schouders. Sociale interventie*. 16 (2), 13-24.
- Politie Gelderland-Midden. *Veiligheidsmonitor 2005 Gelderland-Midden* (2005).
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Roes, T. (2002). *Sociale cohesie en sociale infrastructuur. Verkenning van beleidsmogelijkheden en bestuurlijke modellen*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Werkdocument 79. Den Haag: SCP.
- Roorda-Lukkien, C. Jager-Vreugdenhil, M., Kuiper, R. (2006). *Kerk en Caritas. Een onderzoek naar vrijwilligerswerk en mantelzorg in vier orthodox-protestantse kerken*. Zwolle: Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.
- Schuyt, C.J.M. (1991). *Op zoek naar het hart van de verzorgingsstaat*. Leiden: Stenfert Kroese.
- Schuyt, C.J.M. (2006). *Steunberen van de samenleving. Sociologische essays*. Amsterdam: University Press.
- Schurink, W. *Jaarplan Wmo 2008-2009*. Gemeente Westervoort.
- Sretzer, S., Woolcock, M. (2004). Health by association? Social capital, social theory, and the political economy of public health. *International Journal of Epidemiology*. 33 (4), 650-667.
- Van Hoof & Ruysseveldt (1996). *Sociologie en de moderne samenleving*, Amsterdam: Boom.
- Versteeg, P. Bredewold, F.H., Kuiper, R. (2008). *De stukjes en de puzzel. Sociale samenhang en leefbaarheid in Zwartewaterland*. Zwolle: Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.
- Vivare (2009). *Wijkindeling Westervoort*. Duiven, Vivare.
- Voskamp, A. (2008). *Nota voor oprichting van een Wmo-raad in Westervoort*. Westervoort: gemeente Westervoort.
- Wolters en De Graaf (2005) *Maatschappelijke problemen*, Boom: Amsterdam.
- Wijkraad Broeklanden (2007). *Wijkplan Broeklanden 2008-2009*. Westervoort.
- Wijkraad Hoogeind (2006). *Wijkplan Hoogeind 2006-2007*. Westervoort.
- Wijkraad Lange Maat (2007). *Wijkplan 2007-2008 wijkraad Lange Maat*. Westervoort.
- Wijkraad Leigraaf (2008). *Wijkplan wijkraad de Leigraaf*. Westervoort.
- Wijkraad MSW (2008). *Wijkplan Mosterdhof/Struikendoorn/De Weem*. Westervoort.

WRR (2005). *Vertrouwen in de buurt*. Amsterdam: University Press.

WRR (2005). *Normen, waarden en de last van het gedrag*. Amsterdam: University Press.

WRR (2007). *Identificatie met Nederland*. Amsterdam: University Press.

Geraadpleegde websites

Website gemeente Westervoort www.westervoort.nl

Website thuis in eigen buurt www.thuisineigenbuurt.nl

Website Jong in Westervoort www.jonginwestervoort.nl

Website stichting Mikado www.mikado-welzijn.nl

Website ondernemersvereniging Westervoort www.ondernemendwestervoort.nl

Website Centraal Bureau voor de Statistiek www.cbs.nl

Grote buurtonderzoek Nederland: http://www.wdm.nl/GeoMarktprofiel/Grote_Buurt_Onderzoek en www.hetgrotebuurtonderzoek.nl (cijfers resultaten Westervoort dd 12 augustus 2009)

Website kerk en Wmo: www.kerkenwmo.nl

6 Bijlagen

Bijlage I: Theoretisch kader

Bijlage II: Operationalisering en onderzoeksopzet

Bijlage III: Verantwoording respons, betrouwbaarheid en validiteit

Bijlage IV: Vragenlijst voor burgers in de gemeente Westervoort

Bijlage V: Vragenlijst voor organisaties actief in de gemeente Westervoort

Bijlage I Theoretisch kader

Hieronder zal eerst worden ingegaan op een aantal centrale begrippen zoals die in de Wmo worden gehanteerd en zoals die in dit rapport worden uitgewerkt. Daarmee wordt een theoretisch kader geschetst aan de hand waarvan in de volgende hoofdstukken de sociale samenhang in gemeente Westervoort wordt onderzocht en beschreven.

Belangrijke begrippen

LEEFBAARHEID EN SOCIALE SAMENHANG

De twee termen 'sociale samenhang' en 'leefbaarheid' die in prestatieveld 1 van de Wmo worden genoemd sluiten aan bij uitingen van bezorgdheid over de kwaliteit van de samenleving. In de media en onder de bevolking is regelmatig zorg te horen over de gebrekkige betrokkenheid van burgers op elkaar, over 'korte lontjes', sociaal isolement en vereenzaming, verloedering van woonomgevingen, onveiligheid op straat. Door opnieuw beleid te maken, gericht op de leefomgeving van mensen, wordt verwacht de kwaliteit van de samenleving te versterken.

Het is daarbij uiteraard belangrijk de begrippen 'sociale samenhang' en 'leefbaarheid' goed te definiëren. Wat betekenen de begrippen precies? Aan welk soort zaken moet worden gewerkt om 'sociale samenhang' en 'leefbaarheid' te bevorderen?

'Leefbaarheid' is in dit verband nog de minst problematische term. Hoewel er verschillende opvattingen over bestaan, wordt het door veel beleidsmakers en politici vooral geïnterpreteerd als 'schoon, heel en veilig', en ze leggen daarmee sterk de nadruk op de fysieke leefomgeving. In dit onderzoek wordt onder leefbaarheid de kwaliteit van de fysieke leefomgeving verstaan. Daarbij gaat het om een schone en veilige leefomgeving en voorzieningen die van een goede kwaliteit zijn (schoon, heel en veilig). Leefbaarheid heeft een indirecte relatie met participatie: een schone, veilige en niet-beschadigde leefomgeving draagt bij aan het besef dat de inzet voor eigen straat, wijk en dorp de moeite waard is. Waar verloedering van de leefomgeving de sociale kwaliteit onder druk zet, draagt een welverzorgde fysieke leefomgeving bij aan sociale stijging en bereidheid tot participatie (WRR, 2005). Een welverzorgde en veilige leefomgeving draagt ook bij aan de identificatie met eigen buurt, wijk, dorp of stad.

Een welverzorgde en veilige fysieke leefomgeving is echter geen voldoende voorwaarde voor de sociale kwaliteit van de samenleving. Ook wanneer leefbaarheid wordt bevorderd kan het zo zijn dat sociale samenhang ontbreekt en dat het de samenleving aan zelfzorgend vermogen ontbreekt.

De meer gecompliceerde term van prestatieveld 1 is derhalve 'sociale samenhang'. Wat is 'sociale samenhang' precies? In ons onderzoek sluiten we ons aan bij de door het SCP gehanteerde definitie (Roes, 2002): "De betrokkenheid van mensen onderling, bij maatschappelijke organisaties en andere sociale verbanden en bij de samenleving als geheel". Bij sociale samenhang (of 'sociale cohesie') gaat het niet in de eerste plaats over de cohesie binnen gezinnen, scholen, bedrijven (interne bindingen), maar vooral over de samenhang tussen burgers en groepen burgers (al dan niet georganiseerd) in hun betrokkenheid op de samenleving.

In de genoemde definitie gaat het over 'maatschappelijke organisaties en andere sociale verbanden'. Onder maatschappelijke organisaties verstaan we formele professionele organisaties met een maatschappelijk doel, zoals zorg- en welzijnsorganisaties, maar ook niet-professionele burgerorganisaties, zoals sportclubs en buurtverenigingen. Ook kerken en moskeeën scharen we onder de term 'burgerorganisatie' en daarmee onder 'maatschappelijke organisatie'. Onder andere sociale verbanden verstaan we de niet-formele verbanden, zoals families, burens- en vriendennetwerken. Betrokkenheid van mensen onderling is een begrip dat zowel slaat op een gevoel of emotie als op concrete activiteiten. Het gevoel van onderlinge betrokkenheid kan bestaan uit een warme emotie of een bepaalde onderlinge identificatie. Onderlinge betrokkenheid krijgt concreet vorm in groeten, bij elkaar op bezoek gaan, elkaar helpen. 'Betrokkenheid van mensen bij deze organisaties en verbanden' kan ook bestaan uit een betrokken gevoel, maar blijkt vooral uit concrete activiteiten: het lid zijn van een vereniging, het organiseren van en meedoen aan activiteiten, het onderhouden van sociale contacten en het helpen van familie, vrienden of burens. 'Betrokkenheid van mensen en bij de samenleving als geheel' is een lastiger begrip, omdat 'de samenleving als geheel' in feite niet meer is dan een optelsom van de verschillende personen, organisaties en verbanden die samen onder de noemer 'samenleving' vallen. De activiteit 'betrokkenheid bij de samenleving als geheel' is daarmee vooral de optelsom van de betrokkenheid van mensen onderling en de betrokkenheid bij organisaties

en verbanden. De emotie 'betrokkenheid bij het geheel van de samenleving' kan wel meer betekenen dan alleen een optelsom van betrokken gevoel bij verschillende onderdelen van de samenleving: het kan gaan over opvattingen van mensen over het geheel (bijvoorbeeld een algemene uitspraak over het functioneren van de verzorgingsstaat, of over de mate waarin mensen over het algemeen met elkaar omgaan). De drie genoemde vormen van betrokkenheid betreffen drie verschillende niveaus die in de praktijk niet altijd uit elkaar te halen: is het helpen van een buurman een vorm van betrokkenheid bij je buurman als individueel persoon, van je betrokkenheid bij het verband 'buurt' waar je deel van uit maakt, of bij de samenleving als geheel waar je beiden deel van uitmaakt? Dat kan allemaal tegelijk gelden. In dit onderzoek worden indicatoren onderzocht op verschillende niveaus, met name op de niveaus van onderlinge relaties als op het niveau van organisaties en verbanden. De indicatoren zijn gekozen zowel voor betrokkenheid als gevoel (waar identificeren mensen zich mee, wat vinden ze van de manier waarop mensen met elkaar omgaan) als voor betrokkenheid als activiteit (met wie heeft men contact, wie helpt wie, bij welke organisaties neemt men deel aan activiteiten).

Het is nodig de definitie van het SCP uit te breiden, aangezien uit betrokkenheid van mensen op elkaar nog niet automatisch de bereidheid voortvloeit anderen te ondersteunen. Dit laatste is wat de Wmo beoogt. Daarmee hanteert de wet normatieve doelstellingen, die ook deel moeten uitmaken van de visie op sociale samenhang. Wij hanteren daarom een uitgebreidere definitie: "De betrokkenheid van mensen onderling, bij maatschappelijke organisaties en andere sociale verbanden en bij de samenleving als geheel, die er toe leidt dat zij bereid en in staat zijn anderen te ondersteunen".

Sociale samenhang komt niet spontaan tot stand. Zij is afhankelijk van goede voorbeelden, initiatieven, wederkerigheidsrelaties, vertrouwen, identificatie met anderen, van sociaal en moreel kapitaal en verantwoordelijkheidszin bij burgers. Wij gaan er in ons onderzoek van uit dat er 'krachtbronnen' (in mensen en gemeenschappen van mensen) in wijk en buurt nodig zijn om als basis te dienen voor de onderlinge betrokkenheid van burgers. Sociale samenhang zal alleen groeien als er al vormen van concreet gemeenschapsleven in wijk en buurt bestaan. Die basis is nodig omdat sociale samenhang nog op iets anders doelt, namelijk op de bereidheid anderen te ondersteunen als het gaat om 'participatie', ondersteuning en lichte hulpvragen.

SOCIAAL EN MOREEL KAPITAAL

In onze benadering van sociale samenhang onderscheiden we sociaal kapitaal en moreel kapitaal. Sociaal kapitaal is het vermogen van mensen verbindingen met anderen aan te gaan. Moreel kapitaal is de bereidheid voor een ander te zorgen, of althans deze te ondersteunen (Kuiper, 2009). Sociaal kapitaal is doorgaans de weg naar de verdere ontsluiting van moreel kapitaal. Door het web van wederkerigheid dat ontstaat wanneer mensen met elkaar in contact komen en uitwisselingsrelaties aangaan, groeit niet alleen een sfeer van onderling vertrouwen ('trust atmosphere'), maar wordt ook de vraag opgeroepen of men bereid is er voor een ander te zijn als deze hulp of ondersteuning nodig heeft. De ontplooiing van moreel kapitaal – de bereidheid er voor de ander te zijn – spreekt in een hoog-mobiele, multiculturele en geïndividualiseerde samenleving echter niet vanzelf. Ze veronderstelt vormen van altruïsme in de samenleving. Maatschappelijk altruïsme wordt gevoed in omgevingen, waarin altruïsme als een deugd of vanzelfsprekend levenspatroon wordt aangemerkt. De omgevingen waarin dat gebeurt noemen we 'krachtbronnen'. Dat kunnen gezinnen zijn, maatschappelijke organisaties, instellingen, sterke buurtrelaties, informele netwerken. Daar waar de bereidheid is voor de ander te zorgen, kan ook de vraag gesteld worden of die houding zich kan uitbreiden naar anderen. Dit is de ontplooiing van moreel kapitaal, waardoor sociale samenhang wordt versterkt.

Een analyse op grassroot-level

In onze benadering van sociale samenhang proberen we zo dicht mogelijk bij het 'grassroot-level' te komen. Het gaat er uiteindelijk om de samenleving van 'onderop' te leren kennen en de bindingskracht van de 'civil society' op dat niveau vast te stellen. Dit houdt in dat (a) aard van de sociale samenhang wordt vastgesteld, dat (b) de ervaren knelpunten en aanwezige kwetsbare groepen en situaties in kaart worden gebracht en (c) vastgesteld wordt welke 'krachtbronnen' in wijk en buurt aanwezig zijn, waarbij kan worden aangesloten. Over alle drie de punten volgt nu een korte toelichting.

AARD VAN SOCIALE SAMENHANG

In dit onderzoek wordt het begrip 'sociale samenhang' operationeel gemaakt door verschillende niveaus te onderscheiden, van zwak naar sterk. We onderscheiden vijf stappen:

Anonieme vreemden: burgers kennen elkaar niet en leven langs elkaar heen.

Publieke familiariteit: burgers kennen elkaar en maken meelevende praatjes op straat.

Goede buren: burgers zijn op goede voet met elkaar en helpen elkaar op basis van wederkerigheid.

Inclusiviteit: burgers letten op elkaars belang, helpen elkaar ook in de privé-situatie.

Informele zorg: burgers steunen elkaar en geven elkaar vormen van (mantel)zorg.

De niveau's 1 t/m 5 laten een opklimming zien. Een situatie waarin sociale samenhang ontbreekt kan zich ontwikkelen tot een situatie waarin sociale samenhang zich uit in normale uitwisselingsrelaties. Het niveau van onderlinge hulp wordt aangeduid met het begrip 'wederkerigheid'. Hierbij gaat het om het beginsel 'voor wat hoort wat' (mutualiteit).

De ambities van de Wmo, gericht op het ideaal van een zelfzorgende samenleving, reiken echter verder. Tot die ambities horen ook vormen van onderlinge hulpverlening en informele zorg (niveau 4 en 5). Deze vormen van hulp en zorg vragen echter een grote inzet van burgers voor mensen in hun directe omgeving. Hiervoor is 'sociale samenhang' wel een noodzakelijke voorwaarde, maar niet voldoende.

KWETSBARE SITUATIES OF GROEPEN

Hierbij denken we zowel aan situaties van gebrekkige leefbaarheid of aan individuen en groepen die onvoldoende kunnen participeren, onvoldoende steun vanuit hun omgeving ervaren en niet worden geholpen als er hulp- of zorgvragen zijn.

Wat leefbaarheid betreft gaat het om een analyse van de directe woonomgeving: de beschikbaarheid van voorzieningen (winkels, instellingen), de kwaliteit van de woonomgeving (verkotting, achterstallig onderhoud, verkeerssituatie). Vaak hebben gemeenten de beschikking over een leefbaarheidsscan, omnibusonderzoek of een dergelijke monitor, die verschillende aspecten van de leefbaarheid in kaart brengt.

Voor wat betreft de kwetsbare groepen is er veelal nog onvoldoende geïnventariseerd en geregistreerd. Onderzoek onder burgers en maatschappelijke organisaties op het terrein van welzijn en zorg is nodig om een beeld te krijgen van kwetsbare personen en groepen in wijken en buurten.

Kwetsbaar zijn die groepen die tekorten ondervinden op sociaal cultureel gebied of de economisch structurele dimensie (Jehoel-Gijsberts, 2004). In dit onderzoek gaat het met name om tekorten op sociaal cultureel gebied, meer concreet de sociale participatie. Bijzondere aandacht moet worden besteed aan alleenstaande personen, mensen in woonvoorzieningen, al dan niet met een beperking, situaties van mantelzorg, mensen met een verslavingsprobleem, werkloze jongeren en ouderen en zorgwekkende zorgmijders. Kwetsbare mensen hebben behoefte aan versterkte netwerken in hun directe leefomgeving.

De vraag is telkens of deze situaties worden opgemerkt door de omgeving zelf en of er bereidheid is hiervoor iets te betekenen.

KRACHTBRONNEN

Sociale samenhang en de bereidheid iets voor anderen te betekenen is doorgaans afhankelijk van reeds aanwezig gemeenschapsleven. Daarvoor is een nadere analyse nodig van de verbanden, instellingen en organisaties die actief zijn in buurt en wijk. Hierbij denken we aan gezinnen, familienetwerken, kerkgemeenschappen, buurtorganisaties, verenigingen, informele vrijwilligersnetwerken. Het pas bij het denken over een zelfredzame 'civil society' hier in de eerste plaats bij aan te sluiten en niet te snel te gaan leunen op overheidsinstellingen of maatschappelijk werk. De reeds aanwezige vormen van gemeenschapsleven noemen we 'krachtbronnen'. De krachtbronnen beschikken over het sociaal en moreel kapitaal, die de bereidheid voedt iets voor anderen te betekenen.

Krachtbronnen kunnen open en gesloten zijn. Gesloten zijn ze wanneer ze alleen hulp en zorg verlenen aan leden van de eigen gemeenschap (bekenden, vrienden, verwanten). Open zijn ze wanneer ze ook anderen hulp en zorg verlenen. Gesloten netwerken worden gekenmerkt door wat we 'bonding' (bindingskapitaal) noemen: zij binden de mensen van het eigen verband of de eigen gemeenschap, richten zich op de noden en behoeften van de eigen groep en richten zich niet op anderen buiten de eigen kring. Open netwerken richten zich niet alleen op zichzelf, maar overbruggen

tevens de afstand tot relatieve vreemden. Zij worden dus tevens gekenmerkt door wat we 'bridging' (brugkapitaal) noemen (Putnam, 2000).

Wil een lokale gemeenschap groeien in zelfzorgend vermogen dan zullen de krachtbronnen van een samenleving moeten worden aangeboord. Daar waar het vermogen en de bereidheid bestaat voor anderen te zorgen kan ook de samenleving sterker worden in termen van onderlinge hulp en informele zorg. Daarvoor is wel nodig dat wat via de krachtbronnen van de samenleving beschikbaar is, wordt aangewend voor het publiek welzijn. Dat betekent in een aantal gevallen dat gesloten krachtbronnen – waar veel 'bonding' en weinig 'bridging' plaatsvindt – worden uitgenodigd hun sociale capaciteit aan te wenden voor het welzijn van de samenleving. De sociale kwaliteit van een gesloten netwerk of gemeenschap moet als het ware gekoppeld worden aan de behoeften en noden van de samenleving. Dat kan inhouden dat een zorginstelling meer outreachend gaat werken of dat een vereniging of kerk zich inzet voor de jeugd of de ouderen van een bepaalde wijk. Voor het tot stand komen van dergelijke processen is een vorm van organisatie nodig. Zeker waar 'vraag' en 'aanbod' de begrenzing van buurt of wijk overstijgen zijn er structuren nodig om partijen bij elkaar te brengen.

Krachtbronnen zijn dus belangrijk voor de verdere groei van de 'civil society' als zelfverantwoordelijke en zelfzorgende samenleving. Zij leveren het 'kapitaal' dat nodig is om vormen van onderlinge hulp en informele zorg te doen ontstaan. Voor de ontsluiting ervan is wel sturend vermogen nodig, zowel op het niveau van buurt en wijk zelf, als buurt- en wijkoverstijgend. Vanuit deze analyse op grassroots-level kunnen we gemakkelijk de stap maken naar een praktische handelingstheorie. Duidelijk wordt wie met wie moeten worden verbonden, welke stimulansen en prikkels moeten worden uitgedeeld en welke ondersteunende rol verbanden en instellingen kunnen hebben in het bevorderen van een zelfredzame 'civil society'.

Meedoen en meebouwen

PARTICIPATIE

Participatie staat centraal in de Wmo. Burgers moeten kunnen meedoen en meekomen. Wat precies met participatie wordt beoogd is afhankelijk van lokale (beleidsmatige) doelstellingen. We maken een aantal opmerkingen over de verschillende soorten en vormen van meedoen en meekomen. Participatie is namelijk geen eenduidig begrip. De eenvoudige betekenis is 'deelnemen' of 'meedoen'. De mogelijkheid deel te nemen aan de samenleving is voor iedere burger een belangrijk goed en in het bijzonder voor hen die hierbij beperkingen of belemmeringen ondervinden. Meedoen betekent mee opgenomen zijn in de menselijke samenleving. Meebouwen betekent ook daadwerkelijk een bijdrage leveren aan de samenleving.

Dat 'meedoen' en 'meebouwen' kan echter veel verschillende verschijningsvormen aannemen, die allemaal 'participatie' genoemd kunnen worden en plaatsvinden in gemeenschappen, organisaties en netwerken. Deelname aan het arbeidsproces is iets anders dan deelname aan een sportactiviteit of betrokkenheid bij een beleidsproces. Het is van belang hier goede onderscheidingen te hanteren. Om het begrip te operationaliseren onderscheiden we de volgende vijf vormen van participatie (Jager-Vreugdenhil, ongepubliceerd):

- Politieke participatie: de deelname van burgers aan het politieke proces en de beleidsvorming in een lokale (democratische) setting;
- Arbeidsparticipatie: de deelname van burgers in het arbeidsproces (betaalde arbeid en ondernemerschap);
- Onderwijsparticipatie: de deelname aan het onderwijsproces;
- Maatschappelijke participatie: de deelname van burgers aan georganiseerde maatschappelijke activiteiten (vrijwilligerswerk, sportactiviteiten);
- Sociale participatie: de deelname van burgers aan informele en ongeorganiseerde activiteiten.

Deze vormen van participatie zijn gerelateerd aan verschillende netwerken (institutionele contexten). Elk van die netwerken heeft een eigen karakter, elk vormt een andere voedingsbodem van het sociaal en moreel kapitaal dat zich hierin ontwikkelt (Kuiper, 2009):

- Politieke instellingen, inspraakorganen, buurt- en wijkraden.
- Markt, bedrijvigheid, ondernemingen
- Scholen en educatieve instellingen
- Maatschappelijke organisaties en instellingen (verenigingen, kerken, non-profit-organisaties)
- Gezin, vriendenclub, netwerk van kennissen en buurtgenoten.

Voor de ontwikkeling van de 'civil society' en de participatie van alle burgers daarin zijn maatschappelijke en sociale participatie de aangrijpingspunten. Wanneer mensen meedoen in organisaties en sociale netwerken en daarbij tot onderlinge samenwerking komen, zijn ze gemakkelijker in staat collectieve actie te ondernemen met het doel de directe leefomgeving veilig te maken, zorg te dragen voor publieke voorzieningen, andere mensen te helpen, armoede te bestrijden. Meedoen krijgt een vervolg in meekomen.

De samenleving van de burgers gaat strikt genomen niet over de domeinen van de overheid en de markt, al wordt soms politieke en economische participatie meegenomen bij het beoordelen van de kwaliteit van de civil society. Bedrijven kunnen een belangrijke impuls geven aan maatschappelijke participatie van burgers (via gerichte acties, sponsorinitiatieven). Overheden kunnen de kaders scheppen voor maatschappelijke participatie van burgers door hen meer eigen verantwoordelijkheid en beheerstaken te geven in buurt en wijk. En ook aan onderwijsinstellingen wordt een belangrijke rol toegeschreven in de vorming van goed burgerschap (WRR, 2005). In een integrale visie op de ontwikkeling van een welverbonden lokale 'civil society' doen alle contexten mee.

Participatie vereist in een aantal gevallen een versterkte inzet op de 'civil society', in andere gevallen de aanwezigheid van publieke voorzieningen. De keuzes die hierin gemaakt worden, hangen af van beleidsdoelstellingen.

In ieder geval heeft de Wmo als ideaal dat iedere burger deel kan nemen aan de samenleving. Daarbij wordt gedoeld op zowel het bijdragen aan (eigen inzet) maatschappelijk organisaties en sociale verbanden als het deel hebben daarin (mee-delen van de 'winst'). Meedoen en meebouwen. Terecht richt de Wmo primair de focus van de belangstelling op maatschappelijke en sociale participatie. Meedoen betekent deelnemen aan georganiseerde en ongeorganiseerde maatschappelijke en sociale activiteiten met als nevenverschijnsel het ontstaan van gedeelde normen en sociale controle. Zo komt er meer 'orde' en 'samenhang' in de leefomgeving en de samenleving. Orde en samenhang vormen samen precondities voor een zelfzorgende civil society. Het zorgdragen voor voldoende leefbaarheid en sociale samenhang is daarom terecht het eerste prestatieveld en daarmee het adagio van de Wmo geworden. Dit onderzoek richt zich dan ook concreet op sociale en maatschappelijke participatie.

IDENTIFICATIE EN VERTROUWEN

Een belangrijke sociaal-culturele voorwaarde voor een versterkte sociale samenhang en een meer zelfzorgende samenleving is de identificatie van burgers met hun woonomgeving en met elkaar. Het is belangrijk dat er in wijken en buurten een wij-gevoel ontstaat. Dat wij-gevoel groeit naarmate mensen zich identificeren met de eigen woonomgeving en de mensen die daar wonen. Effectieve netwerken blijken te beschikken over kwaliteiten als betrokkenheid, gemeenschappelijkheid en wederzijds vertrouwen (Bijl e.a., 2007). Gemeenschappelijkheid wordt gevoed door de aanwezigheid van gedeelde doelen, ideeën en visies. Een lokale gemeenschap kan zich groeperen rondom gemeenschappelijke gebruiken en waarden. Identificatie met de eigen leef- en woonomgeving kan langs deze lijnen cohesie bevorderen, maar zou wel betrokken moeten blijven op sociale samenhang en een open samenleving, waarin iedereen die dat wil kan participeren.

Samenvatting

De Wmo beoogt de versterking van de lokale 'civil society' en heeft de verwachting dat daarmee het welzijn van burgers is gediend. De kernvraag is of de huidige in samenleving Westervoort aanwezige kwaliteiten daarvoor volstaan of dat interventies nuttig en nodig zijn om een solide basis te leggen voor de zelfzorgende civil society. Deze vragen vormen de kern van het onderhavige onderzoek. De Wmo zet gemeenten aan tot het zorg dragen voor voldoende leefbaarheid en sociale samenhang. Waar het bij leefbaarheid in de eerste plaats gaat om de fysieke leefomgeving, gaat het bij sociale samenhang meer om de sociale leefomgeving waarmee mensen zich identificeren en waarbinnen zij participeren in netwerken met een bepaald doel (expressief of materieel), verschillende kenmerken (bonding, bridging, linking) en een diversiteit aan krachtbronnen (sociaal en moreel kapitaal). Deze netwerken zijn actoren binnen de zogenoemde civil society. En dat podium vormt de basis van de door de Wmo beoogde zelfzorgende civil society. Met het analyseren van sociale samenhang en leefbaarheid kan in beeld worden gebracht hoe het is gesteld met de draagkracht van de civil society en indien er tekorten worden geconstateerd, op welke velden gemeenten beleid zouden moeten (gaan) voeren of maatregelen dienen te treffen.

Bijlage II Operationalisering en onderzoeksopzet

In deze bijlage wordt beschreven hoe op basis van de gebruikte theoretische noties een antwoord wordt gezocht op de onderzoeksvraag. Eerst wordt de onderzoeksvraag uitgewerkt in specifieke deelvragen. Vervolgens wordt beschreven op welke manier het onderzoek was opgezet om deze vragen te beantwoorden.

Onderzoeksvraag

Gemeente Westervoort en Provincie Gelderland hebben het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken gevraagd onderzoek te doen naar de sociale kwaliteit op het niveau van de lokale samenleving in gemeente Westervoort, specifiek met het oog op het vormgeven van beleid op prestatieveld 1 van de Wmo. 'Sociale kwaliteit' zou op allerlei manieren in beeld gebracht kunnen worden. In het vorige hoofdstuk is een visie geschetst op die lokale samenleving, hoe sociale kwaliteit kan worden beschreven in termen van sociale samenhang, leefbaarheid, sociaal kapitaal en moreel kapitaal. Er zijn talloze indicatoren, meetniveaus en onderzoeksbenaderingen denkbaar. Er zal dus een zekere selectie gemaakt moeten worden van goede indicatoren die praktisch uit te werken zijn in het onderzoek. De vraag van gemeente Westervoort en provincie Gelderland geven voor een belangrijk deel richting in deze selectie. De centrale onderzoeksvraag is afgeleid uit de projectdoelstelling van Provincie Gelderland: "Het ondersteunen van gemeenten bij het formuleren van Wmo-beleid, gericht op het versterken van de sociale samenhang in buurt, wijk, dorp of stad: de implementatie van prestatieveld 1. Daarvan afgeleid is het eerste doel van dit project: "Het beschrijven van de sociale kwaliteit in (buurten of wijken van) een viertal gemeenten binnen de provincie Gelderland" (projectplan oktober 2008). Deze projectdoelstelling omvat nog geen nauwkeurige onderzoeksvraag, maar geeft wel een aantal belangrijke bouwstenen hiervoor. Het gaat specifiek om het beschrijven van de sociale kwaliteit op het niveau van de lokale samenleving, van buurten en wijken. Dat betekent dus niet een gedetailleerd beeld op microniveau, bijvoorbeeld van alle onderlinge relaties tussen individuele bewoners, en ook geen beeld op macroniveau op (inter)nationaal niveau; het betekent wel dat het onderzoek een beeld geeft van de sociale kwaliteit op buurt- en wijkniveau (mesoniveau), en wel zo dat gemeenten in staat zijn er passend (Wmo)beleid voor te formuleren. Het kader van de Wmo, specifiek prestatieveld 1, biedt een volgende inkadering van het onderwerp 'sociale kwaliteit'; het gaat in dit onderzoek om die vormen van sociale samenhang, die van invloed zijn op het centrale doel van de Wmo, de zelfredzaamheid van de samenleving. De Wmo is erop gericht dat mensen met een vraag om ondersteuning hiervoor eerst een oplossing zoeken in de eigen sociale omgeving. Dat veronderstelt dat er sprake is van een sociale omgeving die ook in staat en bereid is die ondersteuning te geven. Het onderzoek zal zich met name richten op de vraag in hoeverre deze specifieke 'kwaliteit' van de lokale samenleving inderdaad te vinden is in Westervoort.

De centrale onderzoeksvraag is:

"Welke krachtlijnen en knelpunten bestaan er in de sociale structuren van gemeente Westervoort en op welke manier kunnen burgers, lokale instellingen en gemeente bijdragen om deze in de komende jaren verder te versterken?"

Concrete onderzoeksvragen bij de centrale vraag zijn:

Hoe kunnen de sociale structuren in Westervoort getypeerd worden?

Hoe waarden inwoners van Westervoort de sociale samenhang en leefbaarheid (woon- en leefklimaat)?

Welke sociaal en moreel kapitaal is aanwezig in Westervoort?

Welke groepen in Westervoort kunnen onvoldoende sociaal en maatschappelijk participeren?

Welke ideeën hebben bewoners en organisaties in Westervoort zelf over het verbeteren van de sociale samenhang?

Op welke manier kan in de komende jaren herhalingsmetingen naar de sociale kwaliteit worden uitgevoerd, waarbij het effect van beleidsinterventies meegenomen wordt?

In het vervolg van dit hoofdstuk zal worden nagegaan hoe voor elk van deze deelvragen in het onderzoek een antwoord gezocht wordt.

Onderzoeksmethoden

Het onderzoek wordt vormgegeven door middel van een combinatie van drie verschillende onderzoeksmethoden. Voor een deel van deze vragen is een antwoord gezocht in deskresearch, voor een groot aantal vragen zal het antwoord worden verkregen via eigen onderzoek door middel van schriftelijke vragenlijsten en verdiepende interviews.

Hieronder zal eerst kort worden geschetst hoe het deskresearch, de vragenlijsten en interviews worden opgezet. In de volgende paragraaf zal per deelvraag worden aangegeven op welke wijze deze vraag wordt onderzocht.

DESKRESEARCH

Het deskresearch is erop gericht beschikbare basisinformatie over de aard en kwaliteit van de lokale samenleving van Westervoort te verzamelen. Het gaat hierbij om informatie over de bevolking(samenstelling) en de woonsituatie in Westervoort. Daarnaast worden eerder geschreven visienota's, onderzoeks- en beleidsrapporten over de sociale samenhang en leefbaarheid in gemeente Westervoort onder de loep genomen. Het deskresearch dient als basis voor het verdere onderzoek. Ideeën en hypothesen die in deze fase gevormd worden, worden in de loop van het onderzoek aan diverse belangrijke spelers in Westervoort voorgelegd.

OBSERVATIE TIJDENS DE STARTBIJEENKOMST

Bij de start van het onderzoek wordt een startbijeenkomst georganiseerd voor vertegenwoordigers van organisaties en voor burgers. Deze bijeenkomst is in de eerste plaats bedoeld het onderzoek bekendheid en draagvlak te geven onder burgers en organisaties. Daarnaast dient de bijeenkomst een beperkt onderzoeksdoel: de onderzoekers zullen hun observaties uit deze bijeenkomst benutten voor hun analyse. Het gaat hierbij om eenvoudig waarneembare observaties: opvallende kenmerken van de manier van omgaan met elkaar: kent men elkaar al goed of wordt er juist veel kennism gemaakt? Tevens leveren de ingezette werkvormen directe onderzoeksresultaten op door de aanwezigen in groepen na te laten denken over vijf knelpunten en vijf kwaliteiten met betrekking tot sociale samenhang en leefbaarheid in de betreffende samenleving.

SCHRIFTELIJKE VRAGENLIJSTEN ONDER BURGERS EN ORGANISATIES

Om aanvullend beeld te krijgen over de huidige situatie in Westervoort, worden twee verschillende vragenlijsten uitgezet. Een belangrijk deel van het onderzoek wordt gevormd door een schriftelijke vragenlijst die verspreid wordt onder een representatieve steekproef van 1500 bewoners van Westervoort. Door middel van deze vragenlijst wordt in beeld gebracht wat bewoners zelf vinden van en denken over de samenleving waar ze deel van uit maken. Een tweede schriftelijke vragenlijst wordt verstuurd naar maatschappelijke organisaties die actief zijn in gemeente Westervoort.

Deze twee typen vragenlijsten leveren met name kwantitatieve gegevens op over de sociale samenhang en leefbaarheid. Daarnaast is echter ook ruimte gelaten voor het geven van kwalitatieve informatie.

VERDIEPENDE INTERVIEWS

Schriftelijke vragenlijsten leveren een goed kwantitatief beeld op van de situatie in gemeente X, maar ze kennen een aantal beperkingen. Zo is het niet mogelijk door te vragen op antwoorden die respondenten geven, of om door te praten over moeilijker meetbare aspecten van sociale samenhang. Dat is juist met een dergelijk 'zacht' en veelomvattend onderwerp als sociale samenhang een lastige beperking, die zoveel mogelijk ondervangen wordt door het houden van interviews (face-to-face). Deze interviews zullen gedeeltelijk worden uitgevoerd als één op één gesprek tussen onderzoekers en specifieke sleutelorganisaties en -personen. Belangrijk zijn ook de groepsinterviews (focusgroepen) die worden georganiseerd, waarin niet alleen het gesprek tussen onderzoeker en respondent plaatsvindt, maar ook het gesprek tussen bewoners en vertegenwoordigers van organisaties onderling. Welke personen benaderd worden voor een individueel of groepsinterview wordt vastgesteld na een eerste analyse van de schriftelijke enquête.

In beide typen interviews is veel ruimte voor doorvragen en doorpraten. Alle gesprekken zijn semi-gestructureerd: ze vinden plaats aan de hand van een topiclist, die de onderzoeker gebruikt om de

meest relevante onderwerpen aan de orde te stellen. Deze lichte structuur laat ruimte voor de eigen inbreng van de respondenten en (in het geval van de groepsgesprekken) voor onderlinge discussie en uitwisseling van ideeën. Van deze gesprekken kan een sterk activerend effect worden verwacht: samen praten over hoe we samenleving vormgeven leidt altijd tot nieuwe contacten en ideeën.

Uitwerking van de manier van onderzoeken per deelvraag

In deze paragraaf wordt per deelvraag uitgewerkt welke indicatoren geselecteerd zijn om een antwoord te vinden op de vraag, en in welk onderdeel van het onderzoek deze indicator onderzocht wordt: in het deskresearch, de startbijeenkomst, in de vragenlijsten voor burgers of organisaties of in de interviews.

DEELVRAAG 1: HOE KUNNEN DE SOCIALE INFRASTRUCTUUR EN DE SOCIALE SAMENHANG IN WESTERVOORT GETYPEERD WORDEN?

Voor een antwoord op deze vraag over de aard van de samenleving in gemeente Westervoort wordt in de eerste plaats deskresearch verricht. Hiermee wordt in kaart gebracht hoe de formele sociale infrastructuur eruit ziet (organisaties in gemeentegids). Dit wordt aangevuld met meer informele sociale structuren (bijv. specifieke bevolkingsgroepen) als die beschreven worden in andere documenten of onderzoeken. Ook worden andere beschikbare data geanalyseerd. Dit levert basale informatie op over de samenleving in Westervoort, zoals de leeftijdsopbouw, etniciteit en religie. Deze gegevens worden onderzocht om na te gaan wat specifieke of opvallende identiteitskenmerken zijn van sociale structuren in de samenleving van Westervoort. De beschikbare gegevens kunnen worden aangevuld met de gegevens die verkregen worden via de schriftelijke vragenlijsten. Hierin worden verschillende achtergrondkenmerken opgenomen, zoals leeftijd, gezinssamenstelling, geslacht en religie van de respondenten.

Een nadere typering van de sociale samenhang kan worden gegeven aan de hand van de vragen die aan inwoners en organisaties worden gesteld in de vragenlijsten en interviews. Door middel van deze vragen wordt in kaart gebracht in welke mate bewoners op dit moment participeren. Het onderzoek beperkt zich tot een verkenning van de sociale en maatschappelijke participatie van de bewoners. De sociale structuur is uitgewerkt in twee meer concrete aspecten van de sociale structuren: de maatschappelijke participatie van burgers in burgerorganisatie, en de sociale participatie van burgers in lokale sociale netwerken. Het onderzoek richt zich op de bestaande organisaties en sociale netwerken en de participatie van de inwoners van Westervoort hierin. Specifiek van belang voor dit onderzoek zijn die organisaties en netwerken die stimuleren dat mensen meedoen en naar elkaar omzien. Dit wordt zowel via de vragenlijsten en gesprekken voor bewoners als via de vragenlijsten en gesprekken voor organisaties onderzocht.

Voor een antwoord op deze deelvraag zijn de volgende indicatoren gebruikt:

Netwerken op het niveau van formele organisaties:

1. welke organisaties (professionele en burgerorganisaties) zijn er actief in de lokale samenleving?
2. welke mate van betrokkenheid is er binnen deze organisaties (bereidheid tot onderlinge hulp, geslotenheid van deze verbanden)?
3. welke mate van betrokkenheid is er tussen deze organisaties (samenwerking)?
4. deelname van mensen aan (activiteiten van) burgerorganisaties (vrijwilligersorganisaties, sportverenigingen, kerken)

Andere sociale verbanden:

1. welke informele sociale verbanden spelen een belangrijke rol in de lokale samenleving (contacten met familie, burens, vrienden, geloofsgenoten)
2. binnen welk van deze verbanden verlenen mensen elkaar ondersteuning?
3. voorkomen van mantelzorgrelaties
4. beeld van professionals over mate van informele samenhang tussen burgers

Unieke, opvallende kenmerken wat betreft de sociale infrastructuur en de sociale samenhang in Westervoort.

DEELVRAAG 2: HOE WAARDEREN INWONERS VAN WESTERVOORT DE SOCIALE SAMENHANG EN LEEFBAARHEID (WOON- EN LEEFKLIJMAAT)

In de startbijeenkomst en de vragenlijsten voor burgers en daarop aanvullend in de interviews wordt de kwaliteit van de sociale samenleving Westervoort gepeild. Er wordt gevraagd naar de eigen mening over en ervaringen met de sociale samenhang en leefbaarheid. Ook wordt nagegaan wat al bekend is uit bestaand onderzoek. Deze vragen gaan over de waardering van verschillende aspecten van de samenleving:

Voor een antwoord op deze deelvraag zijn de volgende indicatoren gebruikt:

1. Waardering sociale samenhang/leefbaarheid aan de hand van een aantal stellingen
2. Waardering van diverse voorzieningen
3. Betekenis van sociale verbanden voor burgers: welk hiervan spelen een grote rol (aantal contacten), welke zijn ook relevant voor onderlinge ondersteuning (zie ook deelvraag 1)?
4. Identificatie met wijk, buurt en buuren in Westervoort (gevoel van trots, betrokkenheid)
5. Complimenten aan organisaties, verbanden of personen in Westervoort
6. Mate van onderlinge betrokkenheid Westervoort (antwoord op open vraag naar hoe mensen met elkaar omgaan gelabeld naar de vijf niveaus)

DEELVRAAG 3: WELK SOCIAAL EN MOREEL KAPITAAL IS AANWEZIG IN WESTERVOORT?

Het sociale kapitaal kan beschreven worden in termen van bonding, bridging en linking. Voor het beschrijven van moreel kapitaal wordt gezocht naar de opvattingen van mensen over goed samenleven en over omzien naar elkaar; ook kan worden gezocht naar organisaties of netwerken die stimuleren dat mensen naar elkaar omzien.

Voor een antwoord op deze deelvraag zijn de volgende indicatoren gebruikt:

Ideaalplaatje betrokken en sociale samenleving (open vraag)

Krachtlijnen (goede partijen/personen) van Westervoort:

1. wie werkt samen met wie? (zie ook deelvraag 1)
2. wie wordt gewaardeerd om zijn rol voor sociale samenhang (vraag wie in het zonnetje gezet mag worden) (zie ook deelvraag 2)
3. Opvattingen over de verdeling van verantwoordelijkheden voor sociale samenhang en leefbaarheid
4. Opvatting over rol van de gemeente (wat zou gemeente Westervoort moeten doen met een miljoen?)
5. Moreel kapitaal:
6. beleving/mening over onderlinge betrokkenheid (zie ook deelvraag 2)
7. bereidheid iets voor een ander te doen, welke normen gelden (wederkerigheid, altruïsme?)
8. welke rol zien burgers/organisaties voor zichzelf om sociale samenhang te versterken?

DEELVRAAG 4: WELKE GROEPEN IN WESTERVOORT KUNNEN ONVOLDOENDE SOCIAAL EN MAATSCHAPPELIJK PARTICIPEREN?

In zowel vragenlijsten als interviews wordt nader ingaan op kwetsbare groepen inwoners die aandacht verdienen en andere knelpunten die spelen.

Voor een antwoord op deze deelvraag zijn de volgende indicatoren gebruikt:

1. Kwantitatieve gegevens over kwetsbare (groepen) mensen
2. Aanwezige voorzieningen voor verschillende doelgroepen
3. Vraag aan burgers of zij zelf tot een van de bekende kwetsbare groepen behoren
4. Vraag aan burgers en organisaties of zij denken dat er in Westervoort personen of groepen zijn die niet voldoende mee kunnen doen
5. Ervaren belemmeringen van burgers bij sociale en maatschappelijke participatie
6. Welke organisaties bereiken welke groepen mensen: welke groepen worden door niemand bereikt, welke juist door verschillende organisaties, welke samenwerking is daarin zichtbaar? (zie ook deelvraag 1)
7. Zijn er doelgroepen die organisaties graag zouden betrekken, maar niet kunnen bereiken? Wat zijn dan de belemmeringen?

DEELVRAAG 5: WELKE IDEEËN HEBBEN BEWONERS EN ORGANISATIES IN WESTERVOORT ZELF OVER HET VERBETEREN VAN SOCIALE SAMENHANG EN LEEFBAARHEID?

In de vragenlijsten voor burgers en organisaties en in interviews wordt ingegaan worden op hun gedachten over aanknopingspunten voor versterking van sociale samenhang, waarbij ook doorgevraagd wordt naar zowel hun eigen direct woon/werkomgeving (buurten/wijken) als de gehele gemeentelijke samenleving.

Voor een antwoord op deze deelvraag zijn de volgende indicatoren gebruikt:

1. Eigen rol bij versterken betrokkenheid bij en hulp aan anderen (zie ook deelvraag 3)
2. Ideeën over prioriteiten: welke thema's, welke wijken verdienen aanpak?
3. Ideeën over rol gemeente (zie ook deelvraag 3).
4. Rol van organisaties in verbeteren van sociale samenhang en leefbaarheid (zie ook deelvraag 3)
5. Ideeën van burgers over het bevorderen van de sociale en maatschappelijke participatie van andere mensen met beperking/die hulp nodig hebben (eigen rol, rol organisaties, rol van gemeente)

DEELVRAAG 6: OP WELKE MANIER KUNNEN IN DE KOMENDE JAREN HERHALINGSMETINGEN NAAR DE SOCIALE KWALITEIT WORDEN UITGEVOERD, WAARBIJ HET EFFECT VAN BELEIDSINTERVENTIES MEEGENOMEN WORDT?

Naar aanleiding van de analyse van de vragenlijsten aan bewoners en organisaties en de interviews wordt een instrument ontwikkeld voor het typeren van de sociale kwaliteit. Dit kan gaan om een selectie gemaakt van de vragen in de vragenlijst die het meest indicatief bleken te zijn voor het typeren van de sociale kwaliteit in Westervoort. Een instrument kan ook een ander format zijn: een handreiking voor het organiseren van groepsinterviews, of bijv periodieke mailingen met een of meer vragen/polls. De keuze hiervoor wordt gemaakt op basis van de resultaten van en ervaringen in het onderzoek.

Voor een antwoord op deze deelvraag zijn de volgende indicatoren gebruikt:

1. Welke methode is het meest effectief om te achterhalen wat de verandering in beleving van bewoners en effect/resultaat van interventies door gemeente is?
2. Hoe kan dit instrument/deze methode het beste concreet invulling krijgen?
3. Open vraag over overige dingen die men kwijt wil aan onderzoekers (over gemeente, organisaties, samenhang etc); de antwoorden op deze vraag kunnen een indicatie vormen voor blinde vlekken in het onderzoek
4. Overige opmerkingen van respondenten over de vragenlijst zelf

Bijlage III Verantwoording respons, betrouwbaarheid en validiteit

Verantwoording respons

Van de ruim 15 000 inwoners die de gemeente Westervoort telt, hebben 1500 inwoners een enquête ontvangen met de vraag deze in te vullen om zodoende zicht te krijgen op de sociale samenhang en leefbaarheid in Westervoort. De steekproef onder burgers is a-select getrokken uit het basisadministratiebestand van de gemeente. De enige selectiecriteria was dat het burgers moesten zijn vanaf 18 jaar oud. 217 burgers hebben de vragenlijst uiteindelijk ingevuld. Dit is dus een respons van iets minder dan 15 procent.

Naast dat verschillende burgers van Westervoort gevraagd zijn een enquête in te vullen zijn er 106 maatschappelijke organisaties (formele professionele organisaties met een maatschappelijk doel, niet professionele burgerorganisaties zoals sportclubs en buurtverenigingen en religieuze instellingen als kerken en moskeeën) in Westervoort gevraagd mee te werken aan het onderzoek door een vragenlijst in te vullen. Alle maatschappelijke organisaties in Westervoort die vermeld staan in de gemeentegids en onder de definitie van maatschappelijke organisatie vallen zoals in dit onderzoek wordt gehanteerd zijn aangeschreven. Uiteindelijk hebben 34 organisaties de vragenlijst uiteindelijk ingevuld. Dit is een respons van 32 procent.

Naast dat er zicht gekregen is op de sociale samenhang en leefbaarheid in Westervoort door uitkomsten van de vragenlijsten, hebben er ook gesprekken plaats gevonden met verschillende vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en inwoners van Westervoort. In totaal hebben er negen gesprekken plaats gevonden waarbij er soms één persoon en soms meerdere personen aanwezig waren. Ook zijn er twee groepsbijeenkomsten georganiseerd rondom verschillende thema's; 'wijken en buurten in Westervoort' en 'kwetsbare groepen in Westervoort'. Hiervoor zijn bewoners en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties uitgenodigd die kennis hebben van het betreffende thema. Naast de uitkomsten van de vragenlijsten en de gesprekken hebben de deskresearch en de startbijeenkomst nuttige aanvullende onderzoeksinformatie opgeleverd.

Betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek

Hoewel er een groot aantal enquêtes is verspreid onder burgers in Westervoort om nauwkeurige uitspraken te kunnen doen en de gegevens representatief te laten zijn, is er geen respons van 30% bereikt. Een respons van rond de 15 % zou als het als enige methode van onderzoek ingezet zou zijn, niet representatief kunnen zijn. Door echter een triangulatie van methoden in te zetten is de betrouwbaarheid van dit onderzoek gewaarborgd. De uitkomsten van de enquêtes onder burgers zijn getoetst en vergeleken met de uitkomsten van de enquêtes onder organisaties en de beelden en gegevens die hieruit zijn ontstaan, zijn uitgebreid besproken tijdens individuele- en groepsinterviews.

De interbeoordelaarbetrouwbaarheid in dit onderzoek is gewaarborgd doordat twee onderzoekers dit onderzoek in Westervoort uitgevoerd hebben. Twee onderzoekers hebben de situatie in Westervoort kunnen observeren en analyseren. Daarbij hebben collega-onderzoekers van het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken de resultaten van het onderzoek nagemeten en nagelezen. Door te werken met een klankbordgroep waarin verschillende experts op het gebied van sociale samenhang en leefbaarheid zitting hebben, is in verschillende fasen van het onderzoek kritisch meegekeken. In de ontwikkeling van de vragenlijsten heeft deze klankbordgroep een belangrijke rol gespeeld en tevens tijdens de rapportagefase. De vragenlijsten zijn tevens voorgelegd aan een aantal proefpersonen. Dit heeft de betrouwbaarheid van de vragenlijst verhoogd.

De steekproef onder burgers van Westervoort blijkt een juiste afspiegeling van de Westervoortse populatie. Kijkend naar de achtergrondkenmerken als leeftijd, geslacht, woonduur, verdeling over de verschillende wijken van Westervoort enzovoort (zie tabel 2 voor verdere achtergrondgegevens), dan is zichtbaar dat er een mooie verdeling heeft plaats gevonden over de verschillende achtergrondkenmerken van de inwoners van Westervoort. Daarmee zijn de onderzoeksresultaten te generaliseren voor de gehele Westervoortse populatie en is de externe validiteit van dit onderzoek gewaarborgd.

In dit onderzoek staan een aantal veelomvattende begrippen centraal. 'Sociale samenhang' en 'leefbaarheid' zijn begrippen die op verschillende wijze worden gedefinieerd en geoperationaliseerd. In dit onderzoek is uitgebreid literatuuronderzoek gedaan naar de begrippen sociale samenhang en leefbaarheid. Op grond van deze uitgebreide literatuurstudie en de reeds opgedane ervaring in

onderzoeken naar sociale samenhang en leefbaarheid in de gemeenten Zwartewaterland en Nunspeet is gekozen voor bepaalde definities van deze begrippen. De begrippen zijn verder geoperationaliseerd en omgezet in concrete aspecten en meetinstrumenten (de vragenlijsten en topiclijsten). Bij het ontwikkelen van de vragenlijsten is er aangesloten bij reeds bestaande en geldige meetinstrumenten rondom sociale samenhang en leefbaarheid. In combinatie met de door het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken opgedane ervaring is er een meetinstrument ontwikkeld dat heel bruikbaar bleek. Alle vragen van dit meetinstrument (de vragenlijsten) zijn verwerkt in het resultatenhoofdstuk van dit rapport.

Zoals uit bovenstaande tekst blijkt zijn er verschillende maatregelen genomen om de validiteit en betrouwbaarheid van dit onderzoek te waarborgen. In dit onderzoek konden dan ook betrouwbare en valide uitspraken gedaan worden over de sociale samenhang en leefbaarheid in de gemeente Westervoort.

Bijlage IV Vragenlijst voor burgers in de gemeente Westervoort

Datum: Westervoort, 5 oktober 2009

Onderwerp: onderzoek sociale samenhang en leefbaarheid in de gemeente Westervoort

Geachte heer of mevrouw,

Hoe ervaart u als inwoner van Westervoort de sociale samenhang en leefbaarheid in Westervoort? Kijken mensen voldoende naar elkaar om? Helpen ze elkaar als het nodig is? Kennen ze elkaar? Zijn er voldoende voorzieningen? Horen alle inwoners erbij en kunnen ze meekomen in het Westervoorlse leven? En welke bijdrage levert u mogelijk aan het verbeteren van de sociale samenhang en leefbaarheid?

De gemeente Westervoort wil graag weten hoe u als inwoner van Westervoort hierover denkt. Daarom loopt er in de gemeente Westervoort van september 2009 tot eind januari 2010 een onderzoek uitgevoerd door het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken uit Zwolle, dat een antwoord wil geven op deze vragen. Misschien heeft u al iets gelezen over het onderzoek door berichtgeving in de plaatselijke kranten of heeft u zelf de startbijeenkomst van dit onderzoek bijgewoond. Met de antwoorden op de vragen kan het beleid beter vorm krijgen en hopen we de participatie van alle burgers in Westervoort te bevorderen, waardoor de Westervoorlse samenleving versterkt kan worden. Uw medewerking is dus van wezenlijk belang. **Wij nodigen u dan ook van harte uit om de vragenlijst die voor u ligt in te vullen en vóór 1 november 2009 af te geven of terug te sturen naar het gemeentehuis van Westervoort.** Adres: Gemeente Westervoort, dorpsplein 1, 6931 CZ Westervoort. Het invullen duurt ongeveer 20 minuten.

Uiteraard worden de gegevens volstrekt vertrouwelijk behandeld en anoniem verwerkt. Uw persoonlijke gegevens worden enkel voor dit onderzoek gebruikt en niet aan derden verstrekt. De eindresultaten van het onderzoek worden naar verwachting in januari gepresenteerd.

Mocht u nog vragen hebben naar aanleiding van deze brief of over het onderzoek, dan kunt u contact opnemen met Angelique Voskamp, wijkcoördinator telefoonnummer 0263179372 of angelique.voskamp@westervoort.nl

Wij wensen u succes bij het invullen. Bij voorbaat dank voor uw medewerking!

Met vriendelijke groet,

Hans Breunissen
wethouder Wmo
gemeente Westervoort

Ciska Wobma
wethouder Wijkgericht werken
gemeente Westervoort

Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

Over uzelf

Om alle informatie goed te kunnen verwerken hebben we een aantal gegevens van u nodig. Deze worden alleen gebruikt voor dit onderzoek en worden anoniem verwerkt.

In welk jaar bent u geboren?	
In welke plaats bent u geboren?	
Hoe lang woont u in uw huidige woonplaats?	 jaar
Wat is uw postcode? (cijfers en letters, bijv. 1234 AB)	
In welk soort woning leeft u?	Huurwoning Koopwoning
Wat is uw geslacht?	Man Vrouw
Wat is uw hoogste <u>afgeronde</u> opleiding?	geen lagere school, basisschool LBO (LTS, LEAO, LHNO, etc.) MAVO, MULO VMBO HAVO MBO VWO, Atheneum, Gymnasium, HBS HBO WO anders, nl.
Hoe is uw huishouden samengesteld?	Eén persoon (Echt)paar zonder kind(eren) Eén ouder met één of meer thuiswonende kinderen (Echt)paar met één of meer thuiswonende kinderen Andere samenstelling, nl.
Tot welke kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering rekent u zichzelf?	geen Rooms Katholieke kerk Hersteld Hervormde kerk Protestantse kerk in Nederland Andere christelijke kerk, nl. Islam Anders, nl.

Deel 1 Over de buurt waarin u woont

De vragen in dit deel gaan over de buurt waarin u woont. Uw 'buurt' is uw directe woonomgeving, in elk geval de straat waarin u woont.

Hieronder staat een aantal uitspraken over uw buurt en de manier waarop mensen in uw buurt met elkaar omgaan. Wilt u aangeven in hoeverre u het hiermee eens of oneens bent? *Kruis bij elke uitspraak één antwoord aan.*

Stelling	mee oneens	Gedeelte lijk mee oneens	niet mee eens/ niet mee oneens	Gedeelte lijk mee eens	mee eens
10.1 Ik voel me thuis in deze buurt.	☐	☐	☐	☐	☐
10.2 In deze buurt gaat men op een prettige manier met elkaar om.	☐	☐	☐	☐	☐
10.3 Mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks.	☐	☐	☐	☐	☐
10.4 Ik heb veel contact met mijn directe buren.	☐	☐	☐	☐	☐
10.5 Ik woon in een gezellige buurt met veel saamhorigheid.	☐	☐	☐	☐	☐
10.6 Ik ben tevreden met de bevolkingssamenstelling in deze buurt.	☐	☐	☐	☐	☐
10.7 Ik voel me thuis bij de mensen die in deze buurt wonen.	☐	☐	☐	☐	☐
10.8 Ik ben gehecht aan deze buurt.	☐	☐	☐	☐	☐
10.9 In de buurt waarin ik leef is onder buurtbewoners sprake van een 'wij' gevoel.	☐	☐	☐	☐	☐
10.10 Ik vind dat de buurt waar ik woon een voorbeeld kan zijn voor andere buurten.	☐	☐	☐	☐	☐
10.11 Ik heb dezelfde ideeën over wat goed en slecht is als buurtgenoten.	☐	☐	☐	☐	☐
10.12 Ik doe wel eens wat voor mijn woonomgeving (stoep vegen, zwerfvuil opruimen o.i.d.).	☐	☐	☐	☐	☐
10.13 In de buurt waar ik leef wonen ook 'mijn soort mensen'.	☐	☐	☐	☐	☐
10.14 Als het mogelijk is, ga ik uit deze buurt verhuizen.	☐	☐	☐	☐	☐
10.15 Het is vervelend om in deze buurt te wonen.	☐	☐	☐	☐	☐
10.16 De bebouwing in deze buurt is aantrekkelijk.	☐	☐	☐	☐	☐

11. Vindt u dat mensen in uw eigen buurt goed met elkaar omgaan?

Ja, want:

Nee, want:

Hieronder staat een aantal uitspraken over onderlinge aandacht, hulp en zorg tussen burenen. Wilt u aangeven in hoeverre u het hiermee eens of oneens bent? *Kruis bij elke uitspraak één antwoord aan.*

Stelling	mee oneens	gedeelte lijk mee oneens	niet mee eens/ niet mee oneens	Gedeel telijk mee eens	mee eens
12.1 Als ik iets voor mijn burenen doe, verwacht ik dat zij ook wel eens wat voor mij doen.	☐	☐	☐	☐	☐
12.2 Burenen vragen me wel eens ergens bij te helpen.	☐	☐	☐	☐	☐
12.3 Ik vraag zelf wel eens hulp aan mijn burenen.	☐	☐	☐	☐	☐
12.4 We hebben in mijn buurt afspraken of regels over hoe we met elkaar om willen gaan.	☐	☐	☐	☐	☐
12.5 Ik maak met mijn burenen op straat een praatje.	☐	☐	☐	☐	☐
12.6 Ik help mijn burenen, ook als ik er niets voor terug krijg.	☐	☐	☐	☐	☐
12.7 Het is fijn als burenen iets voor me doen, maar ze moeten niets terugverwachten	☐	☐	☐	☐	☐
12.8 Burenen vinden bij mij een luisterend oor voor privéproblemen.	☐	☐	☐	☐	☐

Deel 2 Over uw activiteiten en de mensen met wie u omgaat

In dit deel vragen we naar uw dagelijkse activiteiten, uw betrokkenheid bij verschillende organisaties en uw contacten met verschillende mensen.

Waaraan besteedt u per week de meeste tijd? <i>Kruis maximaal 2 antwoorden aan.</i>	Betaald werk: uur per week Studie / school Gezin / huishouden Vrijwilligerswerk Anders, namelijk
Heeft u in de afgelopen 12 maanden onbetaald zorg of hulp verleend aan iemand met een beperking of ziekte; bijvoorbeeld aan uw partner, kind(eren), familie, vrienden, kennissen of mensen uit uw buurt met een beperking of ziekte?	Ja Nee → ga verder met vraag 19
Aan wie heeft u deze zorg verleend? (Bij hulp aan meerdere personen kunt u hier invullen aan wie u de meeste hulp heeft verleend). <i>U hoeft geen naam te noemen, alleen bijv. "mijn broer", "mijn moeder", "mijn buurvrouw"</i>	Partner (groot)ouders (klein)kinderen Verdere familie Vrienden/kennissen Mensen uit de buurt anderen
Waar woonde deze persoon?	In mijn eigen huis Niet in mijn huis, maar wel in mijn straat Niet in mijn straat, maar wel in mijn eigen woonplaats In een andere woonplaats
Hoe lang heeft u deze zorg of hulp aaneengesloten verleend?	Minder dan een week Eén week tot drie maanden Meer dan drie maanden
Hoeveel tijd kost(te) u dat ongeveer per week?	0 – 8 uur per week 9 – 16 uur per week Meer dan 16 uur per week
Krijgt u op dit moment zelf onbetaald zorg of hulp van iemand? Bijvoorbeeld van uw partner, kind(eren), familie, vrienden, kennissen of mensen uit uw buurt?	Ja Nee, maar ik zou dat wel graag willen Nee, dat heb ik niet nodig
Bij welke organisaties of verenigingen in Westervoort doet u actief mee aan activiteiten of bijeenkomsten? <i>U mag zoveel antwoorden aankruisen als u wilt</i>	Geen organisatie of vereniging Sportvereniging Buurt-, dorp en/of wijkvereniging Hobbyvereniging Zang-, muziekvereniging Religieuze organisatie (kerk, moskee, etc.) Onderwijs-, schoolvereniging Politieke partij Belangenorganisatie Andere vereniging of organisatie, namelijk:

Hieronder staan diverse mensen genoemd. Wilt u aangeven hoe vaak u met hen contact heeft? Onder 'contact' verstaan we bij elkaar op bezoek gaan, een praatje maken op straat of per telefoon, maar ook per mail, post of msn. *Kruis bij elke genoemde groep één antwoord aan.*

Contact met ...	zelden of nooit	minder dan 1 x per maand	1 tot 3 keer per maand	1 x per week of vaker	niet van toepassing
21.1 Familie in mijn woonplaats	☐	☐	☐	☐	☐
21.2 Familie buiten mijn woonplaats	☐	☐	☐	☐	☐
21.3 Buren of buurtgenoten	☐	☐	☐	☐	☐
21.4 Vrienden/kennissen in mijn woonplaats	☐	☐	☐	☐	☐
21.5 Vrienden/kennissen buiten mijn woonplaats	☐	☐	☐	☐	☐
21.6 Collega's in mijn woonplaats (buiten werktijd)	☐	☐	☐	☐	☐
21.7 Collega's buiten mijn woonplaats (buiten werktijd)	☐	☐	☐	☐	☐
21.8 Geloofsgenoten in mijn woonplaats	☐	☐	☐	☐	☐
21.9 Geloofsgenoten buiten mijn woonplaats	☐	☐	☐	☐	☐
21.10 Mensen van verenigingen of organisaties waarin ik actief ben	☐	☐	☐	☐	☐
21.11 Andere mensen, namelijk.....	☐	☐	☐	☐	☐

Wie van deze mensen heeft in het afgelopen jaar u wel eens geholpen met een praktische klus in of om het huis? Denk aan het dragen van meubels of het vasthouden van een ladder. *U mag zoveel antwoorden aankruisen als u wilt.*

Familie in mijn woonplaats
 Familie buiten mijn woonplaats
 Buren of buurtgenoten
 Vrienden/kennissen in mijn woonplaats
 Vrienden/kennissen buiten mijn woonplaats
 Collega's in mijn woonplaats
 Collega's buiten mijn woonplaats
 Geloofsgenoten in mijn woonplaats
 Geloofsgenoten buiten mijn woonplaats
 Mensen van verenigingen of organisaties waarin ik actief ben
 Andere mensen, nl.
 Niet van toepassing

Wie van deze mensen heeft in het afgelopen jaar u wel eens geholpen bij zakelijke beslissingen of handelingen? Denk aan hulp of advies zoals bij een grote aankoop, het afsluiten van een lening, het invullen van belastingformulieren of bij problemen met de werkgever. *U mag zoveel antwoorden aankruisen als u wilt.*

Familie in mijn woonplaats
 Familie buiten mijn woonplaats
 Buren of buurtgenoten
 Vrienden/kennissen in mijn woonplaats
 Vrienden/kennissen buiten mijn woonplaats
 Collega's in mijn woonplaats
 Collega's buiten mijn woonplaats
 Geloofsgenoten in mijn woonplaats
 Geloofsgenoten buiten mijn woonplaats
 Mensen van verenigingen of organisaties waarin ik actief ben
 Andere mensen, nl.
 Niet van toepassing

Met wie van deze mensen heeft u in het afgelopen jaar wel eens belangrijke persoonlijke dingen besproken?

Familie in mijn woonplaats
Familie buiten mijn woonplaats
Buren of buurtgenoten
Vrienden/kennissen in mijn woonplaats
Vrienden/kennissen buiten mijn woonplaats
Collega's in mijn woonplaats
Collega's buiten mijn woonplaats
Geloofsgenoten in mijn woonplaats
Geloofsgenoten buiten mijn woonplaats
Mensen van verenigingen of organisaties waarin ik actief ben
Andere mensen, nl.
Niet van toepassing

Deel 3 Waardering van formele en informele sociale structuren

In dit deel vragen we naar de bijdrage van voorzieningen aan de onderlinge betrokkenheid van mensen in uw wijk of dorp.

Welke bijdrage heeft volgens u de genoemde voorziening voor de onderlinge betrokkenheid van mensen in uw wijk of dorp? *Kent u de genoemde voorziening niet of is deze niet in uw wijk of dorp aanwezig, kruis dan het laatste vakje aan.*

Welke bijdrage heeft deze voorziening aan de onderlinge betrokkenheid van mensen in uw eigen wijk of dorp?	Negatieve bijdrage	Geen bijdrage	Positieve bijdrage	Weet ik niet
25.1 Dorpshuis, buurthuis of wijkcentrum	☐	☐	☐	☐
25.2 Basisschool	☐	☐	☐	☐
25.3 Kinderopvang, peuterspeelzaal	☐	☐	☐	☐
25.4 Verpleeg- of verzorgingshuis	☐	☐	☐	☐
25.5 Dagactiviteiten voor mensen met een beperking	☐	☐	☐	☐
25.6 Supermarkt	☐	☐	☐	☐
25.7 Winkelcentrum	☐	☐	☐	☐
25.8 Kerk	☐	☐	☐	☐
25.9 Moskee	☐	☐	☐	☐
25.10 Sportverenigingen	☐	☐	☐	☐
25.11 Culturele verenigingen (muziek, toneel)	☐	☐	☐	☐
25.12 Dorpsbelangenvereniging, wijkplatform of wijkraad	☐	☐	☐	☐
25.13 Dorpsfeesten	☐	☐	☐	☐
25.14 Buurtfeesten	☐	☐	☐	☐
25.15 Horecagelegenheid (café, snackbar)	☐	☐	☐	☐
25.16 Speelgelegenheden voor kinderen van 0 tot 12 jaar	☐	☐	☐	☐
25.17 Voorzieningen voor jongeren van 12 tot 18 jaar (skatebaan, hangplek enz.)	☐	☐	☐	☐
25.18 Jongerencentrum	☐	☐	☐	☐
25.19 Steunpunt voor mantelzorgers	☐	☐	☐	☐
25.20 Vrijwilligerscentrale	☐	☐	☐	☐
25.21 Bibliotheek	☐	☐	☐	☐
25.22 Consultatiebureau	☐	☐	☐	☐
25.23 Sport- en spelvoorzieningen (zwembad, sportvelden etc.)	☐	☐	☐	☐
25.24 Andere voorziening, nl.:	☐	☐	☐	☐
25.25 Andere voorziening, nl.:	☐	☐	☐	☐

Deel 4 Deelname van verschillende groepen in de samenleving

In dit deel vindt u vragen die gaan over deelname van verschillende groepen aan de samenleving.

Hieronder staan diverse groepen mensen waarvan bekend is dat ze soms minder gemakkelijk kunnen meedoen in de samenleving. Tot welke groep behoort u? *U mag meerdere antwoorden aankruisen.*

Kinderen tot 12 jaar
Jongeren van 12 – 18 jaar
Ouderen van 60 tot 75 jaar
Ouderen vanaf 75 jaar
Allochtone inwoners
Mensen met verslavingsproblematiek
Werklozen
Mensen met een verstandelijke beperking
Mensen met een lichamelijke beperking
Dak- en thuislozen
Eenoudergezinnen
Mensen met een laag huishoudinkomen
Arbeidsongeschikten
Mensen met een zeer slechte gezondheid
Mensen met psychiatrische problematiek
Geen van de hierboven genoemde groepen

Ervaart u wel eens dat u niet zo goed kunt meedoen in de samenleving als u zou willen?

Nee
Ja, ik loop tegen de volgende zaken aan:

.....
.....

Wat doet u zelf om het voor de verschillende kwetsbare mensen in uw straat, buurt, wijk of woonplaats meer mogelijk te maken dat ze meedoen? *U mag zoveel antwoorden invullen als u wilt.*

Ik doe vrijwilligerswerk bij een van de kwetsbare groepen.
Ik maak een praatje op straat met mensen uit kwetsbare groepen.
Ik lever een bijdrage in de vorm van geld waarmee ik plaatselijke projecten gericht op deze groepen ondersteun.
Ik ga op bezoek om te polsen wat ik kan doen.
Ik vraag of ze mee gaan wanneer ik zelf naar een geschikte activiteit of voorziening ga.
Ik stimuleer ze om aan activiteiten mee te doen of geschikte organisaties of voorzieningen te bezoeken.
Ik schakel anderen (bijvoorbeeld hulpverleners, opbouwwerkers) in om deze mensen meer actief te krijgen.
Ik nodig ze uit voor een bakje koffie bij mij thuis.
Ik doe hier niet iets aan, omdat:

.....
Anders, namelijk
.....

Deel 5 Uw mening over de lokale samenleving

Tenslotte vragen we graag uw mening over de samenleving waarvan u deel uitmaakt.

Sommige mensen zijn trots op Nederland, anderen veel meer op hun straat, hun dorp of hun regio. Waar bent u het meest trots op?

Nederland
Provincie/regio

Dorp/stad
Wijk/buurt

Straat

Anders, namelijk.....

Hoe ziet volgens u een "goede" zorgzame samenleving eruit? (Bijv.: hoe zouden mensen met elkaar om moeten gaan?)

.....
.....
.....

Welke groep of organisatie doet zoveel voor uw buurt, wijk of dorp dat u deze in het zonnetje zou willen zetten?

Groep/organisatie 1:

Mag van mij in het zonnetje omdat:

.....

Noem de naam van de groep of organisatie en geef ook aan waarom u haar in het zonnetje zou willen zetten.

Groep/organisatie 2:

Mag van mij in het zonnetje omdat:

.....

Groep/organisatie 3:

Mag van mij in het zonnetje omdat:

.....

Stel, de gemeente heeft een miljoen ter beschikking om te bevorderen dat mensen goed met elkaar omgaan en dat iedereen mee kan doen. Wat zou u doen met dit geld?

.....
.....
.....
.....

Tot slot: ruimte voor opmerkingen

Zijn er nog zaken waarvan u ons op de hoogte wilt brengen, die belangrijk zijn voor de sociale samenhang en leefbaarheid in uw gemeente?

.....
.....
.....
.....

Wie zouden we volgens u beslist moeten spreken voor dit onderzoek?

.....
.....
.....
.....

Andere opmerkingen die u kwijt wilt:

.....
.....
.....
.....

Wilt u op de hoogte blijven van onderzoeksresultaten?

☐ Ik wil op de hoogte gehouden worden

Of wilt u nog een keer doorpraten over dit onderzoek?

☐ Ik wil graag doorpraten over dit onderzoek

Wilt u kans maken op de Wijborghbonnen die de gemeente verloot?

☐ Ik wil graag kans maken op de prijs

Vul dan hier uw (mail)adres in.

Mijn mail adres:

Uw (mail)adres wordt alleen gebruikt om u op de hoogte te houden over het onderzoek, om u uit te nodigen door te praten over dit onderzoek, of om u de Wijborghbon op te sturen. De gegevens in de enquête worden anoniem verwerkt.

Mijn adres:

.....
.....
.....
.....

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Bijlage V Vragenlijst voor organisaties actief in de gemeente Westervoort

Datum: Westervoort, 5 oktober 2009

Onderwerp: onderzoek sociale samenhang en leefbaarheid in de gemeente Westervoort

Hoe ervaart u als medewerker van een organisatie in Westervoort, de sociale samenhang en leefbaarheid in Westervoort? Kunnen alle burgers voldoende meedoen in de samenleving? Welke doelstelling heeft uw organisatie? Levert uw organisatie ook een bijdrage aan de participatie van kwetsbare groepen aan de Westervoortse samenleving? En welke samenwerkingen met andere organisaties gaat u daarvoor aan?

De gemeente Westervoort wil graag weten hoe Westervoortse organisaties tegen deze vragen aankijken. Daarom loopt er in de gemeente Westervoort van september 2009 tot eind januari 2010 een onderzoek uitgevoerd door het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken uit Zwolle, dat een antwoord wil geven op deze vragen. Misschien heeft u al iets gelezen over het onderzoek door berichtgeving in de plaatselijke kranten of heeft u zelf de startbijeenkomst van dit onderzoek bijgewoond. Met de antwoorden op de vragen kan het beleid beter vorm krijgen en hopen we de participatie van alle burgers in Westervoort te bevorderen, waardoor de Westervoortse samenleving versterkt kan worden. Uw medewerking is dus van wezenlijk belang. Wij nodigen u dan ook van harte uit om de vragenlijst die voor u ligt in te vullen en vóór 1 november 2009 af te geven of terug te sturen naar het gemeentehuis van Westervoort. Adres: Gemeente Westervoort, dorpsplein 1, 6931 CZ Westervoort. Het invullen duurt ongeveer 20 minuten.

Uiteraard worden de gegevens volstrekt vertrouwelijk behandeld en anoniem verwerkt. Uw gegevens worden enkel voor dit onderzoek gebruikt en niet aan derden verstrekt. De eindresultaten van het onderzoek worden naar verwachting in januari gepresenteerd.

Mocht u nog vragen hebben naar aanleiding van deze brief of over het onderzoek, dan kunt u contact opnemen met Angelique Voskamp, wijkcoördinator, telefoonnummer 0263179372 of angelique.voskamp@westervoort.nl

Wij wensen u succes bij het invullen. Bij voorbaat dank voor uw medewerking!

Met vriendelijke groet,

Hans Breunissen
wethouder Wmo
gemeente Westervoort

Ciska Wobma
wethouder Wijkgericht werken
gemeente Westervoort

Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

Algemene vragen

Om alle informatie goed te kunnen verwerken hebben we een aantal gegevens van u nodig. Deze worden alleen gebruikt voor dit onderzoek en worden anoniem verwerkt.

1. Naam	
2. Werkzaam bij (naam organisatie)	
3. Functie	
4. Telefoonnummer (werk)	
5. Wat is het werkgebied van uw organisatie?	De gemeente Westervoort Een ruimere regio, namelijk: Een deel van Westervoort, namelijk (wijk/buurt): Bewoners van Westervoort in het algemeen Wijkbewoners Kinderen tot 12 jaar Jongeren van 12 tot en met 18 jaar Ouderen van 60 tot 75 jaar Ouderen vanaf 75 jaar Vrijwilligers Allochtone inwoners Mensen met verslavingsproblematiek Werklozen Mensen met een verstandelijke beperking Mensen met een lichamelijke beperking Dak- en thuislozen Eenoudergezinnen Mensen met een laag huishoudinkomen Arbeidsongeschikten Mensen met een zeer slechte gezondheid Mensen met psychiatrische problematiek Anderen, namelijk
6. Voor wie organiseert uw organisatie activiteiten of diensten? Meerdere antwoorden mogelijk.	

Deel 1 Betrokkenheid bij kwetsbare groepen in de samenleving

De vragen in dit deel gaan over de betrokkenheid van kwetsbare groepen in de samenleving.

7. Graag willen wij weten wat de betrokkenheid van (professionele) organisaties is voor kwetsbare groepen in de gemeente Westervoort. Daarom volgt per groep een aantal vragen om een beeld te krijgen van wat u nu voor hen doet, wat u nog meer zou kunnen doen en of er sprake is van onderlinge samenwerking.

Eigen organisatie

	Dit doet onze organisatie nu voor de volgende doelgroepen: noem concrete activiteiten	Onze organisatie zou meer voor genoemde doelgroepen kunnen doen, te weten: noem concrete activiteiten	Onze organisatie werkt voor de volgende doelgroepen in Westervoort samen met: geef de naam van deze organisatie(s)
Kinderen tot 12 jaar			
Jongeren van 12-18 jaar			
Ouderen van 60 tot 75 jaar			
Ouderen vanaf 75 jaar			
Mensen met psychiatrische problematiek			
Allochtonen			
Verslaafden			
Werklozen			
Mensen met verstandelijke beperking			
Mensen met lichamelijke beperking			
Dak- en thuislozen			
Eenoudergezinnen			
Mensen met een laag huishoudinkomen			
Arbeidsongeschikten			
Mensen met zeer slechte gezondheid			

Deel 2 Sociale samenhang

De vragen in deel 2 gaan over sociale samenhang in de gemeente Westervoort.

Met 'sociale samenhang' bedoelen we: "De betrokkenheid van mensen onderling, bij maatschappelijke organisaties en andere sociale verbanden en bij de samenleving als geheel."

Onderdelen die wij belangrijk vinden voor het bepalen van de mate van sociale samenhang zijn:
hoe mensen met elkaar omgaan,
of mensen naar elkaar omzien,
of mensen mee kunnen en willen doen aan gemeenschappelijke activiteiten, zoals sport en vrijwilligerswerk al dan niet bij een organisatie of vereniging,
of niemand uitgesloten wordt van sociale contacten.

8. Draagt uw organisatie bij aan de sociale samenhang in gemeente Westervoort? nee
ja, namelijk door:
.....
.....
9. Wat is naar uw mening kenmerkend voor de betrokkenheid van mensen onderling in de gemeente Westervoort? Geef een beschrijving.
.....
.....
.....
10. Wat is naar uw mening kenmerkend voor de betrokkenheid van mensen bij organisaties (verenigingen, vrijwilligersorganisaties) in de gemeente Westervoort? Geef een beschrijving.
.....
.....
.....
11. Wat is naar uw mening kenmerkend voor de betrokkenheid tussen organisaties onderling (professionele organisaties, vrijwilligersorganisaties, kerken etc.) in de gemeente Westervoort? Geef een beschrijving.
.....
.....
.....
12. Wilt u aankruisen wie volgens u waarin een taak heeft betreffende het bevorderen van de sociale samenleving? U kunt in iedere rij desgewenst meer partijen aankruisen.
1 = overheid
2 = commerciële partijen zoals commerciële instellingen en ondernemers
3 = professionele organisaties
4 = burgerorganisaties, zoals sportverenigingen, vrijwilligersorganisaties, kerken, rode kruis
5 = individuele burgers en gezinnen

Stelling	1. Overheid	2. Commerciële partijen	3. Professionele organisaties	4. Burger- organisaties	5. Individuele burgers en gezinnen
12.1 Zorgdragen voor de onderlinge betrokkenheid tussen bewoners is de taak van:	☐	☐	☐	☐	☐
12.2 Zorg dragen voor de betrokkenheid tussen mensen en professionele organisaties is de taak van:	☐	☐	☐	☐	☐
12.3 Zorgdragen voor betrokkenheid tussen mensen en burgerorganisaties is de taak van:	☐	☐	☐	☐	☐

Deel 3 Leefbaarheid

De vragen in dit deel van de vragenlijst gaan over leefbaarheid.

Leefbaarheid wordt geassocieerd met een leefomgeving die schoon, heel en veilig is.

13. Hieronder staat een aantal uitspraken over leefbaarheid. Wilt u aangeven in hoeverre u het hiermee eens/oneens bent. Kruis bij elke uitspraak één antwoord aan.

Stelling	mee oneens	gedeeltelijk mee oneens	Niet mee eens/ niet mee oneens	Gedeeltelijk mee eens	mee eens
13.1 Ik vind de openbare ruimte in gemeente Westervoort schoon	☐	☐	☐	☐	☐
13.2 Ik vind de openbare ruimte in gemeente Westervoort heel	☐	☐	☐	☐	☐
13.3 Ik vind de openbare ruimte in gemeente Westervoort veilig	☐	☐	☐	☐	☐

14. Wilt u aankruisen wie volgens u waarin een taak heeft betreffende openbare ruimtes. U kunt in iedere rij desgewenst meer partijen aankruisen.

1 = overheid

2 = commerciële partijen zoals commerciële instellingen ondernemers

3 = professionele organisaties

4 = burgerorganisaties, zoals sportverenigingen, vrijwilligersorganisaties, kerken, rode kruis

5 = individuele burgers en gezinnen

Stelling	1. Overheid	2. Commerciële partijen	3. Professionele organisaties	4. Burger- organisaties	5. Individuele burgers en gezinnen
14.1 Het schoon houden van de openbare ruimte is een taak van:	☐	☐	☐	☐	☐
14.2 Het heel houden van de openbare ruimte is een taak van:	☐	☐	☐	☐	☐
14.3 Het veilig houden van de openbare ruimte is een taak van:	☐	☐	☐	☐	☐

Deel 4 Uw mening over de samenleving in Westervoort

Tenslotte vragen we graag uw mening over de samenleving waarvan u deel uitmaakt.

15. Zijn er naar uw mening bepaalde wijken of buurten in Westervoort die extra aandacht verdienen als het gaat om versterking van sociale samenhang en leefbaarheid?

Nee

Ja, de volgende wijken/buurten:

.....
.....

16. Welke groep of organisatie doet zoveel voor uw buurt, wijk of dorp dat u deze in het zonnetje zou willen zetten? Noem de naam van de groep of organisatie en geef ook aan waarom u haar in het zonnetje zou willen zetten.

Groep/organisatie 1:

Mag van mij in het zonnetje omdat:

.....

Groep/organisatie 2:

Mag van mij in het zonnetje omdat:

.....

Groep/organisatie 3:

Mag van mij in het zonnetje omdat:

.....

17. Stel, de gemeente heeft een miljoen ter beschikking om te bevorderen dat mensen goed met elkaar omgaan en dat iedereen mee kan doen. Wat zou u doen met dit geld?

.....
.....
.....
.....
.....

Tot slot

18. Zijn er nog zaken waarvan u ons op de hoogte wilt brengen, die belangrijk zijn voor sociale samenhang en leefbaarheid in uw gemeente?

.....
.....
.....
.....

19. Wie zouden we volgens u beslist moeten spreken voor dit onderzoek?

.....
.....
.....
.....

20. Andere opmerkingen die u kwijt wilt:

.....
.....
.....
.....

21. Wilt u op de hoogte blijven van onderzoeksresultaten en/of wilt u nog een keer doorpraten over dit onderzoek?

O Nee dat hoeft niet

O Ik wil op de hoogte gehouden worden

O Ik wil graag doorspreken over dit onderzoek

Vul dan hier uw adres in.

Uw adres wordt alleen gebruikt om u op de hoogte te houden of om een afspraak te maken om met u door te spreken over dit onderzoek, de gegevens in de vragenlijst worden anoniem verwerkt.

Mijn mail adres:

Mijn adres:

.....
.....
.....

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

**Gereformeerde
Hogeschool**

gemeente

Westervoort

provincie
Gelderland